

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

Ústav pro dějiny umění

Studijní obor : dějiny umění

Šárka GANDALOVIČOVÁ

Česká mříž v období renesance a baroka

The Czech Ironwork of Renaissance and Baroque Period

DIPLOMOVÁ PRÁCE

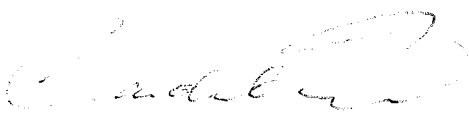
Vedoucí diplomové práce : Doc. PhDr. Jana Kybalová, CsC.

Praha 2006

PROHLÁŠENÍ O PUVODNOSTI PRÁCE :

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury a v seznamu pramenů a literatury uvedla veškeré informační zdroje, které jsem použila.

V Praze dne 16. ledna 2006

.....

Poděkování

Děkuji paní doc. PhDr. Kybalové, která mne inspirovala k výběru tématu a po čtyři roky mne zasvěcovala do užitého umění, za odborné vedení a podnětné připomínky k práci.

Ráda bych vyjádřila poděkování Uměleckoprůmyslovému muzeu v Praze, jmenovitě PhDr. Jiřímu Nimrichterovi, který mne uvedl do problematiky kovaných mříží a umožnil mi přístup k materiálům a sbírkovým fondům muzea v depozitáři na zámku v Kamenici nad Lipou jakož i pracovníkům tohoto depozitáře.

Poděkování patří také Národnímu muzeu v Praze, především PhDr. Brychovi a paní Vránové v depozitáři Národního muzea v Terezíně.

Velice děkuji rovněž PhDr. Janu Mohrovi ze Severočeského muzea v Liberci, který mi dal několik vzácných rad, nechal mne nahlédnout do literatury, která je v Praze nedostupná a poskytl mi informace, které jsem v literatuře nenalezla.

Moje poděkování patří také PhDr. Aleně Horynové z Národního památkového ústavu, která byla tak laskavá, že mi umožnila nahlédnout do výsledků své několikaleté práce týkající se českých exteriérových mříží a poskytla mi informace o restaurátorských pracích.

Ráda bych také vyjádřila poděkování zástupcům církevních institucí, kteří ke mně přistupovali naprosto neformálně a umožnili mi pořídit nezbytnou fotodokumentaci.

OBSAH

Struktura práce	1
1. Úvod	2
2. Souhrn dosavadní literatury.....	6
3. Historie užití kovaných mříží v Evropě do období baroka	16
4. Technologie a výzdoba kovaných mříží	28
5. Vývoj kovaných mříží v Čechách do počátku novověku	34
6. Česká kovaná mříž v období renesance a baroka	38
6. 1. : Vývoj mříží v Čechách v období renesance a baroka.....	38
6. 2. : České renesanční a barokní mříže v muzejních sbírkách	47
6. 3. : České renesanční a barokní mříže in situ	63
7. Závěr : Hodnocení českých mříží období renesance a baroka	83
Seznam literatury	86
Seznam obrazové přílohy	92

STRUKTURA PRÁCE

Po první, úvodní části, ve které jsou objasněny důvody, které vedly k výběru tématu a problémy během jeho zpracování, následuje sedm kapitol.

Druhá kapitola, „Souhrn dosavadní literatury“, poukazuje na úskalí, se kterými se setkáváme při studiu uměleckohistorické literatury, ale také na klady především odborné literatury, zabývající se obecnými kovy, která je nezbytná pro pochopení problematiky výroby mříží.

Vývojem kovaných mříží v Evropě od nejstarších dob do období baroka se zabývá třetí kapitola, přičemž je kladen důraz na vývojové odlišnosti jednotlivých zemích a dále jsou zde uvedeny příklady významných dobových mříží a eventuelně jejich autorů, jsou-li známi. Vývoj v Čechách je zmíněn v souvislosti s vývojem v Evropě.

Čtvrtá kapitola se věnuje materiálům sloužícím ke zhotovení mříží, technologii výroby mříží, užívaným výzdobným technikám a dále řemeslům zpracovávajícím kovy, skladbě mříže a ornamentu. Tyto informace jsou převzaty z literatury uměleckohistorické, ale také především z odborných příruček určených profesionálům zabývajícím se kovy.

Důležitou částí je pátá kapitola, jejímž obsahem je vývoj kovaných mříží v Čechách do počátku novověku. Taktéž k tomuto tématu bylo čerpáno především z literatury. Některé informace byly získány prostřednictvím odborníků, kteří se mřížemi zabývají – zaměstnanců muzeí, restaurátorů a uměleckých kovářů.

Vzhledem k tomu, že se jedná o období bezprostředně předcházející renesanci a baroku, tedy obdobím, která jsou obsahem práce, je tato část logicky úvodem k následující kapitole, šesté, která je hlavní částí práce.

Tato šestá kapitola je členěna do tří oddílů.

První oddíl navazuje na předchozí kapitolu o vývoji kovaných mříží v Čechách do období renesance a pokračuje tedy jejich vývojem v období renesance a baroka. V druhém oddíle jsou publikovány příklady důležitých mříží z jednotlivých období, které se nalézají v muzejních sbírkách, jejich popis, datace a eventuelně dobová zvláštnost. Třetí oddíl pak uvádí příklady důležitých českých mříží z období renesance a baroka, které se jsou dosud dochovány in situ.

V sedmé, závěrečné kapitole, je zhodnocen význam české mříže v období renesance a baroka a mříž je zde uvedena do souvislosti s vývojem dalších uměleckých odvětví.

1.

ÚVOD

Cílem této diplomové práce je upozornit na významná díla českého uměleckého řemesla - kované mříže, které nejsou doposud dostatečně prozkoumané a zpracované, přestože jsou nedílnou součástí mnoha významných staveb a setkáváme se s nimi téměř na každém kroku.

K rozhodnutí věnovat se uměleckým předmětům zhotoveným z kovů, a to ne pouze z kovů vzácných, ale také obecných, jsem dospěla postupně během studia.

Velice důležitým motivem k mému výběru tohoto tématu byl fakt, že mnoho zajímavých mříží není dosud publikováno a evidováno, čímž hrozí i jejich potenciální ztráta, znehodnocení nevhodnými zásahy nebo zničení, které jsou především v současné době restitucí a privatizací více než reálné. Proto jsem se také snažila vysledovat alespoň v Praze většinu renesančních a barokních mříží in situ.

Tímto si však tato práce neklade za hlavní cíl vytvořit kompletní seznamy renesančních a barokních mříží v Čechách, neboť to především z časových důvodů není možné. Co se týče mříží exteriérových, jednalo by se navíc v případě vyhotovení jejich kompletního seznamu v podstatě o duplicitní zpracování, neboť Národní památkový ústav vypracoval na základě grantu v letech 1996-2001 práci, která by měla obsahovat soupis všech exteriérových mříží z tohoto období v Čechách, které se nalézají in situ¹.

Taktéž není cílem práce shromáždit veškeré životopisné údaje o autorech mříží, neboť se v daném období jedná často o práce anonymní nebo jsou jen sporadicky dochovány archivní údaje. Nevylučuji však, že se autorským problémem kovaných mříží nebudu dále zabývat. Pokud by se totiž podařilo spojit

---

¹ PhDr. Horynová Alena: Evidence a dokumentace exteriérových barokních a rokokových mříží, 1996-2001: do výstupu tohoto grantu jsem měla možnost nahlédnout. Jak název napovídá, jedná se v podstatě o evidenci těchto mříží, což je z hlediska památkové péče velice důležité. Výstup obsahuje fotografický černobílý snímek mříže, její dataci, pokud je známá, informace o eventuelním restaurování a současném stavu mříže.

více konkrétních děl s konkrétními jmény, navodila by se možnost dalších autorských připsání podle stylového rozboru těchto prací. Stejně tak bych se také ráda v dohledné době věnovala problému předloh pro kované mříže.

Z badatelského hlediska považuji však v souvislosti s touto prací za důležité sledovat vývoj mříží v Čechách v daném období a jeho srovnání s vývojem ostatních odvětví uměleckého řemesla.

Během práce na tomto tématu jsem proto shromáždila velké množství srovnávacího materiálu, což mi umožňuje přesněji datovat konkrétní renesanční a barokní mříže v Čechách, než je mnohdy u těchto prací zaznamenáno.

V práci jsou uvedeny mříže exteriérové, mezi které řadíme mříže vstupní, světlíkové, okenní, balkónové, schodišťové, terasové, ale i zajímavé mříže interiérové, jako mřížové zástěny, schodišťová zábradlí, různé příčky, chórové mřížky, mříže kaplí a hrobek. Okrajově jsou zde zmíněna menší kovaná díla, jako ramena, vývěsní štíty nebo náhrobní kříže. Do práce nejsou zahrnuta kování a závěsy dveří a oken, klíče, dveřní štítky, kliky a klepadla.

V průběhu zkoumání těchto uměleckořemeslných prací jsem zjednodušeně řečeno narazila v podstatě na dva problémy: kde získat kvalitní snímky mříží a kde získat dostatečně kompetentní informace o jejich době vzniku a autorech. Fotodokumentaci snímků, která by sloužila nejen jako evidence zpracovaných mříží, ale především jako srovnávací materiál umožňující správnou dataci konkrétních mříží, jsem byla nucena zhotovit sama, neboť publikované snímky mříží v literatuře jsou ve většině případů nepostačující a především neobsahují detailní záběry. K pořízení fotodokumentace bylo nutné získat povolení správců muzeí a dalších objektů.

Naštěstí jsem bez problémů získala přístup do většiny depozitářů dotázaných muzeí, která mají významné sbírky předmětů z kovaného železa, do Národního muzea v Praze, Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a Severočeského muzea v Liberci, kde jsem mohla doplnit informace chybějící v evidenčních kartách muzeí, a především zhotovit kvalitní fotografický materiál. Výsledky bádání v depozitářích a expozicích muzeí jsou uvedeny v šesté kapitole.

Problémy byly pouze se získáním povolení ke vstupu do depozitáře Muzea hlavního města Prahy, které má jedny z největších fondů kovaných mříží v České republice, především v souvislosti s rozsáhlými změnami Prahy na přelomu

devatenáctého a dvacátého století. Do jeho depozitáře mi byl vstup umožněn teprve v prvním lednovém týdnu tohoto roku, po několikaměsíční anabázi, a to i přes oficiální žádost Ústavu pro dějiny umění. Měla jsem tedy velmi málo času zpracovat mříže z tohoto muzea, nicméně zásadním problémem byl trvalý nesouhlas muzea s pořízením fotodokumentace v depozitáři. Místo slíbených fotografií pořízených odborným fotografem včetně důležitých detailů, o které jsem žádala, jsem ve výsledku obdržela pouze neskenované obrázky z karet muzea. V tomto případě jsem tedy byla nucena vyjít pouze z nedostatečných informací a špatných snímků, což se negativně odrazilo v mé práci, protože jsem nemohla získat dostatek kvalitního srovnávacího materiálu.

Nepříliš vstřícné a poněkud více formální bylo občas také jednání zástupců církevních objektů, jako diecézního konzervátorského centra Arcibiskupství pražského, na které jsem se obrátila s žádostí o umožnění fotografování důležitých renesančních a barokních mříží v kostele sv. Havla na Starém Městě pražském. To však bylo více méně výjimkou, většinou bylo jednání se správci církevních objektů velice příjemné a neformální.

Druhým problémem byl nedostatek informací v české uměleckohistorické literatuře. Je možné, že tato absence kvalitních informací o mřížích je dána tím, že si většina uměleckých historiků uvědomuje mříž spíše z hlediska její prvotní funkce, tedy ochranné, přičemž se však často zapomíná na její funkci dekorativní, která není úplně podružná. Dalším faktem je, že se mřížím začalo dostávat více pozornosti až v souvislosti s většími restaurátorskými projekty v 19. století. Tato pozornost však spočívala většinou ve snaze naučit se prakticky rozlišit mříže podle jednotlivých slohových období a eventuelně umět vyrobit jejich více či méně zdařilé repliky. Například ve Francii měl velkou zásluhu na obnově staré kovářské techniky a tradice Viollet-le-Duc, který vybavil novými mřížemi zhotovenými tradiční kovářskou technikou právě opravovanou kapli Saint-Denis v katedrále Notre-Dame.

Na zvýšeném zájmu o kutou mříž má také velký podíl světová výstava v Londýně roku 1862, kterou uspořádala Velká Británie pod názvem Zemědělství, průmysl, umění.

Na této výstavě byly vystaveny některé novodobé mříže, které vzbudily zájem významných architektů, kteříž se posléze začali navrhovat.

Jsem si jistá, že kovaná mříž si zaslouží stejnou pozornost, jaká je věnována jiným uměleckým předmětům zhotoveným z vzácných kovů, například šperku nebo liturgickým předmětům a že stejně dobře lze sledovat vývojové změny mříží po stránce užitého ornamentu, materiálu, jeho zpracování a výzdoby jako v ostatních uměleckých odvětvích.

SHRnutí DOSAVADní LITERATURY

Přestože lze říci, že se uměleckému řemeslu obecně věnuje celkem dosti pozornosti, zvláště v souvislosti se sběratelstvím, není tato pozornost badatelů rozložena stejným dílem mezi jednotlivá uměleckořemeslná odvětví. Mnoho literatury bylo již napsáno o sklu, keramice, nábytku, textiliích. Samozřejmě také práce zhotovené z kovů jsou a byly zajímavým námětem k bádání a následnému publikování výsledků tohoto bádání. Nicméně se ve většině případů jedná o předměty vyrobené z kovů vzácných, přičemž velice populárním produktem jsou šperky nebo liturgické předměty, což bezpochyby souvisí s viditelnou krásou těchto předmětů a jejich, po ikonografické stránce často bohatým námětem výzdoby.

Co se týče předmětů vyrobených z kovů obecných, většina umělekohistorické literatury se zabývá ve větší míře pouze cínovým nádobím. Kuté mříž je však v české umělekohistorické literatuře ve srovnání s literaturou zahraniční zpracovávající toto téma, věnováno velmi málo pozornosti.

V literatuře francouzské, německé nebo anglické je tomuto uměleckořemeslnému produktu dán mnohem větší prostor, a to ne pouze v souvislosti s architekturou, kdy je mříž zmíněna jako její utilitární doplněk nebo při popisu interiérů, ale mříž a její historie jsou samostatným a jediným námětem této literatury.

První literaturou, která ovlivnila zejména tvarosloví kované mříže, jsou knihy předloh. Nejstarší dochované předlohové knihy pocházejí ze 17.století. Nebyly sice prvotně určeny zámečnickům, ale spíše zlatníkům, štukatérům a dalším umělcům, čerpaly z nich však ve svých dílech také kováři a zámečníci. Nicméně je třeba připomenout, že grafické předlohy existovaly jistě mnohem dříve, byť se nedochovaly nebo nejsou známy². V podstatě v každém slohovém období existovaly předlohy, které pomáhaly k šíření ornamentiky typické pro toto období. Roku 1627 bylo vydáno dílo zámečnického mistra francouzského původu,

---

² Mohr, Jan: Grafické předlohy v historii uměleckého kovářství a zámečnictví. Héfaïston, 7/1987, s. 33-38

Mathurina Jousse z La Fleche³, které ovlivnilo uměleckou složku mříže v první polovině 17.století. Pro umělce tvořící v klasicizujícím stylu byly důležitým inspiračním zdrojem předlohy francouzského architekta Jeana Marota vydané kolem roku 1640. Kromě architektů pocházeli tvůrci předloh také z řad samotných zámečnicků. Tak je tomu v případě Michela Hasté, který svou sbírku předloh věnoval architektu l'Espinovi, pro jehož stavby zhotovoval zámečnické práce. Dalším autorem předloh byl zámečnický Hugues Brisville z Paříže. Jeho návrhy zámečnických prací vyryl kolem roku 1663 Jean Bérain⁴, který taktéž navrhoval zámečnická díla. Přesto bylo nejvíc autorů předloh mezi architekty. Počátkem 18.století vytvořil řadu předloh syn Jeana Marota, taktéž architekt, Daniel Marot. Jeho předlohy však byly vydány v Nizozemí, kam byl nucen odejít po roce 1685⁵. Další Francouz, který ovlivnil zámečnickou tvorbu, byl Jean Tijou, který působil koncem 17.století v Anglii⁶.

Také v Německu, ovlivněném na počátku 18.století především vzory Jeana Béraina, bylo vytvořeno několik důležitých předlohových souborů. Jejich autory byli němečtí zámečníci – Heinrich Ölcker, Christian von der Heyden a Heinrich Gottfried Foerster, který se později usadil v Brně. Jejich návrhy vydal norimberský nakladatel Johann Christoph Weigel v druhém desetiletí 18.století.

Po formální stránce je důležitý soubor předloh a návrhů Jacques-Francois Blondela, které vydal A. Guérinet⁷ a které obsahuje kromě několika listů Lamourových návrhů pro Nancy také Blondelovy návrhy na štukovou výzdobu.

Pro aplikaci rokokové ornamentiky na kovanou mříž ve Francii a posléze i v dalších evropských zemích měly vliv návrhy vydané v posledním desetiletí první poloviny 18.století. Kolem roku 1740 vydal bohatou kolekci předloh malíř a mědirytec Gabriel Huquier, který ji velice přehledně koncipoval do několika oddílů podle typu mříže. Ovšem nejznámějším tvůrcem rokokových mříží byl Francouz Jean Lamour, který vytvořil během padesátých a šedesátých let

---

³ Jousse, Mathurin: La fidele Ouverture de l'Art de Serrurier. Paris, 1627

⁴ Bérain, Jean: Diverses pieces de Serruriers. Paris, 1663

⁵ Oeuvre du Sieur D. Marot, 1685 : část díla vydaného pod názvem Nouveau Livre de Serrurie, další vydání 1702, 1712

⁶ Roku 1693 vydal v Londýně knihu „A new Book of Drawings“, která ovlivnila formování anglického stylu.

⁷ Blondel, Jacques-Francois: Le Style Louis XV – de la Distribution des Maisons de Plaisance, et de la Décoration des édifices en général. A. Guérinet, Paris, 1737: obsahuje nákresy zábradlí, závěsných ramen, mříží, ale také štukových ornamentů, váz, konzol pod balkóny nebo výzdobných motivů určených pro truhláře. Je to tedy dílo určené jako vzorník různým řemeslníkům.

18.století jedno z nejvýznamnějších zámečnických děl období rokoka, balkóny a mříže v Nancy. Sám vytvořil sbírku předloh, která vyšla roku 1767 a zásadně ovlivnila zámečnickou tvorbu v Evropě.

Francouzské rokokové předlohy našly velkou odezvu zejména v jižním Německu. Kromě těchto předloh, které dění v Německu ovlivnily spíše nepřímo, je nutné zmínit přímý vliv, zprostředkovaný francouzskými umělci působícími v Německu. Důležitou postavou byl dvorní architekt bavorského dvora, Francouz Jean Cuvillies, který také vytvořil své předlohy.

Z německých autorů předloh, kteří tvořili v domácí tradici, je třeba zmínit například J. Baumana, J.A.Graffenbergera nebo F.X.Habermanna.

V českém kontextu je výjimečná osoba brněnského zámečníka Heinricha Gottfrieda Förstera, který také vydal soubory předloh⁸. Förster byl jediným českým zámečníkem, který byl prokazatelně také výtvarně činný, sám kreslil a ryl návrhy pro zámečnické práce. Naprosto zásadní tedy je, že se jedná o jeho vlastní, nikoli převzaté návrhy, dále, že jsou určeny nikoli pro všechna umělecká odvětví, ale speciálně pro zámečníky a nejdůležitější je, že jeho druhý soubor je prozatím jediný, který byl vydán také v českých zemích.

Od sedmdesátých děl se v umění projevuje umírněnost související s nastupujícím klasicismem. Mezi autory předloh tvořící již v klasicistním stylu patří francouzský dekoratér Jean Francois Forty nebo architekt Desboeufs du Saint-Laurent. Z německých autorů lze jmenovat augsburského Johanna Hauera, který tvořil ještě na počátku 19.století.

Knihy předloh byly tedy jistě první publikovanou literaturou, nicméně v současné době relativně nedostupnou. Prostudovala jsem pouze dílo Blondela.

Kromě této literatury spíše charakteru dílenského, která kromě ornamentu nepodává přehled o vývoji zámečnické tvorby však vzniklo v Anglii několik prací anglických autorů, kteří se tomuto tématu začali věnovat především pod vlivem Jeana Tijoua, který pobýval v Anglii.

---

⁸ Převzato od PhDr. Mohra, s nímž jsem problém předloh diskutovala : První soubor předloh vydal Förster ještě jako tovaryš v Lipsku. Pochází asi z let 1715-1720 a vydal jej norimberský vydavatel J.CH. Weigel. Tento soubor se dnes nalézá v muzeu v Hamburku. Druhý soubor vytvořil poté, co se usadil v Brně, v letech 1745-1750 a sám jej vydal. Tento soubor se nalézá v Brně.

Literatura umělecko-historického charakteru, jejímž cílem je podat přehled o vývoji mříže a jejích proměnách během času začala být publikována později. Koncem 19. století byla vydána v Čechách práce Ladislava Haněla, ředitele střední odborné školy pro umělecké zámečnictví v Hradci Králové, která sice byla určena především studentům školy, nicméně podává velmi ucelený historický přehled vývoje mříží v Evropě od doby románské do 19. století⁹. Je velice přehledně koncipovaná, po úvodní historické části následuje několik kapitol, které chronologicky představují vývoj zámku, klíče, závěsu, štítového klíče, přítuh, kruhů a klepadel, křížů a samozřejmě také mříží.

Kromě výborné práce historické je nutno zmínit velmi kvalitní kresby, které jsou součástí práce. Jsou naprosto precizní a kvalitou předstihují i některé fotografické snímky mladší literatury.

Velice sporadické informace se nalézají v Soupisech památek historických a uměleckých, které vycházely od konce 19. století. Kovářská a zámečnická díla jsou zde většinou pouze vyjmenována, často pouze z přibližnou dobou vzniku. Vzácně jsou zmíněna jména autorů těchto výtvorů. Vzhledem k době vzniku těchto soupisů je logicky špatná kvalita snímků. Jejich předností je však evidence uměleckořemeslných památek a přehledné řazení textu.

Velmi bohatá je také literatura německá. Mnoho informací o vývoji kuté mříže v Německu lze získat ze základního díla německého, které bylo vydáno již roku 1904 ve Stuttgartu. Jedná se o práci o dvou svazcích, která má historii kovu v umění v názvu¹⁰, autorů Hermanna Lüera a M. Creutze. V prvním svazku věnovaném obecným kovům popisuje vývoj mříží a dalších kovářských a zámečnických produktů mnohem detailněji než starší práce Hanělova. Je to již v pravdě umělecko-historická literatura. Jednotlivé kapitoly jsou určeny různým obecným kovům a podávají představu o proměnách výrobků z nich zhotovených od 13. století do století devatenáctého. Jedinou negativní stránkou práce jsou často nekvalitní fotografie mříží, bez zobrazení detailů, které jsou naopak v díle Haněla.

---

⁹ Haněl, Ladislav : Práce uměleckého zámečnicka a kováře od 11. století až po naši dobu. Hradec Králové, 1897

¹⁰ Lüer, H.-Creutz, M.: Geschichte der Metallkunst. Stuttgart, 1904:
1. díl, jehož autorem je dr. Hermann Lüer, se zabývá železem, bronzem a cínem. Podává ucelený historický přehled vývoje mříží nejen v německých zemích, ale i v Itálii, Nizozemí, Francii, Anglii a Španělsku. Obsahuje i vývoj v českých zemích, které spadaly pod Rakousko-Uhersko. 2. díl je věnován vzácným kovům.

Informace o cechu zámečnicků a kovářů a dalších s nimi spojených řemeslech nalezneme především z díla Zikmunda Wintera¹¹. Antonín Podlaha má ve svém článku pouze jedinou zmínku o konkrétním řemeslníkovi z období, které je předmětem práce¹².

Nejzajímavější příklady mříží z různých období samozřejmě podnítily větší zájem historiků umění, kteří je zkoumali a výsledky svých bádání publikovali^{13,14}. Tyto práce jsou velice podnětné, neboť uvádějí jednotlivé mříže do širších souvislostí.

Další české práce pak pocházejí většinou z dvacátých let 20. století a opět souvisí se školou v Hradci Králové. Jedná se práci Miloslava Oehma, dílovedoucího pro umělecké zámečnictví v Hradci Králové. Sepsal ji roku 1924¹⁵ a v podstatě vychází z brožury architekta Zetsche vydané roku 1897 v Berlíně. Jeho práce zahrnuje nejen stránku teoretickou, oblíbenou většinou historiků umění, ale i stránku praktickou – výrobu. Jeho kniha o dvou svazcích byla tedy prvotně určena žákům této školy, kteří se měli naučit rozeznávat kované práce z různých dob. V prvním díle popisuje vývoj mříže v Evropě od nejstarších dob do současnosti a uvádí příklady konkrétních dobových mříží v Evropě, druhý díl obsahuje poučky pro žáky a zámečnický, jak správně technicky zhotovit repliky historických mříží, jak rozvrhnout ornament, jak vytvořit nákres celku a detailu mříže.¹⁶ Je koncipována jako učebnice a opět obsahuje velmi kvalitní nákresy mříží a dalších výrobků ze železa. Konstatuje nutnost nejen si všímat tvaru a dekoru mříže, ale také techniky, kterou byla mříž zhotovena a nástrojů, kterých bylo užito při jejím opracování.

---

¹¹ Winter, Zikmund: Řemeslnictvo a živnosti 16. věku. 1526-1620 v Čechách. Praha, 1913 :
bohužel pouze informace o řemeslnících tvořících v době renesance. Chybí podobný
přehled pro období baroka.

¹² Podlaha, Antonín: Materiál k slovníku umělců a uměleckých řemeslníků v Čechách.
Památky archeologické 23-34, 1905-25 :
na základě nálezu v plzeňské matrice cituje plzeňského zámečnicka Leygeba
(také Laykebr, Laggeber, Leygebr, Laygeber), několikrát zmíněného od roku 1653
do roku 1670.

¹³ Herain, Jan : Tepané kytice na průčelí kostela sv. Salvátora v Praze. Časopis Společnosti přátel
starožitností českých, 1907

¹⁴ Šperling, Ivo: Výzdoba pražských barokních mříží. Umění a řemesla, 1968, č.1

¹⁵ Oehm, Miloslav: O umělecké a slohově správné výzdobě kovaných prací zámečnických. Praha, 1924

¹⁶ Především tyto nákresy svědčí o tom, že na podobném principu logicky tvořili zámečníci svá díla
v každé době. Pátrání po těchto předlohách a nákresech ke konkrétním dílům u nás považují za nezbytné.

Přehled o vývoji v německých zemích podává také kniha Adolfa Brüninga¹⁷. Zajímavá je historická část, která se nesoustředí pouze na výrobek, ale i na jejího tvůrce, kováře, způsob jeho práce a vybavení jeho dílny. Také jsou zde publikovány z knih předloh.

Další dílo z dvacátých let, důležité především z hlediska praktického, vzniklo ve Francii a jeho autorem je Louis Blanc¹⁸. Obsahuje sbírku reprodukcí několika grafik sloužících jako předlohy, které se dochovaly až do současné doby. Nelze než se ztotožnit s jeho názorem, že k poznání mříží slouží dva zdroje, dochovaný dobový kus a původní kresba, která sloužila za vzor ke zhotovení tohoto kusu. Bohužel, ve většině případů nelze k takovému komplexnímu poznání mříží dospět, protože předlohy ke konkrétním dílům se s výjimkou několika případů ve Francii nedochovaly¹⁹.

Úžeji zaměřená regionální přehledová literatura vycházela od padesátých let, ale většinou podává informace o zámečnicích a jejich konkrétních dílech ve zmiňované lokalitě a neuvádí souvislosti s dobovým vývojem²⁰.

V šedesátých letech bylo publikováno relativně dost prací o mřížích.

Z anglické literatury pojednávající toto téma je důležitá práce nebo práce Angličana, Johna Harrise²¹, který však připomíná, že nejvíce bylo o tomto námětu publikováno ve Francii, kde byly sepsány jedny z prvních publikací v Evropě o kovaných mřížích.

Z české literatury je nutné zmínit knihu Jindřicha Baumgartnera²². Jeho práce byla jedna z prvních tohoto druhu v Čechách, byť připomíná svým způsobem vzdělávací literaturu Haněla a Oehma. Nicméně mladší česká literatura vycházela především z této knihy. V německy psaném díle o českém barokním umění

---

¹⁷ Brüning, Adolf: Die Schmiedekunst bis zum Ausgang des 18. Jahrhunderts. Leipzig, 1922:

Obrázky převzaté z „Art de Serrurier“ od Duhamel du Monceau, 1767,
obrázky Blondela, Marota nebo z Lamourova „Recueil des ouvrages en serrurerie“.

¹⁸ Blanc, Louis: Le fer forgé en France aux XVIe et XVIIe siècles. 1928, Paris, Bruxelles :
kromě návrhů kovových mříží zde nalezneme ve většině případů návrhy na štukovou
výzdobu, ale také návrhy lustrů.

¹⁹ Práce Jeana Lamoura pro Nancy, předlohy dochovány také v pozůstalosti Jeana Béraina a dalších

²⁰ Leminger, Emanuel: Umělecké řemeslo v Kutné Hoře. Praha, 1926

²¹ Harris, John: English decorative Ironwork 1610-1836. London, 1960

²² Baumgartner, Jindřich : Umělecké zámečnictví. Praha, 1961

Neumanna a Fillitze²³, které vyšlo roku 1964 v Mnichově, chybí jakákoli informace o kovaných mřížích v Čechách.

Rakouské kovářství je velmi kvalitně zpracováno ve dvou dílech jednoho autora, Otfrieda Kastnera²⁴ a po stránce stylistické jsou podobná většině již zmíněných prací.

V sedmdesátých letech bylo v Praze vydáno dílo Gustava Semeráka a Karla Bohmanna²⁵, které je zajímavě koncipované – v první části podává podrobný přehled vývoje mříží Evropě od antiky do současnosti, druhá část se zabývá technologií a kromě toho také kapitolou podávající informace o restaurování kovů. Toto dílo je však poněkud nekompletní, zásadní chybou je naprostá absence pramenů, ze kterých bylo čerpáno.

Mnoho bylo na toto téma napsáno v osmdesátých letech.

Pro poznání vývoje kovaných mříží ve Francii byla zajímavá práce, kterou publikoval Raymond Lecoq²⁶. Přes velice stručný text, ve kterém nejsou pouze uvedeny příklady mříží z jednotlivých slohových období, ale také specifikována jejich rozdílná technologie, ornament, typy a výzdobné techniky, obsahuje práce také velké množství kvalitních černobílých fotografií mříží.

Z této doby pochází důležité dílo dokumentující vývoj veškerého umění v Čechách, Dějiny českého výtvarného umění²⁷. Kromě architektury, malířství a sochařství obsahuje každý svazek také kapitolu o uměleckém řemesle. Česká literatura zaměřená na umění všeobecně sice předměty z kovů zmiňuje, ale na rozdíl od již vzpomínaných šperků, liturgického náčiní nebo cínu, více méně povšechně. V kapitole věnované uměleckému řemeslu doby renesance cituje Emanuel Poche nejdůležitější české mříže z tohoto období a dále zde uvádí jména několika kovářů, zámečníků, puškařů a hodinářů. Z hlediska vývoje zámečnictví v této době není tato kapitola významná.

²³ Neumann, Erwin-Fillitz, Hermann: Barock in Böhmen. Mnichov, 1964

²⁴ Kastner, Otfried: Hangeschmiede. Linz, 1967 : prezentuje zde vývoj v období gotiky a renesance
Kastner, Otfried: Schmiedehandwerk in Barock. Linz, 1971

²⁵ Semerák, Gustav – Bohmann, Karel: Umělecké kovářství a zámečnictví. Praha, 1979

²⁶ Lecoq, Raymond: Ferronnerie ancienne. Paris, 1986

²⁷ Poche, E. : Umělecké řemeslo. In: Dějiny českého výtvarného umění II, 1-2. Praha, 1989 :
kapitoly věnované uměleckému řemeslu renesance a baroka
v Čechách mříže prezentují, ale opět spíše výběrově významné
a známé práce. Nelze hovořit o chronologickém vývoji kutých mříží.

V kapitole o uměleckém řemesle na dvoře Rudolfa II. neuvádí Beket Bukovinská žádnou mříž, byť existují krásné příklady, ale naprosto očekávaně se věnuje výtvorům zlatníků, řezáčů drahých kamenů a skla nebo pracím hodinářů. Bohatší na informace je kapitola o raně barokním uměleckém řemeslu, kde Emanuel Poche již připisuje konkrétní mříže konkrétním zámečnickům. Vychází zde většinou ze Soupisů památek historických a uměleckých nebo místních publikací o uměleckém řemesle, stejně jako v kapitole o uměleckém řemesle vrcholného a pozdního baroka.

Počátkem devadesátých let bylo v časopise *Acta Musei Pragensia* publikována důležitá práce Jana Diviše²⁸, která se po dlouhé době zabývá podobným tématem, jako starší díla Zikmunda Wintera, *cechy*. I když se co se týče podrobností nemůže srovnávat s Wintrovými pracemi, shrnuje základní informace o formování bratrstev, později cechů a o jejich organizaci. V devadesátých letech bylo v České republice publikováno několik velice důležitých a podnětných článků. Většina jich vyšla v časopise uměleckých kovářů a zámečníků, *Héfaistonu*^{29,30,31}.

Kromě fotografií děl současných uměleckých řemeslníků v tomto oboru, jsou zde publikovány příspěvky odborníků, především z řad historiků umění. Zajímavou prací na téma exteriérových mříží, která vznikla zřejmě v souvislosti s dlouhodobým projektem Národního památkového ústavu, byl článek Aleny Horynové v časopise *Starožitnosti a užité umění* roku 1997³².

Roku 1999 vyšla v Praze kniha Gleba Zuba „Ozdobné kovové ploty a mříže“, která je po dlouhé době prvním podrobným historickým přehledem vývoje mříží. Řazením kapitol poněkud připomíná straší práce, nicméně je přehledná a obsahuje celkem bohatý seznam literatury. Jak název napovídá, nejsou zde zahrnuty drobné práce, jako ramena, zámky a další.

Mezi nejmladší práce o kovářském a zámečnickém řemesle patří dílo Mariana Campbella³³, vydané roku 2002 v Londýně, které podává ucelený přehled vývoje mříží v Anglii až do 20.století. Kromě úvodní, krátké části historické jsou zde

---

²⁸ Diviš, Jan : Pražské cechy. *Acta Musei Pragensia*, 91-92

²⁹ Mohr, Jan : Vrcholné baroko vídeňských kovářů a zámečníků. *Héfaiston* 1-89,90,91, s. 29-30

³⁰ Mohr, Jan : Historické doklady o historii uměleckého kovářství a zámečnictví v muzejní sbírce Severočeského muzea v Liberci. *Héfaiston* 1983, s. 23-27

³¹ Nimrichter, Jiří : Pražské kované mříže. *Héfaiston*, 1-89,90,91, s. 24-28

³² Horynová, Alena: Historické exteriérové mříže. *Starožitnosti a užité umění*, č. 5, 1997, s. 6-9

³³ Campbell, Marian: *Decorative Ironwork*. London, 2002

uvedeny i příklady nejvýznamnějších anglických a evropských mříží z různých slohových období.

V knize jsou velice kvalitní fotografie a seznam nejvýznamnějších světových muzeí se sbírkami kovaného železa.

Poslední prací, která vyšla roku 2005 je „Umělecké kovářství“³⁴ od Karla Goni, autora několika učebnic o kovářství a zámečnictví a čestného člena Společenstva uměleckých kovářů, zámečníků a kovářů-podkovářů Čech, Moravy a Slezska, Pavla Révaye, absolventa Uměleckoprůmyslové školy v Turnově, pedagoga oboru umělecké kovářství a zámečnictví, autora kovaných plastik a taktéž člena Společenstva uměleckých kovářů a ing. Šimona Vondrušky, člena předsednictva tohoto Společenstva. Kladem je, že podstatná část knihy je věnována výrobě mříže a proměnám technologie zpracování železa v různých dobách. Tato problematika je totiž velmi opomíjena historiky umění, kteří také publikovali a publikují na toto téma.

Podle mého názoru je však znalost technologie výroby mříží základním požadavkem k jejich správnému poznání. Způsob výroby mříží, v různých dobách odlišný, kovářské náčiní a nářadí k tomu užívané, způsoby spojení jednotlivých prutů, jejich profilace, způsob povrchové úpravy mříží, to vše spolu s užitým ornamentem pomáhá ve správném určení mříže.

Dalším zdrojem informací o mřížích jsou muzejní evidenční karty. Zde se však ve většině případů nalézají pouze fundamentální a často nedostatečné informace o konkrétních mřížích³⁵. Datace mříží je často více než přibližná a v některých případech podle mého místního ohledání dotčeného předmětu i špatná.

Restaurátorské zprávy jsem prostudovala pouze výběrově³⁶. Zprávy z konce devadesátých let jsou velmi exaktní a obsahují bohatou barevnou i černobílou fotodokumentaci. Důležitý je detailní popis stavu mříže před restaurováním, metody, která byla použita a průzkumu. Zprávy staršího data nejsou postačující,

---

³⁴ Goňa, Karel-Révay, Pavel-Vondruška, Šimon: Umělecké kovářství. Praha, 2005

³⁵ Výjimkou byly karty Národního muzea v Praze, které v souvislosti s přesunem mříží z Prahy do depozitáře v Terezíně nově zpracovala a mříže určila roku 1997 L. Fiedlerová nebo před ní v osmdesátých letech dr. Sršeň. Zejména karty dr. Fiedlerové obsahovaly vše, co jsem potřebovala před místním studiem mříží v depozitáři v Terezíně, včetně precizního popisu.

³⁶ Restaurátorská zpráva inv.č. 7716. sign. RZ 3, Archív územního odborného pracoviště Národního památkového ústavu v hl.m.Praze

vzhledem k době obsahují pouze černobílé fotografie, což je zejména u mříží z období renesance, které byly polychromovány, velký problém. Navíc jich mnoho chybí.

Co se týče archivních zpráv, informace o kovářích a zámečnicích lze nalézt v cechovních knihách nebo v knihách měšťanských práv. Ne všude se však tyto archivní zprávy dochovaly, například v Praze téměř chybí³⁷.

Dalším pramenem byly evidenční karty památek v pracovišti památkové péče hlavního města Prahy.

Na závěr uvádím důležitý zdroj, kterým je výstup z grantu PhDr. Aleny Horynové „Evidence a dokumentace exteriérových barokních a rokokových mříží v Čechách“. Tento výzkum byl uskutečněn v letech 1996 – 2001 a přestože se jedná, jak název grantu uvádí spíše o evidenci mříží než jejich průzkum, jsou výsledky tohoto grantu důležité, protože kromě přehledu barokních mříží v exteriérech, obsahují také důležité údaje o stavu a eventuálně restaurování konkrétních mříží.

---

³⁷ Na základě informace odborné pracovnice Archivu hlavního města Prahy, PhDr. Brátkové, se dochovaly pouze dvě archivní zprávy o zámečnicích a kovářích z období renesance a baroka v cechovních knihách.

První se vztahuje k roku 1630 a jedná se o výuční list Batlema Flisse ze Štýrska, druhá je z roku 1694 a je to vysvědčení o narození Jakuba Mareše z Velkého Újezdu, které bylo vydáno v Mělnici.

HISTORIE UŽITÍ KOVANÝCH MŘÍŽÍ V EVROPĚ DO OBDOBÍ BAROKA

Základním materiálem k výrobě kovaných mříží, především exteriérových, je železo. Vzhledem ke své trvanlivosti bylo železo oblíbeným materiálem k výrobě různých předmětů už od prehistorické doby. Zpracovávalo se ručně, což umožňovalo vytváření výtvarně hodnotných výrobků.

Nelze přesně určit, kdy lidstvo začalo zpracovávat železnou rudu, ale je jisté, že od počátku bylo železo považováno za vzácný kov. Tomu také nasvědčuje fakt, že nejstaršími nalezenými železnými předměty nebyly obyčejné nástroje, ale šperky a zbraně³⁸. Železné předměty byly nalezeny v hrobech Řeků a Etrusků nebo v keltských hrobech na území Walesu, ale i u nás. Kromě drobných předmětů se dochovalo i monumentální dílo, kterým je dvoumetrový svícen z 9.století př.n.l. z Priene na území dnešního Turecka³⁹. Díky archeologickým nálezům víme, že železo se zpracovávalo už v 15.století př.n.l. v Egyptě, kde sloužilo zprvu k výrobě domácího a zemědělského nářadí a také zbraní⁴⁰.

Je však také pravděpodobné, že už ve starověku se užívalo k ohrazení a vymezení prostoru. Tento předpoklad by potvrzovala dochovaná dobová vyobrazení z 2. a 1.století př.n.l., jako například nástěnná malba z Liviina domu v Římě⁴¹, která znázorňuje venkovskou krajinu nebo zahradu ohrazenou oplocením.

Technologie zpracování železa byla už ve starověku poměrně vyspělá. Ke spojování železných prutů se užívalo nýtování, spojování sponami, ale také sváření.

Na našem území bylo železo zpracováváno od doby halštatské⁴².

³⁸ Lecocq, Raymond, cit. v pozn. 26, s.11

³⁹ Holešovská, Lea: Mříže v muzejních sbírkách. Muzejní a vlastivědná práce, 18, 1980, č.4, s. 198: hovoří o Řecku, protože historicky patřilo toto území Řecku.

⁴⁰ Lecocq, Raymond, cit.v pozn. 26, s. 11

⁴¹ Zub, Gleb : Ozdobné kovové ploty a mříže. Praha, 1999, s. 9

⁴² Goňa, K.-Révay, P.- Vondruška, Š.: cit. v pozn. 34, s.22

Mnohem čtenější je ovšem užití kovaných mříží v období středověku.

Celkem reálná je hypotéza, že se kované mříže v podstatě logicky vyvinuly postupným odstraňováním dřevěné výplně dřevěných vrat a dveří, které byly z bezpečnostních důvodů pobíjené kovem. Nakonec tak zbyla kovová kostra – mříž.⁴³

Jedna z nejstarších raně středověkých mříží byla zhotovena kolem 9.století n.l. na příkaz Karla Velikého a nalézala se na horní galerii katedrály v Cáchách⁴⁴. Tato mříž byla odlita z bronzu, což je kromě železa další materiál užívaný historicky k výrobě mříží.

Je to jeden z nejstarších, ale taky nejdražších materiálů užívaných k tomuto účelu. Hlavní předností tohoto materiálu je, že umožňuje reprodukovat jemnost kresby matrice, na rozdíl od železa odolává korozi a je trvanlivý. Bronzu se užívá k výrobě celých mříží, přičemž se jednotlivé prvky odlévají do forem.

Ovšem k rozšíření uměleckého kovárství do Evropy došlo až koncem 12.století n.l. Zprvu se nejvíce vyvíjelo v Anglii a Francii, odkud se rozšířilo do střední, severní a východní Evropy⁴⁵.

Románské mříže jsou většinou málo zdobné, mají plné tvary a budí dojem předmětů litých. Převládá okrouhlý nebo plochý průřez tyčí, které jsou za tepla bohatě zdobené rýhami. Nejčastěji se v této době užívá odštěpování od středního kusu, sváření a obkládání svazky. Listové ozdoby jsou kované a duté, voluta je hustá a rovnoběžná.

Většina mříží z 12. a 13.století byla určena do církevních prostor, kde měly tyto chránit vzácná díla nebo ostatky svatých a zároveň je neskrýt před očima věřících.

Nejvíce románských mříží se dochovalo ve Francii. Nalezneme je například v katedrále Notre-Dame v Paříži, pro kterou byly zhotoveny skvostné dveřní závěsy⁴⁶, v Saint-Denis⁴⁷ nebo v opatském kostele v Ourscampu⁴⁸.

Četné sakrální mříže z 12.-13. století se dochovaly také v Anglii. Typický výzdobný motiv anglické mříže doby románské je písmeno C⁴⁹.

---

⁴³ Zub, Gleb, cit.v pozn. 41, s. 10

⁴⁴ ibidem, s. 9

⁴⁵ Holešovská, Lea : cit. v pozn. 39, s.198

⁴⁶ viz obrazová příloha s. 93 č. 1

⁴⁷ viz obrazová příloha s. 93 č. 2

⁴⁸ viz obrazová příloha s. 93 č. 3

Kromě Anglie byl tento prvek oblíben i ve Španělsku, jak o tom svědčí mřížové dveře v katedrále ve Valencii, které pocházejí z 13.století⁵⁰.

Postupem času došlo ke zdokonalení metody kování. Tyče kruhového nebo čtyřhranného profilu byly pomocí nástrojů zdobeny ornamentálními motivy, které byly vyráženy rovnou do rozžhaveného železa.

Byla vytvořena forma, do které se železo vkovávalo jako do matrice, čímž se dosáhlo rychlejšího množení detailu a přesnějšího tvaru. Tato nová metoda byla v Anglii a Francii užívána už ve 13.století⁵¹.

K další změně technologie dochází ve 14.století, kdy je železo už zpracováváno spíše zámečnickými než kovářskými metodami. Je prosekáváno, pilováno, pruty jsou spojovány sponami a nýty.

Až do 14.století tedy hovoříme o „kovářském stylu“, po století čtrnáctém o stylu „zámečnickém“.⁵² Většina gotických tyčí zhotovených pro církevní prostory jsou mříže tyčové, což znamená, že kolmé, čtyřhranné tyče procházejí vodorovnými tyčemi plochými. Tyč je v této době zásadně hranatého průřezu, buď plochá nebo čtyřhranná. Není zdobena rýhováním, jak tomu bylo v době románské, ale je řídce stáčena v ostrém úhlu, má tedy málo otoček. Je zdobena navařovanými svazky a architektonickými profily. Tyče jsou spojovány svářením, odštěpováním, obkládáním svazky a nově nýtováním za tepla i za studena. Výzdobné metody rýhování je v této době užíváno spíše k zdobení listů a detailů.

Co se týče ornamentu, kromě domácího gotického názoru se uplatňuje i vliv Blízkého východu, zprostředkovaný Evropě Španělskem⁵³. Ve výzdobě mříží se tedy objevuje nejen typická gotická architektonická ornamentika, ale i geometrické obrazce, trojlisty, čtverce apod. Pozdní gotika zavádí i v mřížoví dekor sukovitých větví, prvky jsou navařované. Pro toto období je typické příčné pletivo z několika silných drátů.

---

⁴⁹ Holešovská, Lea : cit. v pozn. 39, s. 198

⁵⁰ viz obrazová příloha s. 93 č. 4

⁵¹ Holešovská, Lea : cit. v pozn. 39, s. 199

⁵² Janotka, Miroslav-Linhart, Karel: Řemesla našich předků. Praha, 1987 : „obecně se mělo za to, že kovář kuje železo do potřebného tvaru v celé hmotě a zámečnick piluje, kovář materiál seká a zámečnick řeže, kovář železo probíjí a zámečnick vrtá. Jinak snad převažovalo to, že zámečnick spíše za studena než za horka hotovil předměty precizněji provedené než kovář, který pracoval převážně za horka a ne s tak přesným tvarováním. Zámečnick míval technické znalosti kováře a v podstatě i jeho dílenské vybavení. Kovář však málokdy vlastnil a užíval celý soubor zámečnického dílenského vybavení.“

⁵³ Holešovská, Lea : cit. v pozn. 39, s. 199

Krásnými příklady rozměrných monumentálních mříží z tohoto období je například mříž z kostela Santa Trinita ve Florencii, datovaná do přelomu 14./15.století⁵⁴, dveře kostela Nanebevzetí Panny Marie ve Vídni z 15.století⁵⁵ nebo mříž z kaple v kostele sv. Ulricha ve Vídni z roku 1470⁵⁶.

Kromě těchto rozměrných děl byly v gotické době vytvořeny četné mříže rozměrů komorních – mřížky sanktuárií a pastoforií, které se dochovaly i v českých zemích, ale také kryty k zámkům nebo schránky k hodinám.

Renesance se rozvíjí v Itálii již od počátku 15.století a odtud se začíná šířit do západní Evropy. Přestože jsou v období renesance ve větší míře upřednostňovány drahé materiály, dochází v kovářství a v zámečnictví k vývoji – jsou uplatňovány nové výzdobné metody jako tepání, leptání a tauzování⁵⁷, které byly převzaty od výrobců zbraní a brnění a po výtvarné stránce vznikají v této době výjimečné práce. Mříže vzniklé v této době patří mezi nejkrásnější kovářské práce. Produkce kovářů a zámečníků v této době je také velice různorodá. Kromě klasických mříží se zhotovují různá nástěnná ramena na štíty, chrliče, věžní a náhrobní kříže, korouhvičky, stojany na umyvadla, kování dveří a zámků atd.

V souvislosti se stavbou zámků v období renesance se začaly stavět také průhledové ploty z kovových mříží, které umožňovaly výhled do krajiny a zároveň pohled na zámek. Horní konce kolmých tyčí těchto plotů mívaly různá zakončení, která se mohla rytmicky střídát i u jedné mříže a která bývala zlacena nebo zhotovována z jiného materiálu, například z mědi nebo mosazi.⁵⁸

Co se týče mříží okenních, převládaly jednoduché mříže sestavené z kolmých, vodorovných a úhlopříčných tyčí. Pevnost a tedy bezpečnost byla zvyšována provlékáním prutů. Svislé tyče a sloupky byly zdobeny ražením, profilováním, rozštěpováním a proplétáním. Většinou nebyvaly výrazně zdobné, maximálně koruna těchto mříží, ve které býval umístěn rodový znak nebo emblém. Do oken se mříže osazovaly buď do okenní špalety nebo před fasádu. V tomto případě se spodní část mříže vyklenula směrem ven.

---

⁵⁴ viz obrazová příloha s. 93 č. 5

⁵⁵ viz obrazová příloha s. 94 č. 6

⁵⁶ viz obrazová příloha s. 94 č. 7

⁵⁷ Viz kapitola 4 – Technologie a výzdoba kovaných mříží

⁵⁸ viz obrazová příloha s. 94 č. 8

Mnohem zdobnější bývaly mříže určené k dělení konkrétního prostoru, mříže hlavních vchodů a zábradlí. Základní výzdobný renesanční motiv je voluta proplétaná do tvaru osmičky. Voluty se odvíjejí jedna od druhé, až posléze vyplní celý prostor.

Výzdoba renesančních mříží čerpá stejně jako jiná umělecká odvětví z předloh umělců jako byli Albrecht Dürer nebo Virgil Solis. Roku 1566 vydal Jacques Androuet du Cerceau Knihu grotesek, která „má sloužit zlatníkům, malířům, kameníkům, truhlářům a jiným umělcům...“⁵⁹

V podstatě v této době existují různé varianty tří hlavních typů mříží.

V prvním případě se jedná o mříž, kde převládá ozdoba dlouhého listového výběžku, který není příliš zřetelný, ale zachovává tvar složený z tenkých točených prutů.

V dalším typu mříže je nejvýraznější ozdobou tepaný nebo kovaný květ, který je doplněn bohatým listovím, které vyplňuje mezery mezi volutami, čímž připomíná husté kobercové vzory.

Posledním typem je mříž s převládajícím výzdobným motivem zvířecí a lidské hlavičky nebo figurkami andělíčků, které jsou umístěny mezi spirály. Obecně je pro renesanční mříže typická symetrická kompozice.

Pro určení provenience mříže v této době je nutné naučit se rozlišovat mezi mřížemi pocházejícími ze zemí severních a z jižních⁶⁰.

U severské renesance vybíhá prut o kruhovém průřezu v závitě zakončené tepaným listem, maskou nebo krásnými květy, které jsou zpravidla zdobené rýhováním nebo štětcovou kresbou či polychromií a zlacením. Kromě již zmíněných motivů vegetabilních jsou oblíbenými výzdobnými prvky motivy antropomorfní, zoomorfní a groteskní, jako lidské a zvířecí postavičky a hlavičky. Často se shledáváme s protínáním a prostrkáváním prutů, tzv. průvlaky. Prsteny spojující jednotlivé pruty jsou často bohatě profilované. Pro celek je charakteristická jasná a zřetelná kresba, mříž má svůj řád a je přehledná a uspořádaná.

---

⁵⁹ Morant, de, Henry: Dějiny užitého umění. Praha, 1983, s. 321-322

⁶⁰ Zub, Gleb : cit.v pozn. 41, s. 36-37

U renesance jižní, zvláště italské, je pro rané renesanční mříže typické, že připomínají starší slohová období – jsou zastaralé, ale také poznamenané byzantskými a orientálními vlivy. Jsou velmi jednoduché, čímž připomínají mříže románské.

Užívá se většinou plochých prutů, nepříliš zdobných. Pokud jsou na mřížích ozdoby, jsou plošně rýhované⁶¹. Práce složitější, svítlny, nástěnná ramena, měly čistě architektonický tvar. Později však i italské mříže získávají na vyváženosti a elegantní jednoduchosti.⁶² Oblíbeným materiálem v Itálii byl bronz, z kterého se vyráběly předměty drobné i monumentální, tedy i mříže. Mnoho významných renesančních mříží vzniklo v Benátkách : podstavce pro žerdě na prapory benátské republiky (Alessandro Leopardi) zdobené mořskými motivy nebo klepadla dveří benátských paláců zdobené figurálními motivy⁶³.

Vynikající renesanční práce byly vytvořeny ve Španělsku, kde byly monumentální mříže umístovány v katedrálách, kde oddělovaly hlavní loď a chór, aby tak vytvořily tzv. capilla mayor. Výška těchto mohutných mříží dosahuje někdy až 15 metrů. Jejich autoři jsou známí místní umělci. V Seville působil Francisco de Salamanca, v Granadě Maestro Bartolomeo.⁶⁴

Francie zaznamenává v této době poněkud stagnaci ve vývoji kovářství a zámečnictví. Monumentální díla zde vznikají zřídka. Většinou je tvorba těchto řemeslníků orientována na drobnější předměty – klíče, klepadla, zámky apod. Francouzská mříž renesanční se nedá srovnávat s francouzskou barokní mříží⁶⁵. Později, s nástupem Ludvíka XIV. se však situace změní, nastane zlatý věk francouzské mříže, ale již v slohu novém, barokním.

Pro německé a rakouské (stejně jako české) práce z tohoto období je typický dojem krajkoví, který je navozen spleť spirál z prutů kruhového průřezu, které jsou zakončeny plošně tepanými listy, květy nebo jinými motivy⁶⁶.

---

⁶¹ viz obrazová příloha s. 94 č. 9

⁶² viz obrazová příloha s. 94 č. 10

⁶³ Morant de, Henry : cit. v pozn. 60, s. 320

⁶⁴ viz obrazová příloha s. 95 č. 11

⁶⁵ viz obrazová příloha s. 95 č. 12

⁶⁶ viz obrazová příloha s. 95 č. 13

V této době už díla nejsou vždy anonymní, někdy je můžeme připsat konkrétnímu umělci.

Od poloviny 17.století dochází pozvolna a především pouze lokálně, ne v celé Evropě, ke změně. Na území Švýcarska, jižního Německa, Rakouska a také v českých zemích se začínají objevovat mříže vytvářející dojem do hloubky prolomeného prostoru, ovšem stále ve spojení renesančními spirálovými kompozicemi. Avšak právě onen dojem iluzivního prostoru je již poplatný baroknímu výtvarnému názoru. Existuje domněnka, že první tyto mříže byly vytvářeny do parků, k uzavření cest nebo alejí⁶⁷.

V charakteristice mříží se barokní styl projevil zdůrazněním vertikálních a horizontálních článků a rozmanitostí a dynamičností závitnic a volut. Barokní cítění přináší do mříže nový prvek, který se však v jeho počátcích ještě neprojevuje, prostorovost. Mříž již není koncipovaná pouze do plochy, ale vybíhá do prostoru. Obecně lze říci, že ve svých začátcích je barokní mříž spíše jednodušší. Prut bývá čtvercového nebo obdélného průřezu a mnohem méně než v renesanci se užívá provlékání jednotlivých prutů. Častěji se pruty kladou přes sebe a spoje se nýtují nebo svařují.

V první polovině 18.století se mříž mění. V dekoru se vyskytují i pruty ploché. Barokní a později i rokokové mříže bývají zdobeny tepaným i kovaným ornamentem, rozvilinami, akantovými listy, mušlemi, vázami, rohy hojnosti, které postupně naprosto překrývají konstrukční rozvrh mříží. Mříže z tohoto období působí velice plasticky, protože jsou zdobené oboustranně. Barevné polychromie se už tolik neužívá, za účelem zvýraznění dekoru se spíše používá zlacení.

Období baroka je spojeno s rozkvětem uměleckého kovářství, především ve Francii, kde je velmi příznivá situace v době vlády Ludvíka XIII. (1601-43).

Tehdy dochází ke stavebnímu boomeru. Šlechta buduje svá sídla obklopená parky a zahradami v otevřených krajinách, a k tomu, aby byl umožněn výhled do krajiny a zároveň byl vidět luxusní život uvnitř, je zapotřebí velkého množství železných dveří, bran, zábradlí a balkónů. Železné kování, zámky a klepadla jsou také

---

⁶⁷ Holešovská, Lea : cit. v pozn. 39, s. 200

nezbytné doplňky dřevěných, bohatě zdobených dveří. Pro francouzské mříže z tohoto období je charakteristický lineární dekor a pouze několik ornamentů ražených z tepaného plechu. Dekor vycházel z návrhů, které vypracovávali dekoratéri a architekti. Nejstarší kniha předloh byla vydána roku 1627 pod názvem „La fidele ouverture de l'art de serrurerie“ a jejím autorem byl Mathurin Jouss⁶⁸.

Avšak největší mřížové soubory začaly vznikat až v době vlády Ludvíka XIV.

Nejen šlechta, ale i sám král, Ludvík XIV., byl obdivovatelem kovářských výrobků. Známa jsou jména tvůrců návrhů, podle kterých byly zhotoveny parkové mříže, balkóny, schodišťová zábradlí. Funkci královského kováře zastával Jean Lepautre, tvůrce další knihy předloh pro zámečníky, která byla vydána v šedesátých letech pod názvem „Livre de serrurerie“. Významnou osobností byl Jean Bérain, který kromě mříží navrhoval také nábytek, svítidla, ale i nástěnnou výzdobu. Roku 1674 byl jmenován královským návrhářem a velmi ovlivnil i tvorbu v Německu, Rakousku a Čechách. V jeho pozůstalosti se dochovaly jeho četné návrhy.

Oba, Lepautre i Bérain, byli proslulými navrhovateli mříží před koncem 17.století. Kompozice těchto mříží je stále relativně jednoduchá, ale čím dál více je důležitě listová a zlacení. Nejvýznamnější práce z této doby se dochovaly v královských palácích. V souvislosti s přestavbou Versailles pro Ludvíka XIV. Vzniklo několik krásných mříží, například vstupní brána z roku 1678, která je dílem Gabriela Lucheta⁶⁹. Vertikální pruty těchto vrat jsou v dolní části zdobeny závitě, rámeček vytvářejí oblíbené motivy zdvojených tvarů C. V rozích je mříž zdobena liliovými květy, které spolu s korunou a znaky Francie v rámu z květinových a ovocných úponků zdobí také fronton mříže.

Během zmíněné přestavby Versailles vznikly také mříže na Nádvoří ministrů a na Court Royale. Bohužel, se nedochovala voliéra kovářů Mathurina le Bretona a Christophá le Mangina na Court de Marbre⁷⁰.

Krásným příkladem dobové kovářské a zámečnické práce jsou kované dveře na zámku Maisons sur Seine, které byly zhotoveny roku 1642 neznámým autorem

---

⁶⁸ k předlohovým knihám viz kapitola 3- Shrnutí dosavadní literatury

⁶⁹ viz obrazová příloha s. 95 č. 14

⁷⁰ Semerák, G.-Bohmann, K.: cit.v pozn. 25, s. 85

podle návrhu architekta Jeana Marotta⁷¹. Ve středu mříže jsou ještě renesanční ovály, ale velké úponky, které ji zdobí jsou už barokní.

Kromě sídel aristokracie byly mřížemi vybavovány také měšťanské domy. Kováři zhotovovali světlíky, klepadla, zámky, ale také domovní znamení. Mnoho z nich se nalézá ve Musée le Secq des Tournelles v Rouenu⁷².

K vývojové změně dochází ve Francii v době vlády Ludvíka XV. (1710-1774).

Tehdy nastává slavné, ale bohužel poslední, období rozkvětu francouzského kovářství a zámečnictví. Kovové výrobky jsou zpracovávány jemněji, kompozice je uvolněnější, často asymetrická. Listoví a rokaje dodávají mřížím zdobnější vzhled. V období rokoka hrál významnou úlohu bronz, ze kterého se vyráběly sochy, vázy, ozdobné montáže váz, kování nábytku. Užíval se také k výzdobě osvětlovacích těles, hodin, ale i k výrobě krbových mříží. Novým výzdobným prvkem nejen v kovářských pracích se stává rokaj, odvozená z mušlové formy. Na mřížích je většinou vytepaná z plechu a zdobená hřebínky s otvory. Charakteristická je asymetrie.

Osobností této doby byl Jacques-Francois Blondel, který tvořil návrhy v novém, rokokovém slohu. Bohužel i jeho realizace byly zničeny za Francouzské revoluce. Nejslavnějším uměleckým kovářem Francie byl v této době Jean Lamour, dvorní zámečnick polského krále, jehož dílo zdobí Nancy, kde vytvořil v letech 1750-58 dvě brány a čtrnáct balkónů radnice⁷³ nebo zámky v Commercy a Chantcheux⁷⁴. Také on vytvořil knihu předloh.

Mnoho mříží nalezneme také ve francouzských katedrálách, ale i v prostých kostelech. Kromě mříží dělicích nebo uzavírajících prostor, chór nebo kaplí, zde nalezneme i kovové kazatelny⁷⁶.

Dalším produktem francouzského kovářství a zámečnictví jsou balkónová a schodišťová zábradlí⁷⁷. Vzácný soubor těchto zábradlí je v již zmíněném rouenském muzeu, jako například schodišťové zábradlí ze zámku madame Pompadour v Bellevue, které je ze železa se zlaceným bronzem.

---

⁷¹ viz obrazová příloha s. 95 č. 15

⁷² viz obrazová příloha s. 96 č. 16-17

⁷³ viz. obrazová příloha s. 96 č. 18

⁷⁴ Semerák. G.-Bohmann, K.: cit.v pozn. 25, s. 104

⁷⁶ viz obrazová příloha s. 96 č. 19

⁷⁷ viz obrazová příloha s. 96 č. 20

Avšak už v letech 1745 – 1750 zaznamenáváme ve francouzském kovářství a zámečnictví další změnu. Přehnaná výzdoba a asymetrická kompozice mřížových prací začínají být pozvolna nahrazovány uměřenějšími tvary klasicismu. Ve všech uměleckých odvětvích se projevuje snaha po preciznosti, přímých liniích. Oblíbeným motivem se stává pravoúhlý meandr. Také kovářství se vrací k přehlednému rozvrhu tyčových kompozic.

Doba vlády Ludvíka XVI. je dobou úpadku francouzského kovářství. Výrobky mají symetrickou kompozici a jsou inspirovány antikou. Litina postupně nahrazuje tepaný plech a udržuje se až do počátku 20.století⁷⁸.

Ostatní země v této době podléhaly v tomto oboru francouzskému vlivu. Také Anglie byla zprvu pod francouzským vlivem. Ideje francouzského kovářství zprostředkoval Anglii v době vlády Viléma III. Oranžského Jean Tijou, který spolupracoval s anglickým architektem Christopherem Wrenem⁷⁹.

Jejich dílem je výzdoba zámku Hampton Court a kostela sv. Pavla v Londýně⁸⁰. Nicméně později vytvořilo anglické kovářství osobitý styl, zejména v tvorbě kovaných mříží pro různá hrabství. Pro tento anglický styl je typická střídma elegance, jak ji shledáme například v mřížích koleje v Dulwichi od G. Bunckera nebo v mřížích v kostele St. Mary v Bristolu z roku 1710, které vytvořil W. Edney⁸¹. Mezi významné anglické práce patří tzv. Tulipánové schodiště v Queen's House v Greenwich z roku 1637, které navrhoval Inigo Jones, vrata v Trinity College v Oxfordu z roku 1713, Chatsworth House v Derbyshire z roku 1720, snad dílo kováře Richarda Oddyho a The White Gates v Leswood Hall v Severním Walesu z roku 1726, zhotovené v paladiánském stylu⁸².

Kromě těchto prací monumentálního charakteru však dosahovaly vysoké úrovně i drobné práce jako výplně vrat a balkóny, vesměs díla anonymů.

V Evropě byl však vliv Francie zprostředkovaný návrhy a předlohami francouzských umělců konfrontován se stále kvetoucí renesancí, a proto zde

---

⁷⁸ viz obrazová příloha s. 94č. 21

⁷⁹ Harris, John : cit. v pozn. 21, s. 4

⁸⁰ viz obrazová příloha s. 94č. 22 a - b

⁸¹ Morant de, Henry : cit. v pozn.60, s. 375

⁸² Semerák, G.-Bohmann, K.: cit.v pozn. 25, s.86

dochází k přijímání nového výtvarného názoru v kovářství a zámečnictví pomalu a se zpožděním. Nové motivy – pásy, množství vegetabilních prvků, mřížky a palmety se zde definitivně ujaly až počátkem 18.století.

Také v Německu nalezneme barokní a rokokové mříže rozmanitých forem, většinou jako součásti palácových staveb. Mezi vynikající umělce působící ve střední Evropě, kteří stejně jako jejich francouzští kolegové také vydávali knihy předloh a návrhů, je třeba jmenovat přede vším kováře a rytce Gottfrieda Förstera (1654-1760), autora knihy návrhů pro kováře v Lipsku nebo Johanna Christopha Weigela, nakladatele z Norimberku⁸³.

Mezi nejdůležitější a nejprecizněji zpracované německé kovářské produkty patří dveřní zámky a klepadla. Rokokový styl převzali němečtí kováři a zámečníci pod vlivem francouzského architekta F. de Cuvilliés, který působil v Mnichově⁸⁴.

Kromě mříží rokokových vznikají v Německu relativně záhy velice působivé mříže s iluzivním perspektivním účinkem⁸⁵.

Krásná kovářská díla vznikla v baroku i v Rakousku. Především ve Vídni je období vrcholného baroka dobou působení dvou geniálních osobností architektů, na jejichž stavbách hrají mřížové práce důležitou roli – Johanna Bernarda Fischera z Erlachu a Johanna Lukáše Hildebrandta. Vznik jejich nejdůležitějších vídeňských staveb spadá do let 1710 až 1730. Mřížové světlíky jsou součástí tří vstupních vrat letního paláce, který vystavěl Fischer z Erlachu v letech 1710 – 1712 v dnešní Museumstrasse. Další jeho stavbou, která je vybavena krásnými světlíkovými mřížemi nad vstupními portály, je budova bývalé České dvorské kanceláře. Po roce 1720 vznikají mřížové práce, které se vážou ke stavbám Hildebrandtovým. Především se jedná o komplex bran okolo Horního Belvederu⁸⁶. Většina mříží v Belvederu vznikla v letech 1720-1730 a jistě na nich pracovalo mnoho kovářů a zámečníků, z nichž pouze někteří, jako Arnold a Konrád Küffnerové, Christian Kremer a známý Johann Georg Oegg, jsou známi jmény. Posledně jmenovaný je autorem mřížové brány na zámku Schlosshof u

⁸³ viz kapitola Shrnutí dosavadní literatury

⁸⁴ Semerák, G. – Bohmann, K. : cit.v pozn. 25, s. 89

⁸⁵ viz obrazová příloha s. 97 č. 24

⁸⁶ viz obrazová příloha s. 98 č. 25

Vídň⁸⁷. Krásné kovářské práce však nalezneme i v církevních interiérech, jako například v dómu sv. Štěpána⁸⁸.

Pro Španělsko v období baroka jsou charakteristické monumentální mříže obrovských rozměrů oddělující v katedrálách hlavní oltář. Jsou členěny do několika vodorovných pásů vlysy z drobných motivů a zdobené četnými sloupky. V horní části bývají ukončeny částečně zlacenými erby a postavami⁸⁹. U světské architektury se vyskytují hojně mřížové balkóny, okenní mříže, vrata a zámky .

Co se týče Itálie, období raného a vrcholného baroka přineslo italskému kovářství a zámečnictví v porovnání s obdobím renesance spíše úpadek. Vzory pro kovářské práce se dovážely z Německa a Francie. Poněkud uspokojivější byla situace později. V období rokoka vynikal v Modeně G.B. Malagoli, autor četných prací, zejména balkónů. Stejně jako v Německu je však italská rokoková mříž poněkud přezdobená.

---

⁸⁷ viz obrazová příloha s. 98 č. 26

⁸⁸ blíže k rakouskému vrcholně baroknímu zámečnictví :

Mohr, Jan : Vrcholné baroko vídeňských kovářů a zámečníků. Héfaiaton, 1-89,90,91, s. 29-30

⁸⁹ viz obrazová příloha s. 98 č. 27

ČÁST TECHNOLOGICKÁ:

Materiály, technologie, skladba mříže, výzdoba mříže, kovo zpracující řemesla

Materiály

Nejběžnějším materiálem k výrobě kovaných mříží je **železo**.

Ryzí železo je kujný lesklý kov bílé barvy. Používá se jen ke zvláštním účelům, jeho příprava je obtížná. Obvykle se užívá ve slitinách, například s uhlíkem a dalšími prvky, díky kterým se podstatně mění jeho vlastnosti. Podle obsahu uhlíku se železo dělí na kujná a nekujná. Ke kujným železům patří kromě čistého železa také ocel. Mezi nekujná se řadí šedé, bílé a speciální surové železo, což jsou produkty vysoké pece.

Ocelí rozumíme slitinu železa s uhlíkem a dalšími prvky – manganem, sírou, fosforem nebo mědí, které se do směsi dostaly přirozeně při výrobě a eventuálně dalších úmyslně přidaných prvků, jako chrom nebo nikl. Obecně platí, že ocel je mnohem pevnější, ale také křehčí než kujné železo. Staří kováři byli schopni rozeznat železo chudé na uhlík a tvrdší ocel různými způsoby, například podle zvuku a dozvuku materiálu po úderu kladivem do volně zavěšeného kusu.

Až do počátku novověku používali kováři tzv. svářkové železo, které bylo podle způsobu výroby velmi nestejnorodé a proto jej musel kovář dobře vybírat. Pod tímto názvem rozumíme železo, které se původně získávalo z rud přímou výrobou v šachtových pecích s nuceným dmýcháním vzduchu. Rozdrcená a předpražená železná ruda obsahovala různé příměsi. Ty byly tedy následně dřevěným uhlím za poměrně nízkých teplot okolo 1300 až 1350⁰C redukovány na hmotu obsahující železnou strusku. Takto vyredukované železo bylo díky malému obsahu uhlíku sice kujné, ale ještě nepoužitelné. Proto bylo nutné hmotu dále vyhřívat a prokovávat, aby došlo k vytlačení strusky a k zhutnění materiálu.

Později, na západě Německa, v severní Francii a Anglii od poloviny 15.století, ve Švédsku od poloviny 16.století, bylo železo získáváno nepřímou výrobou

z rud. Tento způsob spočívá v dalším oduhličování železa. Takto získané železo se nazývá plávkové.⁹¹

Kromě železa byl velmi starým a drahým materiálem k výrobě mříží **bronz**. Bronzy jsou slitiny mědi s různými kovy - cínem, olovem, hliníkem, manganem, niklem apod. Následná slitina se dá dobře slévat a tvarovat a její velkou výhodou je, že odolává korozi. Jelikož se dají výrobky z bronzu množit odléváním, je velice oblíbeným materiálem ve výtvarném umění⁹².

Technologie

K tvarování kujného železa jsou určeny v podstatě dva způsoby.

Prvním je **kování**, kterým rozumíme základní proces tvarování, kdy se tvar jednotlivých dílů i celku tvoří údery kladiva na kovadlině. Kování se zpravidla provádí za tepla, přičemž rozlišujeme kování ruční a strojní.

Druhým způsobem tvarování železa je **tepání**. Takto se tvarují rovné předměty, zpravidla plech, do různých tvarů. Tenčí železo se vytepává za studena, silnější je nutné vytepat za tepla. Kromě toho značí tepání také techniku povrchové úpravy předmětu.

Hotové železné díly se spojují v jeden celek různými způsoby, které se v různých dobách lišily.

Jedním z nejstarších způsobů spojování je **nýtování**⁹³. Kováři jej používali ke spojování částí mříží. V podstatě se jedná o spojení dvou nebo více tyčí, které jsou probity nýtem, jehož hlavy na obou koncích jsou následně roztepány. Jedná se tedy o způsob nerozebíratelný. Nejlépe je nýtovat za tepla.

Dalším velmi starým spojovacím způsobem je **sponkování**⁹⁴ neboli spojování sponami a objímkami. Tato technika se používala velmi často u renesančních a barokních mříží. Prvním krokem je zhotovení sponky, které spočívá v překování kruhové tyče do tvaru kruhové úseče, oddělení požadované délky a zkosení jejích konců. Potom se sponka ohne do tvaru U, ohřeje, navlékne na spojované části a

⁹¹ Goňa, K.-Révay, P.-Vondruška, Š.: cit. v pozn. 34, s.185-187

⁹² Baleka, Jan : Výtvarné umění, Výkladový slovník, Praha, 1997, s. 52

⁹³ Goňa, K.-Révay, P.-Vondruška, Š.: cit. v pozn. 34, s. 95

⁹⁴ ibidem, s. 86

její konce se nakonec přiklepnou. Než vychladne je nutné ji držet kleštěmi, aby nepovolila.

Velmi starým a výborným způsobem spojování, které se dnes již téměř nepoužívá, je **sváření v ohni**⁹⁵. Spočívá v napěchování, tedy ztluštění obou konců tyčí, které chceme spojit, jejich následném vykování do tvaru jakéhosi háku nebo klínu, aby do sebe oba konce dobře zapadly. Pak se svařované tyče vloží do výhně, vyjmou a očistí, opět vloží do výhně, ohřejí asi na 1350⁰C, vyjmou, očistí, složí a několika nepřítliš silnými údery spojí.

Skladba mříže

Základním prvkem každé mříže je tyčovina neboli prutovina.

Rozlišujeme tyče vodorovné – příčníky, svislé – svislice a úhlopříčné, přičemž svislé tyče se dělí na hlavní – nosné a podružné - výplňové. Kombinací pouze těchto tyčí vytvoříme naprosto klasickou, spíše utilitární mříž.

Mříž je však odjakživa chápána i jako umělecké dílo, proto je jasné, že pouhá rastrová skladba tyčí není postačující. Tyče se vždy různým způsobem tvarovaly a ohýbaly. Oba druhy tyčí se různě tvarují, v různých dobách mají různou profilaci – mohou být rovné, zvlněné, kroucené, ovinované úzkou páskou, drátem nebo listovou ozdobou. Horní konce tyčí se ukončují různým způsobem – špičkou, kopím, květem, listy nebo jiným tvarem. Toto ukončení svislic nemá pouze funkci ozdobnou, ale i ochrannou. Hlavní funkcí vodorovných tyčí je funkce vyztužovací.⁹⁶

Spojením svislých, kolmých, úhlopříčných nebo jinak tvarovaných prutů vytvoříme základní rastr mříže. Kromě rámu je plocha mříže často dále dělena příčníky a stojinami na menší části a ty jsou následně vyplňovány dalšími kovovými prvky - obloučky, spirály, kroužky, vlnky, ornamentálně vyřezávaný plech, meandry apod.

Ani spoje jednotlivých částí nezůstávají bez výzdoby, ale různě se tvarují, jejich hlavy mohou být hranaté, půlkulaté, někdy se překrývají rozetkami nebo ploškami různých tvarů.

---

⁹⁵ ibidem, s. 93-94

⁹⁶ ibidem, s. 15-16

V ornamentu, který je užíván rozlišujeme čtyři základní skupiny, které jsou v různých dobách užívány různě. Je to geometrický ornament, který se skládá z přímek, křivek a jiných geometrických tvarů, jako například meandr, dále rostlinný ornament – akant, listy, květy apod., zoomorfní nebo antropomorfní ornament odvozený ze zvířecích nebo lidských motivů, který je vyjádřen buď realisticky nebo stylizovaně.

Často se však setkáváme s ornamentem smíšeným.

Jako hlavní výzdobný prvek mříže se zprvu užívaly různé závitnice, často, hlavně v renesanci ukončené bizarními zvířecími nebo fantaskními hlavičkami, lupeny, kytkami, šiškami, růžičkami, které se zhotovovaly nejčastěji z plechu. Někdy se pouze konce závitnic roztepávaly do plochy. Doplnkovou výzdobou jsou emblémy, erby, koruny, iniciály, které většinou, ale ne pouze, připomínají objednavatele.

Výzdobné techniky

Jedním z nejstarších způsobů zdobení kovové tyče nebo detailu je **rýhování**⁹⁷.

Provádí se speciálními nástroji jako sekáči, které mají různě zprohýbaná ostří a jejichž údery se povrch tyče nebo detail zdobí.

Další povrchovou úpravou je **cizelování**⁹⁸, kterým rozumíme konečnou úpravu litých výrobků, ale také jemné tepání drobných ornamentů v ploše do hloubky. Od tepání se liší tím, že se tepe seshora po celé ploše.

Dalším velmi starým způsobem je **leptání**⁹⁹. Může být pozitivní, to znamená do hloubky nebo negativní, tedy kolem ornamentu. K tomu je zapotřebí kyselin a nátěrové kyselinotvorné látky. Největšího rozkvětu dosáhlo leptání v období renesance, kdy se užívalo nejčastěji ke zdobení zámků, dveřního a nábytkového kování. Taktéž jej užívali platnéři k výzdobě zbroje.

Velmi starou technikou, kterou kováři a zámečníci převzali je **nielování**¹⁰⁰.

Spočívá v nanesení speciální nielovací hmoty, která se skládá z vosku a šelaku do prohlubně vzniklé leptáním. Tato hmota se může různě barvit.

---

⁹⁷ Zub, Gleb : cit. v pozn. 41, s. 166

⁹⁸ ibidem, s. 166

⁹⁹ Goňa, Karel – Révay, Pavel – Vondruška, Šimon : cit. v pozn. 34, s. 111

¹⁰⁰ ibidem, s. 111, taktéž Stehlíková, Dana: Encyklopedie českého zlatnictví, stříbrnictví a klenotnictví. Praha, 2003, s. 334

Pravděpodobně orientálního původu je technika zvaná **tausie**¹⁰¹, také tauzování, v kovářském žargonu taušírování. Jedná se v podstatě o vtepání určitého zlatého nebo stříbrného drátku do vyseknuté prohlubně v jiném kovu, tedy vykládání jednoho kovu jiným. Tato technika byla často užívána v Itálii, Španělsku a Orientu, a to především platněří k zdobení zbraní a brnění.

Zlacení¹⁰² je způsob, kterým bylo možné dosáhnout zajímavých efektů, čehož využívala renesance i barok. Nejčastěji se zlatily vyleptané ornamenty, zpravidla vyvýšeniny.

V souvislosti se zlacením je nutné zmínit velice efektní výzdobnou techniku, která byla populární zejména v době renesanční – **polychromii**¹⁰³, tedy zdobení tyče, či spíše jejích detailů různými barvami.

Kovozpracující řemesla v Čechách

Původním řemeslem zpracovávajícím železo bylo kovářství. Tento řemeslný obor patří mezi nejstarší a byl hojně zastoupen ve městech i na vesnicích již od raného středověku¹⁰⁴. Avšak sdružení kovářů do bratrstev a následně cechů je mladšího data¹⁰⁵. Roku 1418 byl zřízen cech staroměstských kovářů v Praze, roku 1446 cech novoměstských kovářů¹⁰⁶. Pražský cech měl dominantní postavení, byl cechem zemským a měl rozhodovací právo v různých sporech.

---

¹⁰¹ ibidem, s. 111, taktéž Stehlíková, cit. v pozn. 100, s. 500

¹⁰² Losos, Ludvík: Pozlacení a polychromie. Praha, 2005, s. 62

¹⁰³ ibidem, s. 127-128, taktéž: Lenhart, Jozef: Antikorózna úprava a polychromovanie kovov v minulosti. Zpravodaj památkové péče a ochrany památek, Héraiston, 1985: upozorňuje na opomínání polychromování, které bylo původně především součástí antikorozní úpravy kovových předmětů, zejména v souvislosti s puristickými ideály 19.století o estetice čistého, přírodního materiálu. Bohužel došlo minulosti snad i pod vlivem tohoto estetického názoru i k odstraňování zbytků původní polychromie během restaurování. K tomuto nutno připomenout, že v současné době je situace spíše opačná, móda monochromní grafitové úpravy mříže je minulostí, spíše nastává problém s „divokou“ polychromií.

¹⁰⁴ Winter, Zikmund: Dějiny řemesel a obchodu v XIV. a XV. století. Praha, 1906, s. 148 : v době lucemburské zmiňuje na základě archivních pramenů 128 kovářů pouze v pražských městech.

¹⁰⁵ Diviš, Jan, cit. v pozn. 28, s. 40

¹⁰⁶ Janotka, Miroslav – Linhart, Karel: Řemesla našich předků. Praha, 1987, s.20: uvádí odlišné datum založení novoměstského cechu kovářů než Winter – 1524, ale neuvádí odkud tento údaj pochází.

Kovář byl řemeslník, který převážně za horka tvaroval železo do požadovaného tvaru údery kladiva na kovadlině. Kovářská práce byla odlišována na „kovářské dílo bílé a kovářské dílo černé“¹⁰⁷

Ve větších městech došlo záhy k diferenciaci řemesla. Zmiňováni jsou pilaři, lopatníci, dráteníci, jehláři, pilaři, hřebičníci, plotnáři. Ve 14. století se sdružovali do jednoho společenstva.¹⁰⁸ Zatímco ve městech se kovářské řemeslo tedy rozdělilo do více oborů, na vesnici zůstalo tradičním řemeslem s nediferencovaným sortimentem, který byl odvislý od místních potřeb. Vesnický kovář zhotovoval podkovy, kování vozů, saní, hospodářské náčiní, různé mřížky, kování dveří a nábytku, ale také náhrobní kříže a různá votivní zvířátka.¹⁰⁹

Zámečník¹¹⁰ byl v podstatě kovář specializovaný na jemnější práci a po technické stránce náročnější práci. V Praze byl cech zámečníků založen před rokem 1399 a byl společný pro zámečníky staroměstské i novoměstské. Stejně jako kováři byli diferencováni i zámečníci. Například se ze zámečnického řemesla vyvinuli hodináři neboli orlojníci. Hlavním sortimentem zámečníků byly zámky, dvevní štítky, klíče, ale také ručnice, panty, hevery, pušky.¹¹¹

---

¹⁰⁷ Ibidem, s. 20: výroba tradičního kovářského sortimentu – seker, kladiv, pil, forem, hřebíků, lopat, se nazývalo bílým dílem, kování koní a vozů černým dílem.

¹⁰⁸ Ibidem, s. 20, také Winter, Z.: cit. v pozn. 104, s. 148

¹⁰⁹ Janotka, Miroslav : Hodnota a výraz vesnického kovářského díla, Umění a řemesla, č. 5, 1969, s. 224

¹¹⁰ Diviš, Jan, cit. v pozn. 28, s. 52

¹¹¹ Janotka, M.- Linhart, K.: cit. v pozn. 106, s. 25

VÝVOJ KOVANÝCH MŘÍŽÍ V ČECHÁCH DO POČÁTKU NOVOVĚKU

Zpracování železa je v Čechách doloženo od doby halštatské, tedy mezi 7. a 6. stoletím př.n.l.¹¹² V železe byly napodobovány tvary litých bronzových předmětů, výrobky ze železa byly zdobeny tepáním. Lze říci, že již v této době existovaly základní kovářské techniky. Železo bylo považováno za vzácný kov, o čemž svědčí skutečnost, že jej bylo používáno k tautování bronzových předmětů.

K rozvoji kovářství na našem území dochází v souvislosti s bylanskou kulturou¹¹³. Kováři této kultury byli schopni zhotovit ze železa kování vozů, meče a součásti koňských strojů.

Bohatá kovářská produkce existovala také v době laténské a souvisela s rozvojem hutnictví. Tehdejšími obyvateli Čech byli v této době Keltové, kteří začali železnou rudu těžit povrchově a železo získávali redukcí roztlučené hmoty pomocí dřevěného uhlí v nadzemních šachtových, hliněných pecích, vybavených otvory pro dmýchání vzduchu. Kovárny se nalézaly v oppidech a již v této době byly poměrně dobře vybaveny nářadím.¹¹⁴ Také technologie Keltů byla vyspělá. Tradičními výrobky byly puklice štítů, pochvy mečů, přilby, ale také závěsy a bohatě tvarované řetězy, spony a různé ozdoby nebo typické trojnožky a kozlíky k ohni, které byly nalezeny i u nás, ve Strakonících a Hořovicích. Jejich svislé tyče jsou většinou zakončeny zvířecí hlavičkou. Kromě toho byly u Starého Kolína a v Přerově nad Labem nalezeny dva závěsy z této doby, které sloužily k zavěšování kotlů nad oheň.¹¹⁵

Také slovanské kovářství, v 8. a 9. století bylo na velice dobré úrovni. Železným polotovarem byly tehdy na našem území sekerovité hřivny, které byly velmi ceněné. Klasickými kovářskými výrobky byly meče, nože, srpy, kosy. Z 10. století

¹¹² Goňa, K. – Révay, P. – Vondruška, Š.: cit. v pozn. 34, s. 22

¹¹³ ibidem, s. 23

¹¹⁴ ibidem, s. 24 : zmiňuje se asi 70 druhů nářadí

¹¹⁵ Semerák, G.- Bohmann, K.: cit. v pozn. 25, s. 13

pochází známá zpráva Ibrahíma ibn Jakúba, který se svým poselstvem procházel i české země, která zmiňuje i kovářské výrobky na tržišti¹¹⁶.

Ke skutečnému rozvoji kovářství u nás však dochází až kolem 12.století.

V době románské již byli kováři vybaveni všemi nezbytnými znalostmi, aby mohli zhotovovat vyspělá kovářská díla. Kováři zhotovovali různé nářadí, tak jako v dobách předchozích, zbraně, ale v souvislosti s církevními zakázkami také stále častěji i monumentálnější práce. Kromě jiného také zpevňující závěsy nebo spíše výztuhy dřevěných dveří, které měly i svou uměleckou hodnotu. Tyto závěsy se skládaly ze silných vodorovných ramen, ze kterých se větvily spirály a pokrývaly v podstatě celou plochu dveří. Dalším jejich produktem jsou různá kování truhel. Kromě tohoto kovářsky typického zboží však v této době zhotovovali také kříže, svícny a schránky na liturgické nádoby. Tyto předměty již jsou na vysoké umělecké úrovni, dá se říci, že jsou leckdy po stránce umělecké zajímavější než románské mříže.

Běžná románská mříž spíše obranného než uměleckého charakteru se skládá ze svislých tyčí o čtverhranném průřezu (může však být i průřezu okrouhlého nebo plochého, zejména u již zmíněných závěsů), které jsou postaveny nakoso nebo průčelně. Z technologického hlediska je nutno poznamenat, že v této době je jediným způsobem spojování svaření v ohni nebo spojování svazky neboli prstenci. Zakončení svislic bylo různé, často byly ukončené ostrými špicemi, někdy byly konce rozštěpené do čtyř nebo pěti ostrých hrotů.

Pro mříže náročněji zdobené jsou charakteristické spirály, které vybíhají z těchto tyčí a rovnoměrně vyplňují plochu mezi nimi. Tyto spirály jsou relativně husté, zdobené rýhováním a zakončené rostlinnými nebo fantaskními, zvířecími nebo lidskými motivy¹¹⁷. Tyto mříže se však spíše odlévaly z bronzu.

Obecně lze říci, že románská mříž není příliš zdobná, má plné tvary a budí dojem litého předmětu. Nicméně ani z této doby se nám nedochovala žádná mříž, pouze drobnější kovářské výrobky.

---

¹¹⁶ ibidem, s. 16

¹¹⁷ viz obr. již zmíněných dveřních závěsů z dveří katedrály Notre-Dame v Paříži, kde v ukončení nalezneme motivy ptáčků.

Mnohem lepší co se týče dochovaných mříží v českých zemích je situace v době gotické. Nový sloh se do Čech šířil od 13.století hlavně prostřednictvím náboženských řádů, které na našem území budovaly nové chrámy a kláštery. Jejich interiéry a exteriéry bylo nutné vybavit nejen nábytkem a liturgickým náčiním, ale bylo nutné zhotovit kované dveře, vrata, mříže do oken a kaplí chrámů. Proto i v této době vytvářeli nejvíce prací kováři především pro církevní stavby.

K rozkvětu kovářského řemesla dochází v době lucemburské.

Kulturním centrem se v Čechách stává Praha, dochází k hospodářskému rozvoji a s tím souvisí také příchod řemeslníků a umělců ze zahraničí, kteří svým způsobem ovlivňují místní řemeslníky, obohacují místní styl a zároveň jsou jimi sami ovlivňováni. Dochází k určité syntéze různých uměleckých vlivů na našem území. Kromě řemeslníků německé národnosti přicházejí také Francouzi, Nizozemci, Italové. Tak jako cizí řemeslníci přicházejí k nám, naši řemeslníci odcházejí na vyučenou do cizích zemí.

Co se týče kovářského řemesla, stejně jako architekti a sochaři, i kováři používají výrazné gotické tvarosloví ve svých dílech – fiály, kraby, růžice, kružby, baldachýnky.

Kromě všech již zmíněných výtvorů, kování, závěsů, petlic, klepadel a dalších, zhotovovali kováři zřejmě více než v dobách předchozích také mříže. Gotická tyč je zásadně čtverhranná nebo plochá. Křížení jednotlivých tyčí je provedeno průnikem nebo nýtováním za studena. Základní osnova je stále stejná, ale mění se vnější úprava.

Tyč může být zvlněná nebo šroubovitě stáčená, ale závity jsou řídké. Někdy se tyče ovinovaly listovou ozdobou . Novým motivem bylo rozštěpení tyče uprostřed na několik pramenů, které se stlačily a stočily, čímž vytvořily dutý točitý útvar. Tyče mají typické ukončení – špicí, lilií, jetelovým trojlistem. Vazba spočívá ve svázání silných čtverhranných tyčí vodorovnými tyčemi plochými. Celek je pak zdoben prvky, které jsou vyrobeny z plechu, který byl již vyválcovaný. Tvar listů je čtvercový, to znamená, že je tyč na konci roztepána do kosočtverce, který je následně rozdělen na čtyři díly, které jsou dále zdobeny. Spojování svařováním v ohni, sponami a svazky je obohaceno o nýtování.

Kromě klientely církevní však pracují kováři i pro měšťanské kruhy. Přesto se mříží stále ještě více užívá v interiérech, například k přepažení prostorů zejména

chrámových, než v exteriérech. Nejčastější exteriérovou mříží je v této době mříž okenní. Těmito mřížemi jsou vybavována také okna soukromých domů nebo radnic.

Z prací monumentálnějších rozměrů je pak nutné zmínit několikeré gotické dveře s kovanými závěsy. Z doby kolem roku 1370 pocházejí dveře svatováclavské kaple v katedrále sv. Víta v Praze, jejichž autorem je snad *mistr Václav*, následovník *mistra Frenclína* pracujícího pro císařský dvůr v Praze, který je připomínán v letech 1353-56.¹¹⁸ Podobné jsou dveře vedoucí ke kapli sv. Kateřiny na Karlštejně. Zdobené třemi vodorovnými pásy, které jsou ukončené motivy lilíí a uprostřed s klepadlem ve tvaru volské hlavy, jsou dveře postaršího portálu chrámu sv. Bartoloměje v Kolíně.¹¹⁹

Tento typ dveří se v českých zemích udržel hluboko do 16.století.

V nejhojnějším počtu se u nás dochovaly mřížky k sanktuáriím. V již zmíněné svatováclavské kapli se nalézá mřížka sanktuária, které je z doby kolem roku 1375. Větší množství těchto mřížek se však dochovalo také na venkově.¹²⁰

Pozdní gotika obohatila kovářské výrobky o motiv sukovitých větví, který známe i z tvorby kameníků. Objevuje se povrchová úprava tyče záseky, čímž je vytvořen dojem stromové kůry. Někdy je sukovité větvoví doplněné figurkami ještěrek, ptáků a dalšího drobného zvířectva. Dalším typicky pozdně gotickým motivem je plamínek. Také se objevuje zvláštní způsob vazby, kdy jsou ploché tyče příčné nahrazeny výpletem z prutů o kruhovém průřezu. Takováto práce budí dojem proutěného pletiva a jistě byla pracná¹²¹.

Nejčastěji publikovaným příkladem mřížky českého původu z této doby je bezpochyby mřížka pastofória z kostela sv. Ducha v Hradci Králové¹²². Tato mřížka je připisována Matyáši Rejskovi¹²³.

¹¹⁸ Hlaváček, Luboš : Umělecké ztvárnění železa. Umění a řemesla, roč. 1, 1963, s. 44

¹¹⁹ Winter, Z.: cit. v pozn. 104, s. 257

¹²⁰ Hlaváček, Luboš : cit. v pozn. 117, s. 45

¹²¹ viz obrazová příloha s. 48 č. 23

¹²² viz obrazová příloha s. 92 č. 24

¹²³ Lubošem Hlaváčkem, cit. v pozn. 117, je datována do roku 1497, Winter, cit. v pozn. 104. s. 821, ji datuje do roku 1492. Tato mřížka je charakteristickým příkladem architektonické výzdoby.

ČESKÁ KOVANÁ MŘÍŽ V OBDOBÍ RENESANCE A BAROKA

6.1.

Vývoj mříží v Čechách v období renesance a baroka

Období **renesance** je zlatým věkem českého kovářství a zámečnictví.

V českých zemích vzrostl počet zámečnických cechů, například v Praze byl založen roku 1562 cech malostranských zámečníků¹²⁴. V letech 1526 – 1620 bylo v Praze doloženo 207 zámečníků, z nichž někteří byli místní a někteří přistěhovalí. Z této doby je již známo mnohem více konkrétních kovářů a zámečníků než v dobách předchozích. Známým kovářem byl *Jošt Schmeller* z *Kaselu*, který se do Prahy přistěhoval roku 1592 a pracoval pro pražského primátora Krocína z Drahobejle. Dalším významným zámečníkem byl královský kovář *Erazim Hylger* (+ 1568) a také jeho syn, *Šimon Šťastný*, který pracoval v letohrádku Hvězda. Mezi známé malostranské kováře a zámečníky patřili *Mates Handschuh* a vynikající *Georg Schmidhammer*¹²⁵, který byl činný také jako puškař a hodinář¹²⁶.

Některá jejich díla se stala tak proslulými, že byla obkreslována a reprodukována. To je případ proslulé Smidhammerovy mříže kolem náhrobku ve sv. Vítu, která byla na výslovné přání Ferdinanda I. vzata za vzor pro mříž kolem Maxmiliánova náhrobku v Innsbrucku¹²⁷.

Ovšem i v této době prochází mříž určitým vývojem.

Vždy se něčím liší mříže raně renesanční, vrcholně nebo pozdně renesanční.

Přesto lze nalézt pro všechna tři vývojová stádia společné rysy. Obecně je pro renesanční mříž typická symetrická kompozice, ale po formální stránce dochází k velkému uvolnění.

¹²⁴ Diviš, Jan : cit. v pozn. 28, s. 52

¹²⁵ Janotka, M. – Linhart, K.:cit. v pozn. 105, s. 25: 1572 je uveden v malostranském kancionálu jako cechmistr. Po jeho smrti byl zaznamenán bohatý pozůstalostní inventář. Kromě známých zámečníků uvádí jistého mistra Matese, který pracoval i pro dvůr a roku 1560 získal zakázku na „práci na oratoriu sv. Víta“ a roku 1561 zhotovil mříž ke studni v pardubickém zámku.

¹²⁶ Poche, E. : Umělecké řemeslo renesance, manýrismu a baroku In: Praha na úsvitu nových dějin. Praha 1988, s. 243

¹²⁷ Poche, E.: cit. v pozn. 124, s. 244

Základními rysy renesanční mříže jsou: prut oblého průřezu, především v dekoru¹²⁸ a kompozice založená na přísně geometricky řazeném stylizovaném, plošném a symetrickém dekoru. Pruty se nejčastěji tvarují do motivů kruhů, osmiček – symbolů nekonečna a věčnosti a dostředivých spirál, které zásadně nejsou nikdy zalomené, ani nemají tzv. protitahy. Osmičkový motiv může být zdvojen, ztrojen nebo zčtyřnásoben, takže může vzniknout i točenice za čtyř smyček.

Ve výzdobě se častěji než v předchozím období užívá figurálních motivů, mezi četné výzdobné techniky patří již známé tepání, rýhování, nově leptání a barvení. Relativně pestrá barevnost je pro renesanční mříže typická, stejně jako zdobení tepanými nebo plochými motivy masek, helmic, jednorožců nebo květů. Častým výzdobným motivem byly také zoomorfní prvky, lidské postavičky a hlavičky. Tyto detaily bývají často zlacené nebo opatřené rytou nebo štětcovou kresbou. Nejnáročněji jsou zdobené koruny mříží, kde nalézáme kované květy a vřetenové šroubovice uprostřed tyčinek a okvětních plátků. Rovné tyče a sloupky bývají zdobeny profilováním razidly¹²⁹.

Ve výsledku byly tedy renesanční mříže velice efektní.

Z hlediska technologie je nezbytné zmínit nový způsob spojování jednotlivých prutů, který je pro renesanci typický, provlékání tyčí navzájem nebo provlékání jedné a téže tyče, čímž bylo docíleno pevnosti při jinak poměrně křehké stavbě.

Ne všichni zámečníci se zabývali jako shora jmenovaní výrobou umělecky náročných prací. Kromě tradičního zboží – různého nářadí, zámků, klíčů a kovových závěsů, vyráběli také konzoly lamp, vývěsní štíty nebo klece na ptáky¹³⁰.

Mezi nejkrásnější renesanční kovářská a zámečnická díla patří jsou mříže oken a klece kašen. U okenní mříže převládají jednoduché mříže z kolmých a úhlopříčných tyčí. Svislé tyče a sloupky bývaly zdobeny ražením, různým

¹²⁸ Janotka, M. – Linhart, K.: cit. v pozn. 105, s. 23 – připomíná, že však v době rané renesance přetrvávají ještě gotismy a že je možné i užití prutu o čtverhranném průřezu.

¹²⁹ Oehm, Miloslav: cit. v pozn. 15, s.35

¹³⁰ Winter, Zikmund: Přepych uměleckého průmyslu v měšťanských domech 16. věku. Praha, 1893, s. 25 : klece na ptáky byly velmi cenné, kromě ptactva se v nich chovalo i drobné zvířectvo, například veverka.

profilováním, rozštěpováním a prolétáním. Nebyly příliš zdobené, výjimkou mohla být koruna, do které mohl být zakomponován rodový znak nebo emblém.

Okenní mříže se umísťovaly do okenní špalety nebo před líc fasády.

V tomto případě byly ve spodní části košovitě vyklenuté do prostoru.

V souvislosti s výstavbou renesančních zámků se začali také zhotovovat průhledové ploty z kovových mříží, které umožňovaly nejen výhled do krajiny, ale také pohled na zámek. Horní konce těchto plotů měly různá zakončení, která se mohla střídat i u jedné mříže. Tato ukončení se pozlacovala nebo zhotovovala z jiného materiálu, například mědi nebo mosazi.

Ke konci renesance se do kovářských a zámečnických prací dostávají některé prvky barokní. Především je možné se setkat s lomenými křivkami, které jsou přerušované vodorovnými nebo svislými fragmenty. Na spirálách nalézáme v tomto období mnoho stylizovaných dubových lístků, které jsou plasticky pojaté, mají rub i líc a tím se stávají více prostorové, což je již barokní rys. S květy se už nesetkáme tak často jak v předchozích obdobích.

Pravděpodobně nejstarší renesanční mříží v Čechách je klec kašny na Malém náměstí v Praze, které je datováno do roku 1560¹³¹.

Dalšími příklady nejznámějších renesančních prací v Čechách jsou : mříž kolem zmíněného královského mauzolea v katedrále sv. Víta, kterou zhotovil Georg Schmidhammer¹³², známá mříž studny jindřichohradeckého zámku z roku 1596¹³³ nebo mříž kolem hrobky na zámku v Telči.

Mezi rudolfínské kovářské památky z přelomu 16. a 17.století patří mříž okna jižní věže katedrály sv. Víta nebo mříž kryjící hudební niku v sále na zámku v Rožmberku. Přibližně ze stejné doby jsou mříže z kostela sv. Salvátora

¹³¹ Datace je vyznačená i na mříži, autoři se shodují. Více v 3.části této kapitoly.

¹³² V datu zhotovení mříže jsou autoři většinou shodní, pouze Janotka, cit v pozn. 105, s. 23 uvádí pouze rok 1589 a nezmiňuje je-li to začátek nebo konec prací, Hlaváček, cit. v. pozn. 117, s. 25, uvádí, že práce započal roku 1573 a že byla dokončena po jeho smrti, Semerák-Bohmann, cit. v pozn. 25, s. 49 taktéž uvádí léta 1573 – 1589, s tím, že se odvolává na účty, které však necituje, stejně tak Šperling, cit. v pozn. 14, s. 22.

Jediný Poche, E., cit. v pozn. 27, s. 142 hovoří o roku 1566 a doplnění v letech 1576-90.

¹³³ Ibidem, s. 142 : uvádí jako dobu vzniku přibližně rok 1576

v Klementinu, vyjma mříže před kaplí sv. Františka Xaverského, která je pozdně barokní a mříže před kaplí sv. Ignáce z Loyoly, která je z doby kolem 1700¹³⁴.

Z počátku 17. století se dochovala také zajímavá mříž mezi sakristií a presbytářem kostela sv. Tomáše na Malé Straně v Praze.

Zajímavým souborem, který dokumentuje přerod mříže renesanční v barokní jsou mříže, které se dochovaly v Chebu. Jedná se o mříž západního portálu kostela sv. Mikuláše, dále světlík domu čp. 492/3 na Náměstí Jiřího z Poděbrad a nakonec 4 světlíky vchodů do radnice¹³⁵.

Tyto a další mříže v Čechách již značí nástup nového slohu, baroka.

Kováři a zámečníci mají po Bílé Hoře spoustu příležitostí k práci. Po porážce českých protestantských stavů roku 1620 nastávají v zemi velké změny. Především se začíná rozvíjet intenzivní stavební činnost, hlavně v souvislosti s návratem katolické církve a aristokracie, také cizího původu.

Kromě tradičních kovářských a zámečnických výrobků nastává tedy nutnost zhotovovat bezpečnostní zařízení, zejména k sakrálním objektům, a to mřížová vrata, okenní mříže a vnitřní prostorové mříže. Také kování vrat a dveří má složitější mechanismus než tomu bylo dříve a jeho tvary jsou zdobnější. S největší pravděpodobností to byl právě zámek, který způsobil kolem poloviny 17. století větší diferenciaci mezi kováři a zámečníky. Respektive vynález krytých francouzských zámků, které již byli velmi komplikované, a proto je nadále zhotovovali pouze zámečníci¹³⁶. Brzy jim přibyl další sortiment kromě jejich tradičních výrobků – ozdobné svícny, kostelní a balkónové mříže a brány.

Pro **rané baroko** je charakteristické přežívající renesanční cítění. Tvarosloví i technologie z předchozího období se udržely relativně do konce 17. století. Z tohoto důvodu je leckdy velmi obtížné časové určení těchto prací. Zvláště u kovových a plátových dveří zůstalo nadále klasické členění do úhlopříčných pásů. Jediné, co se mění jsou tvary kartuší v jednotlivých polích, ornamentika kování a

¹³⁴ Kostel sv. Salvátora a další renesanční mříže budou podrobněji rozebrány v 3.části.

¹³⁵ Král, Karel – Sedlák, Stanislav: Chebské mříže na konci renesance a počátku baroka. Zprávy památkové péče, 1968, s. 231-238: všechny tyto mříže klade do 3. desetiletí 18. století, ale uvádí je do souvislosti spíše na základě stylového rozboru. Jako společný jmenovatel všech mříží uvádí ve spirálách se objevující motivy masek, figurek a poprsí.

¹³⁶ Janotka, M. – Linhart, K.: cit. v pozn. 105, s.26

závěsů. Také akant je tvarován jiným způsobem. Pruty jsou stočeny do spirál, ze kterých vycházejí na dvě strany delší stonky ukončené různě stočenými a prořezávanými listy.

Další možností je navaření celého stonku s listy na povrch prutu. Povrch listů se zdobil rýhováním nebo zůstal hladký. Nadále však nacházíme v mřížích pravidelné a plynulé spirály s bohatou listovou výzdobou. Až později dochází k zalomení spirály, které může být i několikanásobné. Horní konce tyčí mají pouze několik zakončení. Většinou převládá tvar kopí, mírně zvlněné špice nebo tupé ukončení. Novým prvkem bylo spojení dvou tyčí obloučkem, jehož vrchol se zdobil listovým nebo květem. Někdy se ještě mezi horní konce umísťovaly menší zaostřené špičky. Tyče se osazovaly na plocho, na koso nebo se stáčely. Výzdobným prvkem byly kroužky, obloučky a závitky¹³⁷. Typicky raně barokně je utvářena mříž z kostela ze Svaté Dobrotivé z roku 1686 nebo mřížová vrata pod velkými arkádami na jindřichohradeckém zámku. Za autora těchto vrat roku 1680 je pokládán místní zámečník Adam Aberling.

Obě mají charakteristickou spirálovitou osnovu s navzájem se prostupujícími úponky a spirálami zakončenými groteskami, které jsou roztepány do plochy a zdobené rytím.

Na formování raně barokního výtvarného názoru se kromě přežívajícího renesančního cítění podílel i vliv zahraniční. Koncem 16. v průběhu 17. století to byl ponejvíce vliv Rakouska, Německa a Itálie, od 2. čtvrtiny 18. století pak vliv Francie. Díky vzorníkům, které se k nám odtud dostávaly, se čeští zámečníci seznamovali s francouzskými vzory.

Důležitým výrobkem barokního kovářství a zámečnictví byly venkovní ploty, které přizpůsobily postupně svůj vzhled monumentální architektuře. Nejhonosnější bývaly hlavní vstupy a obzvláště pohledově exponovaná místa, jako terasová a balkónová zábradlí v průčelí. Nejčastějším výzdobným prvkem na těchto místech byly znaky, řádová dekorace apod.

Zdobnost narůstá i u okenních mříží. Velmi časté byly okenní mříže ze zvlněných tyčí ve tvaru kosočtverce, které se poměrně často dochovaly.

---

¹³⁷ Gleb, Zub: cit. v pozn. 41, s. 45

Dalším typem mříží, které barokní zámečníci zhotovovaly byly již zmíněné dveře. Sloužily buď k ochraně samostatně stojících kaplí nebo uzavíraly chodby klášterů nebo vstupy zámeckých a palácových zahrad.

Z interiérových mříží se vyráběly zástěny, nutné k oddělení klášterních a chrámových bohoslužebných prostor pro řeholníky od prostor pro veřejnost. Raně barokní zástěnou je mříž, kterou roku 1632 zhotovil zámečník Tobiáš Trautwein z Gallenkirchu pro klášterní kostel ve Vyšším Brodě, mříž z pražského kostela v sv. Salvátora v Klementinu nebo mříž ze sakristie ve svaté Hoře u Příbrami z roku 1685.

Ještě renesančního cítění je mříž na strahovském nádvoří, kterou zhotovil roku 1628 Hans Rommell¹³⁸. Dalším raně barokním příkladem je mříž z kostela Panny Marie pod řetězem na Malé Straně v Praze z doby před 1638 nebo téměř ze stejné doby, 1638-40, mříž boční kaple kostela Panny Marie Sněžné v Praze na Novém Městě.

Další mříží z doby raně barokní je mříž kolem hrobky kněžny Milady v klášteře sv. Jiří na Pražském hradě, která je datována do doby kolem roku 1675.

Podobným dílem jsou vrata v Církvici u Kutné Hory z roku 1688, jejichž autorem byl Václav Kopřiva, V samém závěru 17. století pak byla zhotovena mřížová vrata za schodištěm v Tróji v Praze.

K obohacení dekoru dochází během poslední čtvrtiny 17.století, kdy se začíná užívat ve výzdobě vegetabilních prvků. Známymi raně barokními kováři byli například Martin Höffel, který prováděl v 60.letech 17.století všechny práce na Pražském Hradě a stal se dvorním umělcem nebo Matěj Hörringer, který ho ve funkci hradního zámečníka vystřídal.

Vrcholný barok nastupuje v první polovině 18.století, kdy zámečnictví nabývá nevídaného rozmachu. V této době zámečníci, jako i jiní řemeslníci, často spolupracovali s architekty, kteří pro ně vytvářeli předlohy. Zámečnické práce z počátku 18.století jsou zdobnější než v období předcházejícím. Zámečníci vyrábějí vrata, kostelní kříže, svícny, zámky dveří a velkých skříní. Častým výtvozem jsou náhrobní kříže, které se dochovaly do dnešních dnů, pokud ne in

---

¹³⁸ Šperling, Ivan: cit. v pozn.14, s.24 : uvádí hypotézu, že se jedná o torzo původní interiérové mříže kolem náhrobku sv. Norberta, které v baroku zobrazil Daniel Wusin.

situ, pak v muzejních sbírkách, kam byly od 19.století přemísťovány. Tato zámečnická díla jsou většinou anonymní, nicméně často výjimečná po umělecké stránce.

Pro vrcholně barokní mříž je charakteristická snaha o dojem trojrozměrnosti. Také se kombinují různé druhy prutů. V ornamentice se objevuje motiv zalamované mřížky, spleť esovitých ornamentů podložené páskou a ústící do plasticky a prostorově rozvinutých akantů, husté plastické listy, květy, motiv čabraky, později mřížkový ornament.

Tento vývoj však není náhlý, na mřížích z prvního desetiletí 18. století je patrné, jak renesance přežívala. Příkladem mohou být mříže z kostela sv. Voršily, mřížka před oltářem v závěru severní boční lodi v kostele sv. Salvátora v Klementinu, tamtéž vstupní vrata do severní boční lodi nebo balkónové mříže z kostela sv. Michala v Michalské ulici na Novém Městě pražském. Vynikajícím dílem z této doby jsou mříže v Loretě v Praze.

V druhém desetiletí 18.století se zhotovují dva typy mříží.

Prvním je typ, který skládá tyče do geometrizujících kompozic, nejčastěji do tvaru vějíře, uprostřed kterého je v ploše roztepaný znak. Příkladem tohoto typu je světlíková mříž Clam-Gallasova paláce v Praze z let 1713-1714, světlíková mříž z Klementina, směrem do Karlovy ulice, Světlíková mříž Klementina nad vchodem na Mariánské náměstí z dvacátých let a ze stejné doby vrata Klementina v průchodu.

Druhým typem jsou mříže, které vytvářejí dojem perspektivního architektonického vstupu do interiéru. Ovšem první mříže tohoto typu se vyvinuly už kolem poloviny 17.století ve Švýcarsku, kde je jejich krásným příkladem chórová mříž v klášterním kostele v Einsiedeln. V Čechách se s těmito výtvoři setkáme například před kostelem sv. Klimenta a Vlašské kaple v Karlově ulici v Praze. Pocházejí z roku 1715 a snad je navrhl František Maxmilián Kaňka, což by nebylo udivující, neboť tento výborný architekt byl také výtvarně činný¹³⁹. Zámečník, který je zhotovil však není znám.

Kaňka navrhl také světlíky vrat Klementina, kde se uplatňuje kombinace rozviliny a široké stuhy. Tento typ mříže býval někdy přenesen na železná vrata, jak je tomu

---

¹³⁹ Navrhoval mříž před kaplí sv. Barbory v Loretánské ulici. Dochoval se náčrt, podle kterého byla zhotovena kopie, která se dnes na tomto místě nalézá.

v případě bočních vrat kostela sv. Tomáše v Praze z roku 1728. Ornamentální prvky byly vypuštěny a hlavní efekt spočívá v tordování železných prutů umístěných na kovové pláty.

Zajímavými příklady mříží z druhého desetiletí 18.století jsou také mříže před letohrádkem Amerika na Novém Městě pražském, které jsou datované do let 1715-1720 nebo mříže před kaplemi u vstupu do kostela Panny Marie Vítězné v Praze na Malé Straně, které jsou z let 1735-1740.

Kromě příkladů je třeba uvést i významné zámečníky z této doby. Roku 1693 získal měšťanské právo na Starém Městě pražském známý *Jan Jiří Knobloch*, který je autorem dvou důležitých mřížových vrat na Svaté Hoře u Příbrami, a to vrat před kaplí Mnišeckou a Plzeňskou, které zhotovil v letech 1704-1717. V osnově těchto vrat vidíme opět spirálu, která je zdobená akanty, které ještě nevybočují do prostoru.

Dalším jeho dílem z roku 1718 jsou okenní mříže prelatury benediktinského kláštera v Praze – Břevnově. Mezi dalšími zámečníky této doby je možné zmínit *Kryštofa Webera*, který v letech 1714-1716 vytvořil mříž kostela sv. Václava v Litoměřicích, *Karla Waiberla*, který provedl snad podle návrhu Františka Ignáce Prée mříž kostela v Lánech nebo *Ondřeje Krále*, autora mříží v broumovském klášteře a kostele, které zhotovil asi podle návrhu Kiliána Ignáce Dienzenhoffera kolem roku 1740.

Snad podle návrhu Kiliána Ignáce Dienzenhoffera zhotovil zámečník *Jan Friedl* z Prahy mřížové výplně s motivem pásky na zábradlí kněžiště, oratoře a dveřích do sakristie kostela ve Zlonicích.

Pozdní barok nastupuje v českém zámečnictví a kovářství relativně brzy, už v třicátých letech 18.století se objevují rokokové rysy – rokaj, asymetrie v osnově, hřebínky, zmnožují se naturalistické květy a listoví, ale na rozdíl od raného baroka, které jich užívá také hojně, jsou zdobnější a přírodopisně exaktní.

Motiv rokaje, i když ještě nerozvinutý nalezneme na mřížových dveřích v bývalém doksanském klášteře z roku 1739.

Z této doby se nám však dochovala významná pomůcka, díky které je datování mřížových prací snazší. Jsou to mříže chórových kaplí v katedrále sv. Víta na pražském hradě, jejichž součástí je datace, podle které víme, že byly zhotoveny mezi lety 1731 – 1748. Podle výzdobných motivů, jejich tvaru, užitých spojů a

dalších detailů pak můžeme srovnávací metodou lépe datovat mříže, ke kterým neexistují prameny.

Navíc byly nástavce těchto mříží vzorem pro další mřížové práce. Například pro Lobkovický palác v Praze, pro Velkopřevorský palác nebo kolej Klementina.

Na nástavcích zábradlí chórové mřížky a kazatelny z kostela Nanebevzetí Panny Marie na Strahově vidíme, že se ve čtyřicátých letech vrací pod vlivem Jeana Lamoura do výzdoby české mříže rostlinný dekor.

Z této doby je zábradlí schodiště Arcibiskupského paláce v Praze nebo mříže zahradního schodiště na zámku ve Smečně z roku 1744, s již plně rozvinutým rokajem.

Kolem poloviny 18.století začínají převládat mříže s přebujelou výzdobou spočívající v rozevlátém zubovitém plaménku, přes kterou nelze spatřit základní osnovu mříže nad jednoduchými mřížemi s jasnou skladbou jednotlivými plastickými detaily.

Z této doby jsou balkónové dveře Nostického paláce v Praze z doby před rokem 1762 nebo výplně zábradlí schodiště Arcibiskupského paláce z roku 1764.

Pro mříže vzniklé v osmdesátých letech 18.století je typická stylizace a dekorativní charakter. Spadají sem mříže na 1.nádvoří Pražského hradu, mříže při vstupu do Královské zahrady z Prašného mostu a mříže v průchodu Pražského hradu.

České renesanční a barokní mříže v muzejních sbírkách

V této části jsou chronologicky, tedy podle doby vzniku, je-li známa, prezentovány mříže, které se nalézají v expozicích a depozitářích následujících českých muzeí : Národního muzea v Praze, Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, Severočeského muzea v Liberci a Muzea hlavního města Prahy. Všechna tato muzea mají důležité sbírky železných kovaných mříží, často se však jedná, zejména v případě velkých předmětů jako vrat pouze o fragmenty. V souvislosti s posledně jmenovanou institucí, Muzeem hlavního města Prahy, nebylo možné pořídit kvalitní fotodokumentaci v depozitáři, proto jsou mřížové práce vybrány pouze na základě evidenčních karet tohoto muzea a v nich obsažených kopií starších černobílých fotografií. Nejedná se však o kompletní výčet mříží, které jsou v depozitářích a expozicích. Vybrala jsem pouze nejzajímavější příklady. Pokud informace o době vzniku mříže chybí, doplňuji ji na základě stylového rozboru exponátu a vysvětluji, jak jsem k údaji dospěla. O každé zde uvedené mříži uvádím všechny dostupné informace.

Sbírky Národního muzea v Praze z depozitáře v Terezíně

Národní muzeum v Praze má velice zajímavé sbírky kutých mříží, bohužel až na několik výjimek se jedná o předměty ve velmi špatném stavu, které by měly být urychleně restaurované.

Fragment, označený evidenčním číslem 7.559, je časově zařazen do 2. poloviny 17. století. Jedná se v podstatě o jednu velkou odstředivou spirálu čtyřikrát zatočenou, ze které vybíhají menší rozviliny zakončené akantovým listem s dlouhým nosem¹⁴⁰. Tyto menší spirály jsou k hlavnímu prutu navařeny a dále jsou provlékány hlavní spirálou. Místa sváru jsou zamaskována listem, který je stejně jako akanty na koncích spirál, zdobený rýhováním. Všechny pruty jsou kruhového průřezu. V horní části je přinýtovaný krátký prut kulatého průřezu, ke kterému jsou navařeny dvě malé spirály vpravo a vlevo. V horní části je ukončen

¹⁴⁰ viz obrazová příloha s. 99 č. 30

kónickou špicí bobulovitě členěnou. Spoj hlavního prutu a těchto dvou spirál je překryt stylizovaným květem z akantových listů. Jeden větší a delší akantový list se vině směrem nahoru po prutu, dva menší směřují do stran a jeden menší pak směrem dolů po prutu. Všechny listy jsou ve vrcholu šnekovitě stočeny. Fragment má velmi zajímavé výzdobné detaily. Kromě celkem běžného motivu ryby – delfína¹⁴¹, který je zde však velice precizně vypracovaný a zdobený rýhováním, je v místě styku dvou prutů, tedy místo tradiční spony, umístěna hlavička divého muže. Motiv divých mužů není výjimečný. Výjimečné je však umělecké ztvárnění, které je na vysoké úrovni. Hlavička má tváře zdobené vypíchaným vzorem, obrovský nos a oči překryté stylizovanými vlasy¹⁴². Na hlavičce jsou patrné stopy polychromie. Třetím nalezeným detailem na tomto relativně malém fragmentu je zoomorfní motiv vlevo na hlavním prutu¹⁴³. Všechny tyto prvky mají nejen estetickou, ale i užitkovou funkci. V podstatě většinou překrývají místa navaření menších závitnic, čímž je zdobí, ale také zpevňují. Není možné určit čeho byl tento fragment součástí. Vzhledem ke krásným detailům a preciznímu uměleckému ztvárnění byl bezpochyby určen k pohledu zblízka. Snad se tedy s největší pravděpodobností jedná o část zábradlí.

Podle průřezu prutů, průvlaků a celkové kompozice včetně detailů soudím, že je možné blíže datovat fragment do doby 1650 - 1670.

Pod inventárním číslem 191.859 je zařazena mříž, která je v evidenční kartě označena jako možná výplň okna. Podobného tvaru však mohou být i mříže chránící různé výklenky. Mříž je obdélníkového tvaru, v horní části zakončená půlkruhovým obloukem. Tvar by tedy umístění do okenního nebo jiného výklenku odpovídal. Rám mříže je tvořen masivními pruty obdélníkového průřezu. Mříž je jednou svislou a třemi vodorovnými plochými tyčemi rozčleněna na 8 polí¹⁴⁴.

Výplň se skládá z dvou velkých spirál, větší je spirála v horní části, od kterých se rozvíjí menší rozvilinová zakončení postupně se zplošťující v průřezu ve tvaru půlměsíce. Ve výplni jsou pruty kruhového průřezu. V místech, kde se rozviliny dvojí se nalézají primitivní výzdobné prvky. Jedná se o ryby s pruty vycházejícími z jejich tlam, dalším prvkem rozpoznávaným na detailním snímku je hlavička

¹⁴¹ viz obrazová příloha s. 99 č. 33

¹⁴² viz obrazová příloha s. 99 č. 32

¹⁴³ viz obrazová příloha s. 99 č. 31

¹⁴⁴ Viz obrazová příloha s. 100 č. 34

monstra s dlouhým zobcem. Mříž je datována do sedmdesátých až osmdesátých let 17.století. Je ve velmi špatném stavu, zkorodovaná a na několika místech, především v horní části půloblouku a v pravé polovině neuměle opravovaná. Hrubými sponami jsou zde spojené rozlomené spirály a připojené k střední svíslé a jedné vodorovné tyči obdélníkového průřezu. Vzhledem ke stavu mříže lze soudit, že se nalézala dlouhodobě v exteriéru, exponovaná nepřízní počasí, nicméně vzhledem k existující, byť skromnější výzdobě, nebyla určena pro pohled z velké dálky.

Je jednostranně lícná a jejím původním umístěním by opravdu mohl být okenní výklenek, ale nepříliš vysoko umístěný, tak, aby bylo možné si všimnout již zmíněných detailů¹⁴⁵.

Datování mříže odpovídá uvedenému období. Velké spirály jsou spojeny sponami, malé odštěpené jsou provlečené pruty velkých spirál. Podobné výzdobné prvky jsem našla na dalších mřížích, které jsou datovány do stejné doby jako tato.

Část mříže pod evidenčním číslem 191.841 je zrcadlovým protějškem fragmentu s evidenčním číslem 5.371. Oba jsou datovány do 4.čtvrtiny 17.století. Jedná se o dvě spirály, jednu poněkud větší a jednu menší, přičemž zlomek č. 5.371 má menší spirálu dole a zlomek č. 191.841 má menší spirálu nahoře. Pruty jsou kruhového průřezu, malá spirála má tři otočky, velká čtyři. V obou spirálách je vždy po jednom výzdobném motivu – dračí hlavičce se zdviženou chocholkou, které jsou zdobeny rýhováním¹⁴⁶. Na hlavní pruty obou spirál jsou navařeny menší ozdobné závitnice a motivy céček, které nejsou zakončeny listy ani jinými výzdobnými motivy. Tyto menší závitnice jsou provlékány hlavními pruty. Jak dokládá snímek, jistě tvořily tyto dva zlomky jeden celek, byť je to dle evidenčních karet pouze úvaha. K tomuto závěru jsem dospěla srovnáním obou zlomků a především díky postavení dračích hlaviček. Snad se jednalo o zábradlí, ale není vyloučeno ani okno. Vzhledem k zbytkům silného krátkého prutu v horních částech obou fragmentů se kloním k názoru, že se jednalo o zábradlí a tímto krátkým silným prutem bylo připojeno k nosnému rámu v horní části zábradlí. Co se týče datování, přestože dračí hlavičky vykazují jistou vyspělost,

¹⁴⁵ viz obrazová příloha s./oč. 35-37

¹⁴⁶ viz obrazová příloha s./oč. 38-39
s./oč. 40

kteřá by odpovídala konci 17.století, absence listoví v ukončení spirál, které je pro 4. čtvrtinu 17.století obvyklé a jejich spojení pouze průvlaky, přičemž úponky lícují s hlavními spirálami, svědčí pro ranější dobu vzniku, snad sedmdesátá léta 17. století.

Další součástí většího celku je nástavec nad vrata, který pochází z Čech a je datován do 4.čtvrtiny 17.století. Nástavec má inventární číslo 191.840¹⁴⁸. Výplň se skládá ze dvou velkých spirál z kulatých prutů, které jsou rozděleny plochou lištou na pravou a levou polovinu. K rámu z do plochy rozkovaných tyčí je výplň připojena sponami, které připomínají kovová poutka. Oddělující plochá svislá tyč je zdobena rytým ornamentem a ukončená frontálně zvlněnou špicí ve tvaru plaménku¹⁴⁹. Jednotlivé pruty jsou spojené průvlaky. Z hlavních spirál vybíhají úponky bez listového zakončení. Po stranách středové ploché tyče jsou umístěny vždy po jedné dračí figurce se sklopenou spirálovitě zatočenou chocholkou, která kopíruje tvar vnitřní rozviliny. Tento výzdobný motiv se podle obvyklé terminologie nazývá dráček, ale spíše připomíná mořské koníka¹⁵⁰. Pruty jsou zdobeny rýhováním. Mříž ke velice kvalitně vypracovaná, nejedná se o utilitární předmět. Byla určena k pohledu zblízka. Dalším důležitým detailem jsou dvě zalomené závitnice v dolní části. Vzhledem zalomeným závitnicím a tvaru dráčků, kteří silně připomínají figury ze salvátorské mříže, datují tuto mříž těsně před rok 1700. V evidenční kartě se předpokládá, že se jedná o součást většího celku, ke kterému náležely fragmenty 191.841 a 5.371. S tímto názorem se po bližším ohledání neztotožňuji, další dva fragmenty jsou více rustikální, méně odborně provedené jsou spoje a postavičky dráčků nejsou totožné. Taktéž rýhování neodpovídá rýhování popisovaného fragmentu.

Další mříží je nástavec nad bránu nebo vrata evidovaný pod inventárním číslem 191.833. Je časově zařazen do let 1680 – 1720. Mříž má tvar poněkud stlačeného oblouku a také spodní tyč rámu je v střední části segmentově probraná. Uprostřed je svislou silnou tyčí obdélníkového průřezu rozdělena na dvě symetrické

---

¹⁴⁸ viz obrazová příloha s. 101 č. 41

¹⁴⁹ viz obrazová příloha s. 101 č. 43

¹⁵⁰ viz obrazová příloha s. 101 č. 42

poloviny¹⁵¹. Rám je opět tvořen plochými tyčemi a ve výplni jsou pruty kruhového průřezu, zakončené akantovými listy s dlouhými nosy. Výplně jsou k rámu připojené nýtovanými prstenci. Základním výzdobným motivem jsou rozviliny, občas přerušené lomenou křivkou.¹⁵² Právě toto zalomení neodpovídá době před rokem 1700. Jak jsem již konstatovala v předchozí kapitole, je zalamování rozvilin charakteristické pro raně barokní mříž, ale obvykle se s ním nesetkáváme před rokem 1700. Proto se přikláním k názoru, že mříž vznikla v letech 1700 – 1720, nikoli dříve. Na mříži nejsou průvlaky. Na středové liště je umístěn kovaný symetricky koncipovaný květ, uprostřed pravé i levé poloviny je vždy po jedné vodorovné čabrace¹⁵³. Také tento motiv odpovídá spíše době po roce 1700. Místa, kde se z hlavního prutu rozviliny množí další úponky, jsou překryta úzkým, podlouhlým listem. Veškeré listoví včetně květu na střední liště je zdobené kultivovaným rýhováním. Přes špatný stav zaviněný korozí je vidět, že se jedná o kvalitní práci. Pro doplnění přehledu uvádím, že nástavec je součástí většího celku, vrat s nástavcem, jehož další části se taktéž nalézají v depozitáři. V evidenčních kartách jsou všechny části označeny jako možný celek. Po průzkumu všech dotčených mříží si jsem jista, že se opravdu jedná o celek.

Pod inventárním číslem 5.868 je uložen fragment mříže, který je v kartě označen jako polovina barokního zábradlí a časově zařazen do doby kolem roku 1730¹⁵⁴. Místem původu je Praha. Všechny pruty jsou čtverhranného průřezu, v spodní části jsou zbytky krátkých hranatých prutů, kterými byla výplň připevněna k rámu. Mříž se skládá ze dvou částí, masivnější části spodní a zdrobnělé části vrchní. Ve spodní části se symetricky od středového křížení prutů, které je překryto růžicí¹⁵⁵, odvíjí směrem do stran vždy dva pruty složené do motivu srdcí, Na koncích jsou oba pruty spojeny masivní sponou a v místě spoje je vložen akantový list. Horní část má po stranách vždy po jednom motivu céčka, která jsou navařena k střední části v podobě nahoru vytažené stužky, pod kterou je oválný útvar. Jedinými vegetabilními prvky jsou akanty v místě spojů srdcí, středová růžice v spodní části a akantové listy složené do květu pod oválným útvarem

¹⁵¹ viz obrazová příloha s.102č. 44

¹⁵² viz obrazová příloha s.102č. 46

¹⁵³ viz obrazová příloha s.102č. 45

¹⁵⁴ viz obrazová příloha s.102č. 47

¹⁵⁵ viz obrazová příloha s.102č. 48

v horní části, od kterého jsou odděleny kuličkou. Vzhledem k průřezu prutů, jejich zalamování a celkem plošnému pojetí bez snahy o prostorovost, bych datovala mříž do počátku vrcholně barokního období, spíše tedy kolem roku 1715-1720.

Pod číslem 37.838 je zařazena zajímavá mříž datovaná do 18.století¹⁵⁶. Jedná se o podélnou a nízkou mříž, která má ve spodní části vodorovnou plochu tyč jako nosný rám a na koncích svislé stojiny, které jsou v horní části ukončené koši¹⁵⁷. V kartě jsou tyto koše označeny jako koše na světla. Jejich funkcí, která jistě nebyla pouze dekorativní si nejsem jistá, jistě však sloužily k umístění nějakého předmětu. Všechny pruty, kromě rámu jsou oblého průřezu, masivní a stylizované jako dubové větvičky. Jsou tedy zakončené bohatým dubovým listovým a žaludy¹⁵⁸. Středovým výzdobným motivem je rolverková kartuše s erbem ve věnci tvořeném dvěma dubovými větvičkami¹⁵⁹. Po stranách jsou dvě menší kartuše s erby. Datace je velmi přibližná. Dubové větvičky byly oblíbeným výzdobným motivem už v době pozdní renesance, kdy ovšem nebyly takto naturalisticky zobrazené. Zde se jedná o téměř přírodopisně exaktní zobrazení, proto předpokládám dobu vzniku kolem roku 1730.

Inventární číslo 191.847 a – c je přiřazeno třem fragmentům, označeným jako zábradlí z 3. čtvrtiny 18.století. Fragment –a- je jednostranně lícná mříž s konvexně vyklenutým středem¹⁶⁰. V skladbě mříže jsou silné a slabší pruty čtyřhranného i kruhového průřezu. Pruty jsou vzájemně provlékány a spojovány svářeními. Výplň je k rámu přivařena. Na mříži je mnoho tepaných ozdob, složitější jsou vzadu připevněny pásy a jejich spoje překryty. Všechny detaily silně vystupují do prostoru. Hlavním výzdobným prvkem je často zalamovaná páska, četné S a C tvary, uprostřed dva výrazné rokaje. Dále zde nalezneme spirály, akanty, větvičky růží i s listy, květy a poupaty, menší rokaje a zvonečky¹⁶¹. Na tepaných ozdobách jsou zbytky zlacení. Podle tvaru mříže se jednalo o zábradlí, snad balkónové nebo terasové, uprostřed konvexně vyklenuté. Je typickou ukázkou rokokové, asymetrické mříže. Pozdní barok nastupuje v kovářství relativně brzy, už kolem třicátých let 18.století se setkáváme

¹⁵⁶ viz obrazová příloha s.102č. 49

¹⁵⁷ viz obrazová příloha s.103č. 50

¹⁵⁸ viz obrazová příloha s.103č. 51

¹⁵⁹ viz obrazová příloha s.103č. 52

¹⁶⁰ viz obrazová příloha s.103č. 53

¹⁶¹ viz obrazová příloha s.103č. 54

s motivem rokaje. Tato mříž je však jistě pozdější, s největší pravděpodobností byla vytvořena v letech 1750 -1770.

Další mříží, která se dochovala v úplnosti, je mříž označená inventárním číslem 191.854. Je datovaná do 2. poloviny 18.století. V kartě je nazvaná „dveře s nástavcem“, nicméně v popisu je poznámka, že se může jednat i o výplň okna v přízemí¹⁶². Pruty jsou většinou čtverhranného průřezu a jsou spojeny provlékáním, svařováním a velkými sponami. Uprostřed nástavce i spodní části je čtyřlístá rozeta z jemných akantů, v nástavci navíc motiv pásky. Mříž má černý nátěr. Spodní část má základní skladbu ze svislých čtverhranných tyčí, které jsou ve spodní třetině přerušeny výzdobnou částí s motivem dvou srdcí spojených uprostřed. Spoj je překryt již zmíněnou jemnou rozetou. Mezi svislými tyčemi se nalézají v jejich horní části střídající se tvary kroužků a oválek, přičemž každý zploštělý oválek má v horní a dolní části vyběhající šnekovitě zakončené výběžky. Zakončení volutek jsou vytočená do prostoru¹⁶³. Souhlasím s datací, s upřesněním do doby kolem 1760-1780.

Jak bylo uvedeno v minulých kapitolách, nezhotovovali kováři a zámečníci pouze mříže vstupní a okenní nebo chórové přepážky a mřížky před kaple, ale součástí jejich produkce jsou i předměty drobného charakteru, které si však po umělecké stránce zaslouží stejnou pozornost jako mříže monumentálního charakteru. Jsou to různá ramena, která sloužila k zavěšení lamp nebo vývěsních štítů nebo také rozličné kytice, které dodnes nalezneme na atikách církevních i světských budov, někdy v pískovcových vázách. Častým výrobkem kovářů byly také náhrobní kříže.

Pod číslem 158.782 je evidována krásná práce, označená jako ozdobné rameno a datovaná do doby kolem roku 1750¹⁶⁴. Rameno má tvar rostlinné rozviliny a je jednostranně pohledové. Celá rozvilina vychází z motivu rohu hojnosti, který se nalézá v levé dolní části a dále se množí¹⁶⁵. Na rohu hojnosti a vlevo nahoře jsou dva háky, kterými bylo rameno připevněno na zeď. Celé rameno je bohatě

¹⁶² viz obrazová příloha s.103 č. 55

¹⁶³ viz obrazová příloha s.103 č. 56

¹⁶⁴ viz obrazová příloha s.104 č. 57

¹⁶⁵ viz obrazová příloha s.104 č. 58

vyplněno různými květy a lístky. Je natřeno zelenou a zlatou barvou. Podle rokajových tvarů v rohu hojnosti, na plocho roztepaných prutů, zalamování volut, souhlasím s datací. Jedná se o rokokové raménko.

Další kytice, tentokrát růží, je zařazena pod číslem 37.848 a je datována do 18. století¹⁶⁶. Je označena jako fragment a není jistá její funkce. Nosný rám kytice je ze silné tyče kruhového průřezu o průměru téměř dva centimetry, která má jeden konec zúžený, asi v místě, kde byla do něčeho zasunuta. Na dvou místech je provrtána. Její kolmá část je obtočena kulatým prutem. K tyči jsou navařeny tři větvičky růžového keře s lístky a třemi růžemi¹⁶⁷. Přes silnou vrstvu koroze je na listech patrné rýhování. Veškeré vegetabilní prvky jsou velmi naturalisticky ztvárněné. Především této botanické přesnosti předpokládám dobu vzniku ve 2.čtvrtině 18.století. Soudím, že se mohlo jednat o rameno.

Na závěr příklad náhrobního kříže, který je evidován pod číslem 147.311¹⁶⁸. Kříž má velmi bohatou rozvilinovou výzdobu z kulatých prutů, v křížení ramen se nalézá schránka. Ramena kříže jsou z tyčí hranatého průřezu s okosenými hranami. Rozviliny jsou spojeny sponami a ukončeny akantovými listy s dlouhými nosy.

Na kříži jsou zbytky polychromie – zelené a zlacené listy¹⁶⁹. Kříž nemá uvedenou dataci, ale vzhledem k dochovanému srovnávacímu materiálu, je pravděpodobně z konce 17.století.

Sbírky Uměleckoprůmyslového muzea v Praze umístěné v Kamenici nad Lipou

V depozitáři Uměleckoprůmyslového muzea v Kamenici se nalézají zajímavé mříže, ale většinou se jedná o předměty menších rozměrů, ramena, kříže, kytice. Výjimkou je několik částí velkého balkónového zábradlí, které bude v brzké době restaurováno, dvě světlíkové mříže a vzácný kovový lustr.

Nejzajímavější kusy jsou umístěné v nové expozici zámku v Kamenici a nalezneme mezi nimi mříže okenní, mřížová dvířka i vrata, včetně mřížek

¹⁶⁶ viz obrazová příloha s.104č. 59

¹⁶⁷ viz obrazová příloha s.104č. 60

¹⁶⁸ viz obrazová příloha s.104č. 61

¹⁶⁹ viz obrazová příloha s.104č. 62-63

chórových. Všechny předměty v expozici jsou kvalitně zrestaurovány, v depozitáři částečně.

Zajímavým příkladem světlíkové mříže je mříž s inventárním číslem 5.285, která je v depozitáři. Pochází z Prahy a je datována na počátek 18.století¹⁷⁰. Má tvar lunety. Rám je z plochých tyčí a rozvilinové výplně jsou k němu připojeny přinýtovanými sponami. Rozviliny mají kulaté pruty a navzájem se provlékají. Jsou ukončeny stočenými akantovými listy s dlouhými nosy¹⁷¹. Uprostřed mříže je monogram v oválném vavřínovém věnci¹⁷². Upozorňuji na podobnost v utváření akantů v překroucené květy¹⁷³, které jsem našla na mřížích z osmdesátých až devadesátých let 17.století.

Další světlíková mříž s číslem 4.404 má opět tvar lunetový a také pochází z Prahy¹⁷⁴. Je zařazena do 18.století. Má rám z plochých tyčí a výplně jsou k němu přinýtované. Ve výplni převažují pruty hranatého průřezu, ale pokud jsou stylizované jako vegetabilní úponky, mají kulatý průřez. V rozích jsou motivy rohů hojnosti¹⁷⁵, ze kterých se směrem do středu lunety rozvíjí výzdoba. Uprostřed je připevňená chocholovitá ozdoba v mušlovitém prstenci¹⁷⁶. Tato mříž je jistě mladší než předchozí. Předpokládám dobu vzniku v první čtvrtině 18.století, snad kolem 1720 - 1730.

Dalším větším kusem je část balkónového zábradlí s evidenčním číslem 5.278, které je české provenience a datováno do 2.poloviny 18.století¹⁷⁷. Všechny pruty včetně tyčí rámu jsou čtverhranného průřezu, se zeleným nátěrem. V rozích jsou oblíbené motivy rohů hojnosti, ze kterých vybíhají rozviliny a rostlinné úponky s listy a květy¹⁷⁸. Uprostřed je rámci zdobeném hřebínky košík s růžovými

---

¹⁷⁰ viz obrazová příloha s.105 č. 64

¹⁷¹ viz obrazová příloha s.105 č. 66

¹⁷² viz obrazová příloha s.105 č. 65

¹⁷³ viz obrazová příloha s.105 č. 66

¹⁷⁴ viz obrazová příloha s.105 č. 67

¹⁷⁵ viz obrazová příloha s.105 č. 68

¹⁷⁶ viz obrazová příloha s.105 č. 69

¹⁷⁷ viz obrazová příloha s.106 č. 70

¹⁷⁸ viz obrazová příloha s.106 č. 71

větvičkami s lístky a květy.¹⁷⁹ Mříž byla zhotovena pravděpodobně mezi lety 1750 – 1770.

Monumentálním předmětem je stropní závěs na svíce¹⁸⁰, který je evidován pod číslem 101.531 a k němuž patří řetěz s číslem 101.534¹⁸¹, na kterém byl závěs zavěšen. Obojí pochází z Čech ze 17.století. Závěs je velmi symetricky komponovaný z hranatých prutů, které jsou místy tordované a vytvářejí vzory srdcovitých závitnic, které jsou šnekovitě ukončeny. Po obvodu jsou miský s držáky na svíčky. Jedná se o raně barokní práci před koncem 17.století.

Náhrobní kříže ve sbírkách Uměleckoprůmyslového muzea velmi dobře dokumentují vývoj. Z četných křížů v depozitáři si zaslouží pozornost kříž, který pochází sice z Horních Rakous, ale analogie nalezneme i u nás. Má inventární číslo 4.288 a je datován do 2.poloviny 16.století¹⁸². Ramena kříže jsou z plochých tyčí, ukončená trojlístem, spodní část svislého ramene je čtvercového průřezu a je ve střední části tordovaná. V křížení ramen je schránka. Celá honí část je zastřešená jakoby baldachýnem z ploché lišty, která má tvar trojlaloku. Na vrcholu je z tepaného plechu umístěná postava Salvátora, na obou stranách nad kolmými rameny jsou stejně vytvořené postavy, vlevo anděl s ratolestí, vpravo snad Bůh – Otec. Pod Salvátorem je Holubice Ducha svatého. Ladné rozviliny z kulatého prutu tvoří tvary S a jsou spojeny sponami. Navzájem se neprovlékají. Kříž je restaurován, má monochromní tmavý nátěr, původně bych ale předpokládala polychromování.

Poněkud mladší je kříž z Čech s inventárním číslem 6.029, který je zařazen do 17.století¹⁸³. K plochým ramenům je po celé jejich délce připevněná velmi kultivovaná výplň ze souměrně, do drobných rozvilin stočených prutů kulatého průřezu. Rozviliny jsou spojené sponami. Ramena jsou ukončena tulipánovitými květy vytepanými z plechu¹⁸⁴. Kromě těchto květů jsou na ramenech umístěné plasticky pojaté růžice. Vzhledem k velmi uspořádané kompozici, drobným

¹⁷⁹ viz obrazová příloha s./06 č. 72

¹⁸⁰ viz obrazová příloha s./06 č. 74

¹⁸¹ viz obrazová příloha s./06 č. 75

¹⁸² viz obrazová příloha s./06 č. 76

¹⁸³ viz obrazová příloha s./06 č. 77

¹⁸⁴ viz obrazová příloha s./06 č. 79

rozvilinám o kruhovém průřezu a spojovým sponám bych se přikláněla k době vzniku kolem poloviny 17. století.

České provenience je mladší kříž, datovaný do 17.století, který má číslo 3.987¹⁸⁵. K ramenům z plochých tyčí je připevněná výplň z jemných kulatých prutů, které jsou stočeny do rozvilin zakončených stočenými akantovými listy. Uprostřed je opět otevírací schránka. Ve výzdobě nalezneme pouze vegetabilní motivy. Vzhledem k četnému zalamování rozvilin¹⁸⁶ a v dolní části umístěné šišťici ze stočeného kulatého prutu¹⁸⁷ soudím na konec 17.století.

Příkladem nejmladším může být kříž pocházející z Čech, z doby kolem poloviny 18.století.¹⁸⁸ Je evidován pod číslem 3.977. Má masivní spodní část, ve které je umístěná schránka ve formě tabernáku. Sokl kříže je tvořen dvěma mohutnými volutami, které jsou ukončeny ve spodní části silně do prostoru vystupujícími šnekovitými zakončeními¹⁸⁹. Ramena jsou ukončena jetelovými trojlisty. Všechny pruty jsou hranaté o měnící se šíři, v horní části o průřezu ve tvaru půlměsíce.

V křížení ramen je umístěna postava ukřižovaného Krista obklopeného čtyřmi paprsky svatozáře¹⁹⁰. Na horní části tabernáku je lebka¹⁹¹. Četné akanty jsou velmi drobné a jemné. Vše svědčí pro dobu vzniku kolem zmíněné poloviny 18.století.

Velice známými kovanými předměty, které jsou v majetku muzea jsou kytice pocházející z parapetu loggie kostela sv. Salvátora v Praze. Jsou dvě, jedna s monogramem MARIA je evidovaná pod číslem 4.472¹⁹², druhá s monogramem IHS má číslo 4.479¹⁹³. Obě jsou datované rokem 1659¹⁹⁴. Na obou nalezneme velké množství různých květů, které podle mého názoru vykazují spojitost s květy na mřížích oken klementinské koleje.

¹⁸⁵ viz obrazová příloha s.107č. 78

¹⁸⁶ viz obrazová příloha s.108č. 85

¹⁸⁷ viz obrazová příloha s.108č. 84

¹⁸⁸ viz obrazová příloha s.107č. 80

¹⁸⁹ viz obrazová příloha s.107č. 81

¹⁹⁰ viz obrazová příloha s.108č. 83

¹⁹¹ viz obrazová příloha s.108č. 82

¹⁹² viz obrazová příloha s.108č. 86

¹⁹³ viz obrazová příloha s.108č. 87

¹⁹⁴ Herain, Jan : cit. v pozn. 13, s. 22

Z četných ramen, které se v depozitáři nalézají zmiňují po ikonografické stránce zajímavé rameno číslo 5.251, které pochází z Českého Krumlova a je datováno do 18.století¹⁹⁵. Čtverhranné pruty jsou sestaveny do S tvarů a zdobené tepanými zlacenými lupeny s propletenými větvemi, které nesou naturalistické lupení a kvítka. Listoví s květy se odvíjí z rohu hojnosti ve spodní části¹⁹⁶. Na vrcholku ramene je motiv ptáka, který nese něco v zobáku, další pták s roztaženými křídly je situován nad rohem hojnosti. V zobáku nese ratolest s květem.¹⁹⁷

Nejstarším předmětem umístěným v expozici Uměleckoprůmyslového muzea je okenní mřížka z Kutné Hory z 16. století¹⁹⁸. Je evidována pod číslem 2.354. Je to v podstatě kruh z prutu kulatého průřezu, ve kterém je motiv hvězdy s prohnutými stranami, taktéž z prutu kulatého průřezu. Její průměr je 32 centimetrů. Z kruhového prutu se směrem dovnitř odštěpují malé pravidelné rozvilinky s jedním úponkem.

Z doby po roce 1600 je fragment, tzv. „osmičková“ mřížka, která pochází z mříže, která se nalézala kolem hrobu sv. Ivana v kostele sv. Jana Křtitele pod Skalou. Má inventární číslo 14.109.¹⁹⁹ Kromě motivu osmičky, který renesance s oblibou užívala, je zde použita velmi pracná technika proplétání prutů.²⁰⁰

Další fragment údajně ze stejné mříže jako předchozí, je evidován pod číslem 14.110 c²⁰¹. Po stranách se nalézají zajímavé motivy postav, vpravo se vztyčenou hlavou, vlevo se sklopenou²⁰². Také tato mříž je datovaná po roce 1600.

Krásným příkladem okenní mříže, která se dochovala v úplnosti je mříž číslo 5.277, která pochází z Čech ze 17.století²⁰³. Dvěma plochými zdobenými lištami ve tvaru kříže je rozdělena na čtyři pole. Menší pole v horní části mají rozvilinové

¹⁹⁵ viz obrazová příloha s.109č. 88

¹⁹⁶ viz obrazová příloha s.109č. 89

¹⁹⁷ viz obrazová příloha s.109č. 89

¹⁹⁸ viz obrazová příloha s.109č. 91

¹⁹⁹ viz obrazová příloha s.110č. 92

²⁰⁰ viz obrazová příloha s.110č. 93

²⁰¹ viz obrazová příloha s.110č. 94

²⁰² viz obrazová příloha s.110č. 95-96

²⁰³ viz obrazová příloha s.110č. 97

výplně ukončené listy a květy s provlékanými pruty.²⁰⁴ Ve větších spodních polích jsou oválném rámečku z tepaného plechu monogramy. Vlevo IHS, pod kterým je srdce s dvěma zkříženými šípy, vpravo MARIA.

Výjimečným kusem je dvoudílná mříž pocházející z Klementina, datovaná do 2. poloviny 17. století.²⁰⁵ Svislou plochou tyčí je rozdělena na dvě pole, v každém po třech nad sebou umístěných velkých rozvilinách. Ve všech rozvilinách se nalézají velice působivé výzdobné detaily, které ukazují, podle mého názoru, velice jasně na stejného autora, který zhotovil mříže před oltářem Panny Marie Bolestné a protějškovým oltářem sv. Jana Nepomuckého v kostele sv. Salvátora v Klementinu. Kromě různých postaviček a polopostaviček andílků nebo jejich okřídlených byst, jsem na mříži našla i motiv raka.²⁰⁶ Pro srovnání přidávám ukázky motivů v salvátorské mříži.²⁰⁷ Podobnost vidím i v mříži, která uzavírá oltáře sv. Ignáce z Loyoly a je datována jako obě mříže při triumfálním oblouku do doby kolem roku 1700.²⁰⁸ Příkladím se tedy i u této mříže k době vzniku kolem roku 1700.

Pod číslem 62.779 se nalézá v expozici světlíková mříž z Prahy, z doby kolem 1730²⁰⁹. Má tvar půlkruhu, se spodní částí na způsob soklu. Uprostřed spodní části je motiv vázy nebo koše na podstavci, ze které jsou umístěné dvě ratolesti s listy²¹⁰. Na střední liště je v horní části umístěná maska s helmou. Po stranách vázy jsou motivy mřížky, charakteristické pro uvedenou dobu²¹¹.

Mříž s evidenčním číslem 7.085 je datována do doby kolem roku 1700 a výjimečně víme přesně odkud pochází. Je z děkanského kostela ve Velké Vísce u Hořovic. V expozici je označena jako chórová mřížka, ale vzhledem k faktu, že nemá dvířka, je spíše pravděpodobné, že je to pouze část chórové přepážky a část mříže z oratoře, jak je uvedeno v kartě²¹².

²⁰⁴ viz obrazová příloha s. 111 č. 98

²⁰⁵ viz obrazová příloha s. 111 č. 99

²⁰⁶ viz obrazová příloha s. 112 č. 100-105

²⁰⁷ viz obrazová příloha s. 112 č. 104-106

²⁰⁸ viz obrazová příloha s. 112 č. 107

²⁰⁹ viz obrazová příloha s. 113 č. 108

²¹⁰ viz obrazová příloha s. 113 č. 109-110

²¹¹ viz obrazová příloha s. 113 č. 111

²¹² viz obrazová příloha s. 113 č. 112

Je velice symetricky koncipovaná, hlavním výzdobným prvkem jsou tulipánovité květy umístěné v rámcích z plochých prutů zdobených listy²¹³. Podle průřezu prutů bych datovala mřížku spíše po roce 1700.

Velice zajímavá jsou dvoudílná dvířka pocházející z mříže před oltářem v rotundě sv. Kříže v Praze. Jsou evidována pod číslem 91.670 a-b a datována do 2.čtvrtiny 18.století²¹⁴. Rám obou dvířek je z plochých tyčí, výplně tvoří voluty zakončené akantem. Voluty mají kruhový průřez, ale převládají do plochy roztepané pruty. Uprostřed každé poloviny je motiv kvadrilobu.

Sbírky Severočeského muzea v Liberci

Severočeské muzeum v Liberci má velké sbírky kovaných předmětů, které pocházejí ze všech zemí Evropy a časově prezentují práce od 15. století až do počátku 20.století. Přebírají však práce pocházející z Německa. Většinou přebírají menší předměty, jako kříže, fragmenty a světlíky. Velká je kolekce zámků, které však nejsou součástí této práce. Na rozdíl od Kamenice nad Lipou zde není oddělení věnované pouze kuté mříži. Mříže jsou umístěny v expozici mezi dalšími sbírkovými předměty jako nábytkem a podobně.

Přesto je zde několik velmi zajímavých exemplářů a další jsou v depozitáři, který byl však v době mé návštěvy právě přemísťován.

Nejstarším vystaveným předmětem je světlíková mříž, která pochází z Prahy z 2.poloviny 16.století. Má inventární číslo OK 2.705. Je ve tvaru lunety a v rámu z plochých prutů je výplň složená do tvaru trojnásobné smyčky z tří prutů o kruhovém průřezu. K tomuto ústřednímu motivu jsou navařeny menší spirály řazené po obvodu rámu. Jsou ukončené velkými dlouhými trojitými listy, které jsou provléknuté kulatými pruty. Jedná se o typickou práci po polovině 16.století. Připomínám, že motivy spirál, osmiček a smyček nalezneme i na mřížích z počátku 17.století.

---

²¹³ viz obrazová příloha s. //5 č. //12

²¹⁴ viz obrazová příloha s. //3 č. //3

Druhým nejstarším exponátem je okenní mříž z Prahy z konce 16.století. Má oválný tvar, rám z ploché tyče a výplně ve tvaru osmiček s drobnějšími závitnicemi po obvodě, mají pruty kruhového průřezu²¹⁵. Tyto menší rozviliny jsou ukončené trojdílnými dlouhými listy, které protínají kruhové pruty. Jedná se tedy o naprosto podobné uspořádání jako v předchozí světlíkové mříži, proto se přikláním k době vzniku také v 2.polovině 16.století.

Další zajímavá mřížka sice nepochází z Čech, ale podobné se u nás také nacházejí. Je zařazena pod číslem OK 1.464 a pochází z Německa kolem roku 1600²¹⁶. Jedná se o dvířka, která jsou složená z několika částí. Horní, nižší jednodílné části a spodní, dvoudílné vyšší části. Spodní část není symetricky rozdělení, levá spodní část je širší a v dolní polovině má klasický motiv osmiček z kulatých prutů. Nad nimi vyrůstají ze středních výzdobných prvků - váz čtyři spirály, taktéž z kulatých prutů, z nichž dvě spodní jsou uprostřed zakončené z plechu tepanými hlavičkami. Podobné hlavičky jsou i uprostřed rozvilin levé užší spodní části²¹⁷.

Horní část má symetricky koncipovanou výzdobu z kulatých prutů, dvě spirály vycházející uprostřed z velkého do plochy roztepaného motivu v horní části. Uprostřed je každá zakončená z kalichovitého motivu vycházejícími čtyřmi menšími rozvilinami s listy a květy²¹⁸. Velice zajímavým výzdobným motivem, podle kterého se dá datovat, jsou kladívka, která jsou hojně užívaná kolem osmdesátých a devadesátých let 16.století²¹⁹. Tento motiv jsem našla i na Schmidhammerově mříži kolem mauzolea v katedrále sv. Víta.

Další pražskou mříží je světlík z 2. poloviny 17.století, s inventárním číslem OK 1.467²²⁰. Má klasický tvar půlkruhového oblouku. Uprostřed je plochou tyčí rozdělen na dvě poloviny, které jsou symetricky koncipované. V Každé polovině je jedna velká pětkrát zatočená závitnice, ke které je v rohu lunety připojená menší. Na hlavní kulaté pruty jsou navařeny četné malé volutky, které jsou ukončené nerozvitými lístky. Velice typické, dle mého názoru, je pro 3. čtvrtinu

---

²¹⁵ viz obrazová příloha s.114 č. 115

²¹⁶ viz obrazová příloha s.114 č. 116

²¹⁷ viz obrazová příloha s.114 č. 117

²¹⁸ viz obrazová příloha s.114 č. 118

²¹⁹ viz obrazová příloha s.114 č. 119

²²⁰ viz obrazová příloha s.114 č. 120

17.století jistá nepřehlednost ve výstavbě a také husté záseky²²¹, které zdobí nejen voluty, ale také střední tyč. Na této tyči je zajímavý motiv hlavičky s dlouhým knírem²²². Celý povrch je velice pečlivě opracován rytím.

V depozitáři, respektive na chodbě, je umístěna okenní mříž z 18.století, která je jedním z nejčastějších typů barokních mříží, se kterými se setkáme dosud in situ. Je z prutů čtyřhranného průřezu, které jsou spojeny sponami tak, že vytváří kosočtvercový rastr²²³. Z každého prstence vybíhá ostrá tordované špice, která má utilitární, ale i zdobnou funkci²²⁴.

Předposlední ukázkou z libereckého muzea je světlíková mříž z Rakouska, číslo OK 2.702.²²⁵ Je to rakouská práce, ale vzhledem k době vzniku, se kterou se naprosto ztotožňuji, kolem 1770, ji lze uvést do souvislosti s českými rokokovými mřížemi. Má tvar stlačeného oblouku, v rozích vytaženého do špic. Přestože je symetricky koncipovaná, užití výzdobné prvky – rokaje s hřebínky a plaménky, jsou typicky rokokově asymetrické. Charakteristický je středový motiv rokaje. V rozích jsou umístěné v rohy hojnosti, ze kterých vycházejí pruty s vegetabilní výzdobou a květy .

Posledním předmětem je rám, který pochází z lékárny v Jablonném v Podještědí²²⁸. Tento typ kované práce není příliš často dochovaný, proto jej zmiňuji. V lékárnách se na podobné rámy zavěšovalo zboží. Jedná se o typicky rokokovou práci s výzdobnými prvky jako jsou rokaje, mušle a hřebínky²²⁹. Zajímavá je zde dochovaná barevnost, která již ukazuje na klasicismus.

---

²²¹ viz obrazová příloha s.115 č. 121

²²² viz obrazová příloha s.115 č.122

²²³ viz obrazová příloha s.115 č.123

²²⁴ viz obrazová příloha s.115 č. 124

²²⁵ viz obrazová příloha s.115 č. 125

²²⁸ viz obrazová příloha s.115 č. 126

²²⁹ viz obrazová příloha s.115 č. 127

Sbírky Muzea hlavního města Prahy

Sbírky tohoto muzea jsem nemohla vidět, proto nepokládám za vhodné je jakkoli komentovat, protože bych pouze interpretovala evidenční karty. Pro mou práci je zásadní mříž skutečně na vlastní oči vidět a pořídit snímky nejen celku, ale především detailů, jako jsou spoje, průřez prutů a výzdobné prvky. Z fotografií v kartách toto bohužel vyčíst nelze. Z tohoto důvodu příkládám pouze obrazovou přílohu s chronologicky seřazenými mřížemi, stručně popsány podle karet, aby byl podán přehled ve vývoji²³⁰.

6. 3.

České renesanční a barokní mříže in situ

Je velice obtížné shrnout celou oblast Čech do tohoto oddílu, protože počet mříží, které se stále ještě nalézají na svých původních místech, je neskutečně veliký.

Pouze tato část by mohla být samostatným námětem diplomové práce. Jak jsem již uvedla, vyhotovila navíc PhDr. Alena Horynová z Národního památkového ústavu soupis českých barokních mříží. Jelikož se však jednalo pouze o mříže exteriérové, je tato část práce v podstatě doplněním jejího přehledu o práce interiérové. V této části jsou tedy uvedeny pouze nejzajímavější příklady našich interiérových a exteriérových renesančních a barokních mříží, a to formou základních údajů. V žádném případě se nejedná o jejich kompletní výčet.

Zároveň jsou v této části uvedeny nové informace, které jsem v průběhu práce získala a další informace jsou zde upřesněny.

První část je věnována mřížím v Čechách a obsahuje nejzajímavější příklady mříží, které jsou pouze datovány s odkazem na literaturu, která se jimi zabývá podrobněji a doplněny obrazovou přílohou.

Závěrečná část je věnována mřížím pražským, které jsou zastoupeny hojnějším počtem a v případě důležitosti komentovány.

---

²³⁰ viz obrazová příloha s. 116 č. 128 - 136

MŘÍŽE V ČECHÁCH

- Studna na nádvoří zámku v Jindřichově Hradci, 1596²³¹

Všechny známé a dostupné informace o této důležité a krásné mříži bych ráda trochu doplnila. Stejně jako jsem prostudovala restaurátorskou práci o pražské kašně na Malém náměstí, snažila jsem se prostudovat i zprávu o této studni. Bohužel jsem zjistila, že restaurátorská zpráva je v současné době mimo své obvyklé místo, kterým je zámecký archiv v Jindřichově Hradci. Důvodem je v současné době probíhající zhotovování kopie této klece, na které pracují umělci kováři v Kladně. Z tohoto důvodu mají zprávu u sebe. Poté, co zhotoví kovový kryt, bude vypsán další konkurz na provedení polychromie. Nicméně jsem díky pracovníci archívu, paní Veverkové, získala zajímavé informace.

Před několika lety proběhlo doposud poslední restaurování, které provedli restaurátoři Lutrýn, Ryčl a Skořepa. Právě pan Skořepa restauroval polychromii. Bylo mi řečeno, že tito vyšli ze stavu, který byl výsledkem několika restaurátorských zásahů. V šedesátých letech restaurovala polychromii kašny paní restaurátorka Tichá. Její zpráva není dostatečná. Obsahuje popis před restaurováním, včetně snímků, bohužel jen černobílých. Barevnost tedy pouze slovně popsala. Následně byly veškeré zbytky původní polychromie sundány, mříž byla ošetřena a na základě popisu zhotovena nová polychromie. Není tedy pochyby, že na mříži není již nic z původní barevnosti. Kontroverzní restaurátorský zásah prováděl před posledním restaurováním také známý kovář Alfréd Habermann. Vzhledem k nespokojenosti Národního památkového ústavu jej však nedokončil.

- Mříž portálu Adamova stavení na zámku v Jindřichově Hradci, 1594²³²

Připsána Jakuba Göringerovi

---

²³¹ viz obrazová příloha s.//7 č. 137

Poche, E.: cit. v pozn. 27, s. : 1576 zámečník Andress

²³² Viz obrazová příloha s.//7 č. 138

- Mřížová vrata po velkých arkádami na zámku v Jindřichově Hradci, 1680²³³, Adam Amberling
- Mříž kolem hrobky Zachariáše z Hradce na zámku v Telči, 1589²³⁴
- Hudební nika v Rožmberku, kolem 1580²³⁵
- Kudrnův dům v Prachaticích, okenní mříže, 16.století²³⁶
- Okenní mříže domu čp. 32 v Netolicích
Příklady renesančních okenních mříží
- Mříž kazatelny kostela sv. Jakuba st. v Boskovicích, 1626²³⁷ :
Roku 1847 byla přenesena do filiálního kostela Všetech svatých, kde je dodnes. Neodolala jsem a zařadila tuto práci, byť se nalézá na Moravě, protože kovaná kazatelna je na našem území naprosto výjimečná. Pro srovnání je v kapitole o vývoji v Evropě uvedena podobná, která je z Carnacu ve Francii.
- Mříž sakristie ve Svaté Hoře u Příbrami, 1685²³⁸
- Mříž ze Svaté Dobrotivé, 1686²³⁹
- Lojovice, renesanční mříž do zámeckého parku²⁴⁰

²³³ viz obrazová příloha s.117 č. 139

²³⁴ Viz obrazová příloha s.118 č. 140

Pechová, O. : Renesanční kovaná mříž kašny na Malém rynečku v Praze. Zprávy památkové péče, 1958, s. 127

²³⁵ viz obrazová příloha s.118 č. 142

ibidem, s. 127

²³⁶ viz obrazová příloha s.118 č. 141

Horynová, A.: cit. v pozn. 32, s. 7

²³⁷ Viz obrazová příloha s.118 č. 143

²³⁸ viz obrazová příloha s.119 č. 145

²³⁹ viz obrazová příloha s.119 č. 146

²⁴⁰ viz obrazová příloha s.119 č. 147

- Vysoké Mýto, okenní mříž čp. 24, konec 17. století²⁴¹
Skladba prutů této mříže je velice neobvyklá, ale působivá
- Zámek Kunratice, mříž ve vestibulu, 2.polovina 17. století²⁴²
- Okenní mříže, kostel Nanebevzetí PM, Brandýs n.Labem - Stará Boleslav, 2.polovina 17.století
- Mříž u boční fasády kostela sv. Bartoloměje, Plzeň, 1713²⁴³
- Vrata pro Mníšeckou a Plzeňskou kapli na Svaté Hoře, 1704-1717, Autor : Jan Jiří Knobloch²⁴⁴
- Chebské mříže, po 1720, Georg Mates Hrbek²⁴⁵ :
- Chórová mřížka kostela Jména Pána Ježíše, Lány²⁴⁶,
- Lysá nad Labem, Mřížová hřbitovní vrata, 1. polovina 18.století²⁴⁷
- Zámek Chotěboř, mříž v průjezdu, 1. polovina 18. století²⁴⁸
Velice zajímavá mříž uzavírající výklenek nad studnou.
- Klášter v Doksanech²⁴⁹
Také pro tento klášter vzniklo velké množství kovaných mříží.

²⁴¹ viz obrazová příloha s.119 č. 148

²⁴² viz obrazová příloha s. 119 č. 149

²⁴³ Viz obrazová příloha s.120 č. 150
Horynová, A.: cit. v pozn.32, s. 9

²⁴⁴ Vojtíšek, Václav: Kaple pražská na Svaté Hoře. Památky archeologické, 26, 1914, s. 99 : zmiňuje rozhodnutí staroměstské rady zaplatit Knoblochovi za provedení těchto dvou kaplí.

²⁴⁵ viz obrazová příloha s.120 č. 151-153

Král, Karel: Chebské mříže na konci renesance a počátku baroka. Zprávy památkové péče, 1968, s. 231-238: na souboru několika světlíkových mříží z kostela sv. Mikuláše, čp. 492/3 a radnice ukazuje přerod mříže renesanční v barokní.

²⁴⁶ Viz obrazová příloha s.120 č. 154

²⁴⁷ viz obrazová příloha s. 120 č. 151

²⁴⁸ viz obrazová příloha s. 120 č. 156

²⁴⁹ Viz obrazová příloha s. 120 č. 157

Nalezneme je v oknech a nad dveřmi kláštera s motivem IMPD, tedy Josef Mika praepositus Doxanensis. Jaou datované do let 1709-33
Krásné mříže jsou také v zahradě a jsou z roku 1759.

- Mříž zámeckého parku v Hořovicích, 1730
- Mříže v broumovském kostele a klášteře, Ondřej Král, kolem 1740²⁵⁰
Pro Broumov vzniklo mnoho krásných kovářských prací jako mříž řečniště v refektáři, mříž před severní kaplí v kostele nebo krásná mříž kostela, která odděluje podkruchtí od lodi.
- Dveře bývalé prelatury v Plasích²⁵¹
Nedatováno. V Plasích je větší soubor barokních mříží, nalezneme je například na schodišti konventu.
- Pelhřimov, dveře hřbitovního kostela Panny Marie, 1755, Václav Lacek
- Mřížová vrata ve Štěpánově, 1770?²⁵²
- Mříže schodiště na v zámku Smečno, 1744²⁵³
- Zámek Dobříš²⁵⁴
Působivá je mříž z roku 1765 nad vjezdem do zámku nebo balkón v zahradě za fontánou s Platzerovými sochami

---

²⁵⁰ Viz obrazová příloha s. 121 č. 159-161

²⁵¹ viz obrazová příloha s. 122 č. 163-164

²⁵² viz obrazová příloha s. 122 č. 165

²⁵³ viz obrazová příloha s. 122 č. 166-167

²⁵⁴ viz obrazová příloha s. 122 č. 168

PRAŽSKÉ MŘÍŽE

Renesance :

V této části jsou představeny ryze renesanční práce, které odpovídají charakteristice slohu, jak byla uvedena v předchozích kapitolách. Poslední kovářské práce jsou však již z období přechodného, tedy z první poloviny 17. století a nalezneme na nich renesanční tradici spolu s novými prvky.

- Kašna na Malém náměstí v Praze, 1560²⁵⁵:

Kašna na Malém náměstí, respektive klec, která ji kryje, je nejstarší českou renesanční mříží, o které již bylo mnoho publikováno. Shrnuji tedy dostupné informace. Její spodní část, tedy šestidílná klec, je všemi autory datována shodně, do roku 1560 a označena jako dílo neznámého autora.

Pouze Emanuel Poche uvádí, že tato klec byla umístěna na starší, gotickou kašnu a o sto let později doplněna lvem a čelním štítem s andělem. Dnešní vzhled je podle něho z let 1876-78 a je dílem Jindřicha Dufce.²⁵⁶

S tímto doplněním a úpravě v 19. století souhlasí i Ivan Šperling²⁵⁷

Oliva Pechová²⁵⁸ podává kromě popisu mříže zajímavou informaci o pravděpodobné původní barevnosti. Říká, že kašna byla původně snad v zelené barevnosti se zlacením. Další důležitou informací je, že již během restaurování v letech 1876-78, které proběhlo pod vedením Josefa Rockera, byly některé části, výplň dveří a jeden díl nástavce úplně vyměněny. Dále pak, že při opravě roku 1955, byl proveden nový nátěr a oba tyto díly umístěny na severozápadní straně, aby nerušily.

Během další menší opravy roku 1923 byly také vyměněny některé rámuující pásy a lístky ornamentů a částečně rekonstruováno zlacení.

---

²⁵⁵ viz obrazová příloha s. 123 č. 169

²⁵⁶ Poche, E.: cit. v pozn. 124, s. 244

²⁵⁷ Šperling, I.: cit. v pozn. 14, s. 22 : pouze uvádí odlišné jméno – Jindřich Duff

²⁵⁸ Pechová, O.: Renesanční kovaná mříž kašny na Malém rynečku v Praze. Zprávy památkové péče, 1958, s. 126-127

Dalším důležitým zdrojem nejnovějších informací je restaurátorská zpráva archivu Pražského ústavu památkové péče²⁵⁹. V letech 1995 – 1996 proběhlo restaurování celé kašny, včetně mříže, ateliérem Josefa Mücka.

Polychromii mříže restaurovaly akademické malířky Helena Mücková a Eva Procházková: Před vlastním restaurováním byla provedena fotodokumentace, sondáž, malířský průzkum, sejmutí starých vrstev barev, ošetření proti korozi a následně byla provedena „volná rekonstrukce polychromie“, přičemž bylo upřednostněno tlumené barevné řešení. Tomuto předcházelo podle restaurátorské zprávy studium historických pramenů, průzkum mříže, průzkum částí mauzolea v katedrále sv. Víta, srovnávací studium mauzolea v Innsbrucku, konzultace s pracovníky PÚ a barevné návrhy na kartonech.

Před restaurováním kovu bylo zjištěno, že nejstarší část, šestiboká klec, nebyla nikdy předtím demontovaná, že dvě části jsou otvírací a čtyři pevné. Dalším zjištěním, které potvrzuje závěry předchozích autorů bylo, že nástavce a korouhve zhotovil jiný kovář a že nástavec na severní straně je pravděpodobně pozdější.

- Mříž kolem královského mauzolea v katedrále sv. Víta²⁶⁰

Druhá nejznámější mříž v Praze je podle většiny autorů dílem Georga Schmidthammera z let 1573-89. Pouze Emanuel Poche se s tímto nesmířil a datuje ji do tří vývojových stádií²⁶¹.

Na mříži jsem shledala obrovské množství výzdobných motivů²⁶², přičemž za velice zajímavý považuji motiv kladívek, protože je typický pro osmdesátá a devadesátá léta 16.století²⁶³.

²⁵⁹ Restaurátorská zpráva inv.č. 7716, archiv územního odborného pracoviště Národního památkového ústavu v hlavním městě Praze.

²⁶⁰ Viz obrazová příloha s. 123č. 170

²⁶¹ Poche, E. : cit. v pozn. 27, s. 142: z roku 1566, v letech 1579-90 obohacena

Poche, E. : cit. v pozn. 124, kapitola Renesanční umělecké řemeslo s. 243-244:

původně mříž kolem náhrobku Anny Jagellonské u sv. Víta z doby před 1565, její osnova se líbila F.I., proto opakována roku 1568 v mříži kolem Maxmiliánova náhrobku v Innsbrucku.

Ibidem, kapitola Umělecké řemeslo období manýrismu, s. 280 : původně zhotovená pro náhrobek královny Anny ve sv. Vítu r. 1547, doplňky Maxmiliána II. po 1571 pro dvojité náhrobek Anny a Ferdinanda I., 1587 doplňky Rudolfa II na trojitě mauzoleum pro Ferdinanda I., Annu a Maxmiliána II.

Je tedy výsledkem tří úprav a je ze tří etap slohového vývoje a je na ní patrný „posun od husté stylizované geometričnosti poloviny 16.století k uvolňování desenu velkých spirál, typických pro konec 16.století a první půli 17.století“.

Mříž v 1. patře okna jižní věže katedrály sv. Víta²⁶⁴,

U této práce se informace o době vzniku různí. Podle informací získaných z evidenčních karet pražského ústavu památkové péče, je mříž dílem Georga Schmidthammera z přelomu 16. – 17. století, podle Ivana Šperlinga²⁶⁵ pochází z dvacátých let 17. století. Podle výstupu z grantu Národního památkového ústavu²⁶⁶ se jedná o kopii Schmidthammerova díla z let 1568-73, která byla zhotovena na přelomu 19. a 20. století a roku 2000 byla restaurována A. Šemberou.

Pro mříž je typický ještě renesanční vegetabilní dekor – žaludy, granátová jablka a tři čtvrtěční postavičky andělů v horní části.

- Kostel sv. Tomáš, Malá Strana : mříž před sakristií²⁶⁷

Jedná se o velice zajímavou mříž, ke které jsou ovšem rozporuplné informace. Ivan Šperling²⁶⁸ uvádí dobu vzniku 1596-1608. Podle mého jsou naprosto kompetentní pouze informace Bohumila Matějky²⁶⁹

Podle evidenčních karet pražského pracoviště památkové péče²⁷⁰ pochází z doby kolem roku 1600 a jsou dílem pražského kováře.

- Mříže na schodišti Staroměstské radnice²⁷¹:

Na schodišti Staroměstské radnice se nalézají velice působivé mříže, v současné době s uniformním černým nátěrem, který poněkud znesnadňuje rozeznat bohaté výzdobné detaily²⁷². Podle evidenčního listu²⁷³ pocházejí z přelomu 16. a 17. století a jsou dílem M. Pachera.

---

²⁶² viz obrazová příloha s. 124 č. 141 a - k

²⁶³ viz obrazová příloha s. 144 č. 142 a - c

²⁶⁴ viz obrazová příloha s. 125 č. 143

²⁶⁵ Šperling, I.: cit. v pozn. 14, s. 24

²⁶⁶ Horynová, Alena : cit. v pozn. 1

²⁶⁷ viz obrazová příloha s. 125 č. 144

²⁶⁸ Šperling, I.: cit. v pozn. 14, s. 24: neuvádí však, kde tuto informaci získal.

²⁶⁹ Matějka, Bohumil: Přestavba a výzdoba chrámu sv. Tomáše při klášteře poustevníků řádu sv. Augustina na Menším Městě Pražském, Praha, 1896, s. 56 - 59: „k dveřím před sakristií se nedostává informací“, podle znaků je datuje do doby rudolfinské.

²⁷⁰ Evidenční karty movitých kulturních památek, Územní odborné pracoviště Národního památkového ústavu v hlavním městě Praze.

²⁷¹ Viz obrazová příloha s. 126 č. 145 a - d

²⁷² viz obrazová příloha s. 126 č. 146

²⁷³ cit. v pozn. 245

- Mříž ze strahovského nádvoří, při kapli sv. Norberta²⁷⁴
 Další velice publikovaná mříž je všemi autory datována do roku 1628. Avšak pouze Ivan Šperling²⁷⁵ a Emanuel Poche²⁷⁶ zmiňují jméno zámečníka - Hans Rommel a tvrdí, že se jedná „snad o torzo mříže kolem náhrobku sv. Norberta zobrazené v baroku Danielem Wussinem a na dnešní místo osazené roku 1811 po úpravě interiéru kostela. Podle evidenčních karet²⁷⁷ ji zhotovil „pražský kovář“ a podle výstupu z grantu²⁷⁸ je z 1. čtvrtiny 17. století a původně se asi nalézala v opatské zahradě. V letech 1996 – 97 ji restauroval J. Mück.
- Mříže kaple sv. Jana Křtitele, kostel Panny Marie Pod řetězem²⁷⁹:
 Krásná, raně barokní práce vznikla buď před rokem 1638²⁸⁰ nebo v 2. polovině 17.století.²⁸¹ Diskutabilní je barevnost, neměla jsem však možnost prostudovat restaurátorskou zprávu.

Raný barok po polovině 17.století

- Pražský hrad, 2. nádvoří : Mříž studny²⁸²
 Mříž se zajímavou ještě renesančně bohatou korunou pochází z poloviny 17.století a roku 1986 byla restaurována J. Kučerou²⁸³.
- Okenní mříže na západní fasádě klementinské koleje
 Komplex Klementina má velký počet dosud původních kovaných mříží. Nalezneme je nejen na fasádách, ale také v interiéru. Na své západní fasádě má jezuitská kolej v Klementinu dvacet jedna okenních os. Právě zde nalezneme krásné původní raně barokní kované okenní mříže z doby po polovině 17.století. Přestože je základní rastr vždy stejný, čtverhranné

²⁷⁴ viz obrazová příloha s. 127č. 177 a-2

²⁷⁵ Šperling, I.: cit. v pozn. 14, s. 25

²⁷⁶ Poche, E.: cit. v pozn. 124, s. 627

²⁷⁷ cit v pozn. 245

²⁷⁸ Horynová, A.: cit v pozn. 1

²⁷⁹ viz obrazová příloha s. 128č. 178 a-g

²⁸⁰ Šperling, I.: cit. v pozn. 14, s. 26 : uvádí pouze jednu mříž, jsou ale dvě.

²⁸¹ Cit v pozn. 245

²⁸² Viz obrazová příloha s. 129č. 179

²⁸³ Horynová, A.: cit v pozn. 1

pruty spojené sponami do tvaru kosočtverců, střídá se zde pravidelně několik typů, odlišených ve výzdobě. Nalezneme zde charakteristické raně barokní kytice, ale také z plechu tepané znaky.²⁸⁴

- Loreta : mřížová vrata v 1.patře ambitu²⁸⁵

V pražské Loretě nalezneme také velice zajímavé mříže z různých dob. Nejstaršími jsou však dvojice vrata umístěná v ambitu 1.patry. Nástavec pochází z 3.čtvrtina 17.století, vrata jsou z doby kolem 1750²⁸⁶.

- Kostel Panny Marie Vítězné, Malá Strana, kazatelna²⁸⁷ :

Velice jemnou prací, ještě poplatnou renesančnímu uměleckému cítění je mříž na kazatelně kostela. Je datována do roku 1679, s čímž se na základě průzkumu a srovnání s dalšími pracemi z této doby naprosto ztotožňují.

- Kostel sv. Františka z Assisi, mříže kapli²⁸⁸

Mříže kaplí umístěných v rozích kostela jsou z doby po roce 1690 a jsou dílem neznámého pražského kováře. Mají tak, jako další mříže z této doby, velké množství výzdobných detailů, mezi kterými převládá hlavička fauna s vousy a dlouhýma ušima. Současný silně stříbřitý hustý nátěr jistě není původní a působí velice rušivě. Bohužel nebyla k dispozici restaurátorská zpráva.

- Pražský hrad, klášter sv. Jiří, mříže v kapli sv. Anny²⁸⁹

Je s podivem, že jsem všude našla zmínku pouze o jedné mříži v této kapli. V kapli se však nalézají mříže dvě. Jedna je kolem náhrobku abatyše Kunhuty, který je v podlaze kaple a druhá kryje niku, kde je údajně

---

²⁸⁴ viz obrazová příloha s/29č. 180 a-e

²⁸⁵ viz obrazová příloha s/30č. 181 a-c

²⁸⁶ cit. v pozn. 245

²⁸⁷ viz obrazová příloha s/30č. 182 a-b

²⁸⁸ viz obrazová příloha s/31č. 183 a-f

²⁸⁹ viz obrazová příloha s/31č. 184 a-c

pohřbena abatyše Mlada²⁹⁰. Pouze v Uměleckých památkách Prahy se jasně hovoří o dvou mřížích.²⁹¹

- Klášter karmelitek, Hradčanské náměstí, okenní mříže
Typicky barokní mříže jsou datované do 2. poloviny 17. století.²⁹²
- Arcibiskupský palác, oválné nadsvětlíky nad bočními vchody do náměstí²⁹³
Jednoduchá, raně barokní práce, pochází z 2. poloviny 17. století.
- Valdštejnský palác, okenní mříže do Valdštejnské ulice:
Jedna z prvních barokních staveb v Praze má do Valdštejnské ulice celkem jedenáct oken tří různých typů, i když opět ve stejném skladebném vzorci. Další dvě okna do Valdštejnské ulice mají nástavce. Další okenní mříže nalezneme na severní a jižní dvorní fasádě. Všechny mříže jsou datovány do doby před 1630²⁹⁴.

1. desetiletí 18. století

Pro první desetiletí 18. století je stále ještě určující renesanční tradice, pouze bohaté renesanční květy jsou více nahrazovány akantem a celkově jsou kovářské práce jemnější.

- Pražský hrad, světlík domu v Jiřské ulici 42/32²⁹⁵
Pochází z počátku 18. století a přes relativně geometrizující skladbu prutů do vějíře je stále ještě poplatní renesanční hravosti a jemnosti.

---

²⁹⁰ Hlaváček, L.: cit. v pozn. 117, s. 26 : hovoří pouze o mříži uzavírající výklenek s hrobem „Milady“ a datuje ji do roku 1675, což odpovídá vzhledu mříže

²⁹¹ Vlček, Pavel a kol.: Umělecké památky Prahy, Pražský hrad a Hradčany, Praha 2000, s. 233

²⁹² Horynová, A.: cit. v pozn. 1

²⁹³ viz obrazová příloha s. 132 č. 185

²⁹⁴ Evidenční karty, cit. v pozn. 246

²⁹⁵ viz obrazová příloha s. 132 č. 186

- Kostel Nejsvětějšího Salvátora, Klementinum, mříže před oltářem Panny Marie Bolestné a před oltářem sv. Jana Nepomuckého²⁹⁶
Při triumfálním oblouku jsou oltáře chráněny monochromními mřížkami, jejichž výplně jsou z kulatých prutů, stočených do typicky renesančních spirál, které jsou zakončeny akantovými listy s dlouhými stočenými listy, V spleti těchto prutů jsou pro tento kostel charakteristické motivy hlaviček andílků. Obě jsou datované do doby kolem roku 1700.
- Mřížka před oltářem sv. Ignáce z Loyoly v kostele sv. Salvátora²⁹⁷
I tato krásná mřížka je bezpochyby ze stejné doby, kolem 1700.
Od předešlých dvou se liší zelenou barevností ze zlacenými detaily.
Po důkladném rozboru kostelních mříží předpokládám u všech těchto tří stejného autora. Barevnost všech salvátorských mříží je podle mého názoru neautentická. Opět jsem bohužel nemohla získat restaurátorskou práci, která v pražském ústavu památkové péče chybí.
- Toskánský palác, Hradčanské náměstí, světlíky²⁹⁸
Oba jsou z přechodného období, přelomu 17. a 18. století a mají renesanční pojetí.
- Okenní mříže kláštera sv. Voršily:
Přestože vznikly v 1. desetiletí 18.století, jsou opět stále pod vlivem renesanční inspirace.
- Mříže oltářů sv. Voršily²⁹⁹:
Před všemi oltáři se nalézají v kostele sv. Voršily velice působivé mříže.
Jsou taktéž datovány do 1.desetiletí 18.století, nicméně po podrobném místním ohledání si jsem jista, že jsou minimálně ze dvou období.
Mříže před oltáři Narození Páně a Nanebevzetí Panny Marie jsou totožné a vzhledem k zalamování volut, plochým prutů, a hustým akantům, pravděpodobně z předpokládané doby. Avšak mříže před oltáři

²⁹⁶ viz obrazová příloha s.132č. 147 a-b

²⁹⁷ viz obrazová příloha s.132 č. 148

²⁹⁸ viz obrazová příloha s.133 č. 149

²⁹⁹ viz obrazová příloha s.133 č. 150 a-e

zbývajícími, stejně jako před oltářem Bolestného Krista, mají pruty kruhového průřezu, které se navzájem provlékají a vytvářejí nepravidelně řazené spirály. Je možné, že vznikly ještě na konci 17. století.

Zajímavá je také silně zlacená mřížka vpravo od presbytáře.

Další mřížka se nalézá na varhanní kruchtě a je z počátku 18. století.

- Severní boční vrata v kostele sv. Salvátora³⁰⁰:
Tuto mříž datuje Ivan Šperling do 1. desetiletí 18. století³⁰¹.
S tímto názorem se nemohu ztotožnit, bezpochyby souvisí s předchozími a spadá do doby kolem 1700. Pouze si nejsem jistá, jedná-li se o stejného autora, neboť v detailech je poněkud odlišná.
- Dům čp. 378/17, Karmelitská, Praha 1, světlíková mříž³⁰²
Datovaná do roku 1704. Je součástí stejně zajímavých dobových vrat.
- Benediktinský klášter v Břevnově, okenní mříže prelatury
Celkem tradičně pojatá mříže jsou z doby před rokem 1720.³⁰³
Jejich autorem byl J.J.Knobloch.

2. desetiletí

V zámečnických a kovářských pracích se objevují nové prvky, již ryze barokní.

Mříže jsou dvojího typu, buď pravouhle vějířovitě rozložené, což vynikne zejména ve světlících a budí uspořádány geometrický dojem nebo se snaží vzbudit dojem průhledu do prostoru, jsou iluzivní.

Z této doby se dochoval velký počet světlíků a vrat, které jsou zde pouze vyjmenovány a datovány.

- Světlíky vrat Clam-Gallasova paláce, 1713-14³⁰⁴

³⁰⁰ viz obrazová příloha s. 134 č. 191 a-g

³⁰¹ Šperling, I.: cit. v pozn. 14, s.

³⁰² viz obrazová příloha s. 135 č. 192 a-b

³⁰³ Poche, E.: cit. v pozn. 124, s. 627 : uvádí rok 1716

Blažiček, O.J.-Čeřovský, J.-Poche, E.: Klášter v Břevnově, Praha, 1944, s. 27

- Balkony a mříž před kašnou Clam-Gallasova paláce³⁰⁵:
U těchto mříží se uvažuje o návrhu Johanna Bernarda Fischera z Erlachu.³⁰⁶
- Klementinum, světlíková mříž v Karlově ulici
- Klementinum, světlíková mříž nad vchodem z Mariánského náměstí³⁰⁷
- Klementinum, světlíkové mříže nad vstupem do sakristie kostela sv. Salvátora a protějších dveří³⁰⁸
- Vrata před kostelem sv. Klimenta a Vlašskou kaplí, Karlova ulice, 1715³⁰⁹
Návrh připisován Františku Maxmiliánu Kaňkovi.³¹⁰
- Kostel Nejsvětějšího Salvátora, vrata v jižní boční lodi³¹¹
Tato vrata jsou nejmladšími v salvátorském mřížovém souboru.
Nejsem si však jista, jestli je možné je datovat do doby kolem roku 1770³¹².
- Mřížová vrata před letohrádkem Amerika, 1715-20
- Loreta, mříže před kaplemi sv. Antonína Paduánského a Františka z Assisi³¹³
- Loreta, mříž balkónu na západní fasádě v 1.patře, 1. čtvrtina 18. století³¹⁴

³⁰⁴ Viz obrazová příloha s. 155 č. 193

³⁰⁵ viz obrazová příloha s. 135 č. 194

³⁰⁶ Šperling, I.: cit. v pozn. 14, s.

³⁰⁷ viz obrazová příloha s. 135 č. 195 a-b

³⁰⁸ viz obrazová příloha s. 135 č. 196 a-b

³⁰⁹ viz obrazová příloha s. 136 č. 197 a-b

³¹⁰ Poche, E.: cit. v pozn. 124, s.627

³¹¹ viz obrazová příloha s. 136 č. 198 a-d

³¹² Vlček, P : Umělecké památky Praha, Staré Město a Josefov, Praha , 1996, s. 114

³¹³ viz obrazová příloha s. 137 č. 199

Evidenční karty: cit. v pozn. 246 : vznik před 1720, pozdější úpravy. Dílo pražského kováře Horynová, A. cit. v pozn. 1: uvádí vznik na počátku 18.století a jako autora snad zámečníka Tobera.

- Jezuitské gymnázium, světlíková mříž, 1726³¹⁵:
Na portálu je datace podle které se usuzuje i na dobu vzniku mříže. Její styl odpovídá této době.
- Tomášská ulice, Dům U Zlatého jelena, čp. 26/4, světlíková mříž, 18.století
Bližší časové určení jsem nikde nenalezla, ale odpovídá 1. čtvrtině 18. století.
- Mříž u kostela Cyrila a Metoděje, Resslova ulice
Jako datum vzniku uvádí Hlaváček třicátá léta s tím, že roku 1736 dostavěl K.I. Dienzenhofer kostel. Ivan Šperling předpokládá dobu vzniku ve dvacátých letech.³¹⁶
- PM Vítězná, boční kaple u vchodu³¹⁷,
V souvislosti s těmito mřížemi jsem našla několik datací. Podle evidenční karty³¹⁸ se jedná o raně barokní mříže z poloviny 17. století, stejně jako jsou datovány v Uměleckých památkách. Nelze však souhlasit s tvrzením Ivana Šperlinga, který je datuje do doby 1735-40, podle datace jedné z nich.
- Klášteř augustinianů při kostele sv. Tomáše, Malá Strana, okna v přízemí fasády do Letenské³¹⁹:
Směrem do Letenské ulice je fasáda vybavena několika typy oken a mříží. Jsou datována do 1. čtvrtiny 18.století.

---

³¹⁴ Viz obrazová příloha s.137č. 200

Evidenční karty : cit. v pozn. 246 : vznik v 1.polovině 18.století, pozdější úpravy, pražský kovář Horynová, A.: cit. v pozn. 1 : pochází z 1. čtvrtiny 18. století

³¹⁵ Viz obrazová příloha s.137č. 201

³¹⁶ Hlaváček, L.: cit. v pozn. 117, s.26

Šperling, I.: cit. v pozn. 14, s. 26

³¹⁷ Viz obrazová příloha s.137č. 202 a-c

³¹⁸ Evidenční karty: cit. v pozn. 246 – vznik po 1654, dílo pražského kováře Vlček, P. a kol.: Umělecké památky Prahy. Malá Strana, s.79-80

Šperling, I.: cit. v pozn. 14, s. 26

³¹⁹ Viz obrazová příloha s.138č. 203 a-c

3.desetiletí

Pro toto období tenké čtverhranné pruty, geometrizující tvary, nástavce s akantovými listy, jemný rokaj, mřížka. Kovářské práce jsou ovlivněny francouzskými předlohami.

- Mříže chórových kaplí v katedrále sv. Víta, 1731-1748³²⁰

Stejně jako renesanční mříž mauzolea i tyto přitahovaly pozornost badatelů. Není zde ale tolik prostoru k volné interpretaci, neboť všechny tyto mřížky jsou datovány. Jsou tedy velmi důležitým srovnávacím materiálem.

- Světříková mříž, Lázeňská 287/III, Malá Strana³²¹

Mříž nad původními barokními vrata převorství maltézských rytířů má výzdobu ovlivněnou řadovou ikonografií. Kromě maltézského kříže z tepaného polychromovaného plechu, jsou zde stejnou technikou vypracované figury orlů.

- Dům čp. 372/ 1 Tržiště, Praha, 1, balkónová mříž³²²

Tento dům se nazývá U modrého lva a byl do své dnešní podoby několikrát přestavován. Z doby vrcholně barokní přestavby pochází po ikonografické stránce velice zajímavá mříž balkónu, která kromě běžné dobové ornamentiky obsahuje symboly kovářství, které připomínají, že v domě byla od konce 16. století až do roku 1811 kovárna. Mříž je časově zařazena do 1. poloviny 18. století. Roku 1965 ji restauroval L. Klas.

- Mříž renesančního okna na Staroměstské radnici, 1731³²³

- Basilika sv. Jiří, Pražský hrad, mříž před kaplí sv. Ludmily³²⁴

Krásnou ukázkou z 30. let je mříž oddělující kapli sv. Ludmily od chóru v basilice sv. Jiří.

³²⁰ viz obrazová příloha s. 132 č. 204 a-b

³²¹ viz obrazová příloha s. 139 č. 205

³²² viz obrazová příloha s. 139 č. 206 a-c

³²³ viz obrazová předloha s. 140 č. 216

³²⁴ viz obrazová příloha s. 140 č. 217 a-b

- Basilika sv. Jiří, Pražský hrad, zábradlí schodiště, 1731-35³²⁵

- Oratoře ve sv. Tomáši, 1730³²⁶

Jistým informačním zdrojem o dění v kostele sv. Tomáše je Bohumil Matějka, který prostudoval archívy a účty kostela³²⁷. Víme tedy v souvislosti s oratořemi o sporu s knížetem Lobkovickým o velikost oken oratoří a známe i cenu, která byla za mříže zaplácena.

V presbytáři se na každé straně nalézají tři velké, vysazené oratoře, dvě malé čtvercové a šestá velká oratoř se obrací do boční lodi.

- Dům č. 9, Lázeňská ulice, Praha 1, balkónová mříž³²⁸

2. čtvrtina 18. století

- Dům U tří červených srdcí, Mostecká 13, Praha 1, světlíková mříž³²⁹

2. čtvrtina 18. století

4. desetiletí :

V této době se v zámečnických pracích opět setkáváme s rostlinným dekorem.

- Kostel Nejsvětějšího Salvátora, Klementinum, mřížka před oltářem sv. Františka Xaverského

Tato mřížka je velice odlišná od všech již zmiňovaných salvátorských mříží. Je rokoková, z doby po roce 1740.

Přesto není nejmladší mříž z tohoto kostela.

³²⁵ viz obrazová příloha s. 140 č. 218 a-b

³²⁶ viz obrazová příloha s. 141 č. 219 a-b

³²⁷ Matějka, B.: s. 57-59: účet zámečnickovi Matouši Puchnerovi, který roku 1731 obdržel celkem 491 zl.3 kr. za 1 velkou a 2 malé mříže. Také zmiňuje, že Puchner spolupracoval s K.I.Dienzenhoferem.

³²⁸ viz obrazová příloha s. 141 č. 220

³²⁹ viz obrazová příloha s. 141 č. 221

- Mříž chórové mřížky a dvířka na kazatelnu, Strahov³³¹
Haněl zde uvádí vliv Lamourových předloh.³³²
Mříže jsou datované do roku 1747³³³, autor není znám.
- Břevnov, vrata v prelatuře³³⁴:
Vrata zhotovil roku 1740 Josef Hejnem, o čemž se dochovaly v Břevnově údaje³³⁵.
- Loreta, kostel Narození Páně³³⁶:
V kostele je několik zajímavých mřížových prací. Jednou z nich je kazatelna se svým kovaným zábradlím, které je datované do doby kolem roku 1740, stejně jako ostatní mříže : mřížové výplně kruchty, chórová mřížka a balkónky oratoří nad vstupem. Jedná se o práci pražskou, autor není znám.
- Pražský hrad, mříž před sousoším Jana Nepomuckého, jižní strana katedrály sv. Víta, rokoko³³⁷
- Pražský hrad, vrata na dvůr Starého purkrabství, Jiřská ulice³³⁸
1. polovina 18.století
- Nadsvětlík Černínského paláce, kolem 1740³³⁹
Okenní mříže Černínského paláce, 1. polovina 18. století

³³¹ viz obrazová příloha s.142č. 221 a-e / s. 143 č. 223 f-i

³³² Haněl, L.: cit. v pozn. 9, s. 102

³³³ Evidenční karty: cit. v pozn. 246: je uvedeno, že horní části chórové mřížky jsou z doby kolem 1770

³³⁴ viz obrazová příloha s.144č. 223 a-b

³³⁵ Hlaváček, L.: cit. v pozn.117,s.27 : Josef Heinen zhotovil tuto mříž a mříž balkónu Vojtěšky roku 1740.

Blažíček, O.J.-Čeřovský, J.-Poche, E.: cit. v pozn. 286, s. 33

³³⁶ Viz obrazová příloha s.145č. 224 a-c

³³⁷ Viz obrazová příloha s.145č. 225

³³⁸ Viz obrazová příloha s.145č. 226 a-b

³³⁹ viz obrazová příloha s.146č. 227 a-b

- Nadsvětlik Martinického paláce, Loretánská, 1. polovina 18. století³⁴⁰

- Okna Martinického paláce, Loretánská

2. polovina 18. století

- Pražský hrad, kaple Všech svatých, chórová mřížka³⁴¹

Mřížka s tmavým nátěrem je datována do doby po 1755, nicméně podle motivu mřížky a ještě celkem uspořádané barokní kompozici se domnívám, že by mohla být mladší, z třicátých až čtyřicátých let 18. století.

Další mříž se v nalézá před oltářem sv. Prokopa³⁴². Tato je již bezpochyby pozdější, skladba svislých tyčí a oválů mezi nimi, je již relativně pozdní a v nástavci nalezneme hojné rokaje s hřebínky. Předpokládám, že vznikla v šedesátých až sedmdesátých letech 18. století.

6. desetiletí

Pro tuto dobu je již zcela běžný rokokový abstraktní dekor rokaje, mušlí a především ještě větší plasticita.

- Výplně schodiště Arcibiskupského paláce, 1764

- Nostický palác, světlíková mříž, mříž balkónu, před 1762³⁴³

- Arcibiskupský palác, balkónové mříže na fasádě do Hradčanského náměstí³⁴⁴

Šedesátá léta 18. století a pozdější úpravy.

Roku 1996 restauroval tyto mříže P. Lutrýn

- Pražský hrad, Vikářská ulice, mřížová vrata k věži Mihulce³⁴⁵

3. čtvrtina 18. století

³⁴⁰ viz obrazová příloha s. 145č. 228 a-b

³⁴¹ viz obrazová příloha s. 146č. 229 a-c

³⁴² viz obrazová příloha s. 146č. 230

³⁴³ viz obrazová příloha s. 146č. 231 a-b

³⁴⁴ viz obrazová příloha s. 147č. 232 a-b

Horynová, A.: cit. v pozn. 1

³⁴⁵ Viz obrazová příloha s. 147č. 233

- Pražský hrad, balkónová mříž kanceláře prezidenta na 3. nádvoří³⁴⁶
Po polovině 18.století
- Kaunický palác, Mostecká ulice, Praha 1, balkónová mříž,
světlíková mříž³⁴⁷, 3. čtvrtina 18. století

7. desetiletí

- Kučerův palác, balkon v 1. poschodí do náměstí³⁴⁸
Sedmdesátá léta 18.století
- Nostický palác, Maltézské náměstí, Praha 1, balkónová mříž a
nadsvětlík³⁴⁹
Po polovině 18. století

8. desetiletí :

Pro osmdesátá léta je již charakteristické zklidnění kompozice, které se projevuje ve svislých pravidelných tyčích , mezi které bývají vloženy motivy ováleků. Mříže jsou více stylizované, avšak rokoko se stále může projevovat v dekoru.

- Pražský hrad, mříže na 1. nádvoří : 80.léta 18.st.³⁵⁰
- Pražský hrad, vrata do Královské zahrady z Prašného mostu³⁵¹ :
- Pražský hrad, mříže v průchodu z 1. na 2. nádvoří³⁵²

³⁴⁶ viz obrazová příloha s.147 č. 234

³⁴⁷ viz obrazová příloha s.147 č. 235

³⁴⁸ viz obrazová příloha s.147 č. 236

³⁵⁰ viz obrazová příloha s.148 č. 237 a-c

³⁵¹ viz obrazová příloha s.148 č. 238

Horynová, A.: cit. v pozn. 1 : Nástavec je původní, ale vrata jsou údajně z 19.století

³⁵² Viz obrazová příloha s.148 č. 239

Závěr

V tomto pojednání o české mříži v období renesance a baroka jsem měla dva cíle. Prvním bylo ukázat, jak může být prostý kov zajímavý a že si zaslouží naši úctu a obdiv. Nejen, že díla z něho stvořená se mohou směle porovnávat s ostatními odvětvími uměleckého řemesla, sklem, porcelánem, nábytkem, textiliemi, šperky, ale je obtížné si bez těchto děl představit například architekturu. Že nebyla mříž pouze utilitárním prvkem je jasné. Vždyť ji často jako součást svých budov navrhovali i význační architekti. Jistě si uvědomovali důležitost těchto „detailů“ jako balkónových zábradlí, oken, vstupů do parků a zahrad nebo vchodů do paláců a zámků. Když pomíneme monumentální krásu samotné stavby, první, čeho si všimneme, je její výzdoba. Samozřejmě, v interiéru má kutá mříž velkou konkurenci v malbě, štuky a nábytku, přesto jsem snad prokázala, že i v tomto prostředí si vede velice dobře. Nicméně v exteriéru je to ona, která jako krásný šperk zdobí často budovu. Velice často jsem se setkala s názorem, ať v literatuře nebo při konzultacích, že mříž nijak progresivně nereagovala na slohové a stylové proměny, že vlastně ani nemůže konkurovat štuky, který velice rychle reagoval na změny nebo šperku a porcelánu, pro které tvořili návrhy největší umělci a které udávaly tón uměleckému řemeslu. Snad je to troufalé, ale dovoluji si podotknout, že pokud se zamyslíme nad terminologií užívanou v souvislosti s obecnou ornamentikou, musíme si nutně všimnout, že se mnohdy inspirace pro uměleckořemeslná odvětví čerpala z kovaných prací. Příkladem by snad mohl být všem známý motiv mřížky. Proč nevěřit, že mříž, se kterou se člověk setkával jistě mnohem dříve než se štukovou nebo freskovou výzdobou, mohla inspirovat? Stačí se přeci bez předsudků podívat na štukovou výzdobu a shledáme v ní velice mnoho společného s mříží. Další obor uměleckého řemesla, který jsem se snažila poněkud postihnout, byly textilie. A také zde jsem ke svému údivu našla vzory, které více než připomínají skladbu mříže, dokonce i motivy spon, kterými jsou jednotlivé pruty spojeny. Tyto spony jsem mimochodem objevila také ve štukové výzdobě v kostele sv. Salvátora v Klementinu a jsem si jistá, že je podobných analogií mnohem více. Navíc po časové stránce odpovídají tyto vzory textilií

naprosto stejnému období, kdy je užívaly i mříže. Další souvislosti jsem našla v iluminacích rukopisů. Je až neuvěřitelné, jak výzdoba okrajů a iniciál odpovídá výzdobě užívané v kuté mříži. Nemyslím si, že kutá mříž udávala tón, je jasné, že umění se vyvíjelo a ovlivňovalo všechna svá odvětví. Umělci čerpali inspiraci všude, kde mohli, štukatér i kovář se ovlivňovali navzájem. Není však žádné pochybnosti o plynulém a době odpovídajícím vývoji kované mříže, nelze hovořit o jejím zaostávání za ostatními uměleckořemeslnými obory.

Samozřejmě, že je očividné, že například v době barokní je situace jiná, mříž opravdu velice dlouho setrvává v tradicích renesance. Snad to bylo výjimečností renesančních mříží, snad nedostatkem znalostí, jejichž čerpání bylo přerušeno problémy v 1. polovině 17. století. Nicméně v období vrcholného baroka se mříž opět vzepjala a vytvořila nebývalé skvosty. Česká mříž středověká se jistě nemohla rovnat mříži francouzské nebo italské, ale jsem si jistá, že v renesanci předčila tyto země. Ukázala jsem, jak často byly skvostné renesanční české mříže kopírovány.

Druhým cílem mé práce, bylo shromáždit informace o co největším počtu mříží. Důvod, který mne k tomu vedl, jsem stručně objasnila již v úvodu. Toto téma bylo velmi obtížné, především vzhledem k absenci kvalitní aktuální literatury a dokumentace a velice obšírné. Práce na tomto tématu s sebou nesla obrovský terénní průzkum, během kterého jsem postupně zjistila, že v současné době je nutné zmapovat situaci, znát nejen mříže v exteriéru, ale i v interiéru, neboť snad více než kdy dříve hrozí ztráta nebo zničení těchto cenných, ale křehkých památek. Během práce na tomto pojednání jsem nashromáždila nesmírné množství obrazového materiálu vysoké kvality. Dosud všechny publikované snímky, až na malé výjimky, zobrazovaly maximálně celou mříž, navíc velice často černobíle. V souvislosti s barevností snímků bych ráda podotkla, že považuji za nutné obojí, snímky černobílé, které lépe umožňují přehlednout celek, kompozici, aniž by nás rušila barevnost. Nicméně i barevný snímek je velice nutný. Chápu, že z technického hlediska je toto celkem nová vymoženost, bohužel nelze než litovat, že podobnou možnost neměli dřívější badatelé. Kdyby ji měli, snad by nedošlo k takovým tragédiím, jako bylo odstraňování fragmentů původní povrchové úpravy, které se často nedělo pouze z nevědomosti, ale v důsledku dobových dogmat. Během práce jsem shromáždila materiál, který by měl být

součástí evidence všech ústavů památkové péče v celé republice. Součástí celkového snímku jsou vždy i nezbytné detailní snímky spojů, profilace prutů, jejich zakončení, výzdoby, rámu. Nesetkala jsem se dosud s jediným badatelem, který by se snažil určit mříže podle snímku. Vždy mu tyto detaily chyběly.

Má práce měla jednu velice důležitou polohu : mou snahou bylo pokusit se na základě „marginálních“ detailů, jako tvar akantového listu, květu, lidské postavičky, masky a dalších, časově zařadit kované mříže. Závěrem tedy mohu říci, že tohoto cíle se mi podařilo dosáhnout. Jak jsem několikrát učinila v práci, když jsem opravila datace dřívějších autorů. V této práci je však třeba pokračovat, protože jsem provedla podrobný průzkum pouze několika závažných mřížových souborů v Praze.

SEZNAM LITERATURY

Publikovaná literatura

1. **Baleka**, Jan: *Výtvarné umění. Výkladový slovník*. Praha, 1997
2. **Bareš**, F.: *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese mladoboleslavském XXI*, Praha, 1905¹
3. **Baumgartner**, Jindřich: *Umělecké zámečnictví*, Praha, 1961
4. **Blanc**, Louis : *Le fer forgé en France aux 16e et 17e siècles*, Paris, Bruxelles, 1928
5. **Blažiček**, O.J.-**Čeřovský**,J.-**Poche**,E.: *Klášter v Břevnově*, Praha, 1944, str. 27,33
6. **Blondel**, J.F.: *Le style Louis XV., de la Distribution des Maisons de Plaisance et de la Décoration en général, 1737*, Paris
7. **Brüning**, Adolf: *Die Schmiedekunst bis zum ausgang des 18. Jahrhunderts*, Leipzig, 1922
8. **Bukovinská**,B.: *Umělecké řemeslo na dvoře Rudolfa II. v Praze*.
In: Dějiny českého výtvarného umění II/1, 1989, Praha, str.223-247
9. **Campbell**, Marian: *Decorative Ironwork*, London, 2002
10. **Cechner**, A.: *Soupis památek v okrese kralovéhřadeckém XIX*. Praha, 1904
11. **Cechner**,A.: *Soupis památek v okrese novopackém XV*, Praha, 1909
12. **Cechner**,A.: *Soupis památek v okrese broumovském XLV*, Praha, 1930
13. **Cechner**, A.: *Soupis památek v okrese broumovském*. Praha 1930
14. **Diviš**, Jan : *Pražské cechy*. In: Acta Musei Pragensia, 91-92, 1992
15. **Goňa**, Karel- **Révay**, Pavel – **Vondruška**, Šimon: *Umělecké kovářství*, Praha, 2005
16. **Haněl**, L.: *Zpracování kujného železa, jeho vznik, vývoj, úpadek a znovuzrození*, Hradec Králové, 1896
17. **Haněl**, L.: *Práce uměleckého zámečníka a kováře od 11.století až na naši dobu*, Hradec Králové, 1897
18. **Haněl**, L.: *Památky kovaných prací XVI. až XVIII.století v Hradci Králové: Městské průmyslové muzeum pro severovýchodní část Království českého*, Hradec Králové, 1906

---

¹ Dále jen Soupis památek v okrese .....

19. **Haněl**, Ladislav : *Památky kovaných prací XVI. až XVIII. století v Hradci Králové.*
Nové Město nad Metují, 1906
20. **Harris**, John: *English decorative ironwork 1610-1836*, Londýn, 1960
21. **Hejdová**, D.- **Blažíček**, O.J. – **Preiss**, P.: *Kunst des Barock in Böhmen*,
Recklinghausen, 1977
22. **Herain**, Jan : *Tepané kytice na průčelí kostela sv. Salvátora v Praze*,
In: Časopis Společnosti přátel starožitností českých, 1907, s. 22-24
23. **Hlaváček**, L.: *Umělecké ztvárnění železa*, Umění a řemesla, 1963, s. 23-28
24. **Holešovská**, Lea: *Mříže v muzejních sbírkách*, Muzejní a vlastivědná práce,
18, 1980, č.4, s. 198 – 205
25. **Hostaš**, Karel : *Soupis památek v okrese sušickém XII.* Praha, 1900
26. **Horynová**, Alena: *Historické exteriérové mříže.*
In: Starožitnosti a užité umění, 1997, s.6-9
27. **Chatelet**, Albert – **Groslier**, Bernard Philippe, kol.: *Světové dějiny umění*,
Praha, 2004
28. **Chytil**, Karel : *Soupis památek v okrese chrudimském XI.* Praha, 1900
29. **Janotka**, Miroslav – **Linhart**, Karel: *Řemesla našich předků*, Praha, 1987
30. **Janotka**, M.: *Nástroje kovářské rukodělné tvorby v muzeích.*
Muzejní a vlastivědná práce 12, 1974, s. 71-84
31. **Janotka**, M.: *Hodnota a výraz vesnického kovářského díla*, Umění a řemesla, 1969,
č.5, s. 222-227
32. **Kamper**, J.- **Wirth**, Z.: *Soupis památek v okrese stříbském XXX.* Praha, 1908
33. **Kastner**, Otfried: *Hangeschmiede.* Linz, 1967
Schmiedehandwerk im Barock. 1971, Linz
34. **Kopecká**, Ivana – **Nejedlý**, Vratislav: *Průzkum historických materiálů*, Praha, 2005
35. **Kořan**, J.: *Staré české železářství.* Praha, 1946
36. **Král**, Karel: *Chebské mříže na konci renesance a počátku baroka*,
In: Zprávy PP, 1968, s. 231-238
37. **Kühn**, Fritz: *Kovářské umění včera a dnes.* Umění a řemesla, 1960, s.134-138
38. **Lecoq**, Raymond: *Ferronnerie ancienne*, Paris, 1986

39. **Leminger, E.:** *Umělecké řemeslo v Kutné Hoře*, Praha, 1926
40. **Lenhart, Jozef:** *Antikorózná úprava a polychromovanie kovov v minulosti.*
In: *Héfaïston*, 5/1985, s. 33-42
41. **Lüer, H. – Creutz, M:** *Geschichte der Metallkunst*, 1.-2.svazek, Stuttgart, 1904
42. **Losos, Ludvík:** *Pozlacování a polychromie*, Praha, 2005
43. **Mádl, Karel.B. :** *Soupis památek v okresu kolínském I.* Praha, 1897
44. **Mareš, F. – Sedláček, J.:** *Soupis památek v okrese prachatickém XXXVIII.*
Praha, 1913
45. **Matějka, A.:** *Příspěvky k dějinám pražského baroka.*
In: *Památky archeologické* 17/1896-97, str. 51-58, 146
46. **Matějka, B. :** *Přestavba a výzdoba chrámu sv. Tomáše při klášteře poustevníků řádu sv. Augustina na Menším Městě Pražském.* Praha, 1896
47. **Matějka, B.:** *Soupis památek v okrese lounském. II.* Praha, 1897
48. **Matějka, B.:** *Soupis památek v okrese roudnickém IV.* Praha, 1898
49. **Matějka, A. – Štěpánek, J. – Wirth, Z.:** *Soupis památek v okrese litomyšlském XXIX.*
Praha, 1908
50. **Mendl, Bedřich :** *Vývoj řemesel a obchodu v městech pražských.* Praha, 1947
51. **Mohr, Jan :** *Černé řemeslo v průběhu staletí*, Katalog výstavy v NTM, Praha, 1984
52. **Mohr, Jan :** *Grafické předlohy v historii uměleckého kovářství a zámečnictví.*
In: *Héfaïston*, 1987
53. **Mohr, Jan :** *Historické doklady uměleckého kovářství a zámečnictví v muzejní sbírce Severočeského muzea v Liberci.*
In: *Héfaïston* 1983, s. 23-27
54. **Mohr, Jan :** *Vrcholné baroko vídeňských kovářů a zámečníků,*
In. *Héfaïston*, 1-89,90, 91, s. 29-30
55. **Morant de, Henry:** *Dějiny užitého umění*, Praha, 1983
56. **Neumann, E.- Fillitz, H.:** *Kustgewerbe.* In: *Barock in Böhmen*, München, 1964,
str. 273-88
57. **Nimrichter, Jiří:** *Pražské kované mříže.* In: *Héfaïston*, sv. 1 – 89, 90, 91, s.24-28
58. **Novák, J.:** *Soupis památek v okrese jindřichohradeckém, XIV,* Praha, 1901

59. **Oehm**, Miloslav: *O umělecké a slohově správné výzdobě kovaných prací zámečnických*, Praha, 1924
60. **Pechová**, O.: *Renesanční kovaná mříž na Malém rynku v Praze*.
In: Zprávy památkové péče 18/1958, s.126-127
61. **Podlaha**, A.: *Materiálie k slovníku umělců a uměleckých řemeslníků v Čechách*.
In: Památky archeologické 23-34 passim/1908-25
62. **Podlaha**, A.: *Soupis památek v okrese mělnickém VI*. Praha, 1899
63. **Podlaha**, A.-**Hilbert**, K.: *Soupis památek, Královské hl.m. Praha: Hradčany I. Metropolitní chrám sv. Víta*, Praha, 1906
64. **Podlaha**, A. - **Šittler**, E.: *Soupis památek v okrese milevském, V*, Praha, 1898
65. **Podlaha**, A. – **Šittler**, E.: *Soupis památek v okrese sedlčanském. III*. Praha, 1898
66. **Podlaha**, A. – **Šittler**, E.: *Soupis památek v okrese kolínském XV*. Praha, 1901
67. **Podlaha**, A.: *Soupis památek v okrese rokycanském IX*. Praha, 1900
68. **Podlaha**, A.: *Soupis památek v okrese příbramském, XIII*, Praha, 1901
69. **Podlaha**, A. : *Soupis památek v okrese příbramském XIII*. Praha, 1901
70. **Podlaha**, A.: *Soupis památek v okrese vinohradském XXVIII*. Praha 1908
71. **Podlaha**, A.: *Soupis památek v okrese královickém XXXVII*. Praha, 1912
72. **Poche**, E.: *Das Kunsthandwerk zur Zeit der Renaissance und Manierismus*.
In: Die Kunst der Renaissance und Manierismus in Böhmen, 1979, Praha, str. 148-71, 232-232
73. **Poche**, E.: *Renesanční umělecké řemeslo v Čechách*.
In: Dějiny českého výtvarného umění II/1, 1989, Praha, str. 136-149
Barokní umělecké řemeslo 17.století v Čechách.
In: Dějiny českého výtvarného umění II/1, 1989, Praha, str. 373-390
Umělecké řemeslo vrcholného baroka v Čechách,
In: Dějiny českého výtvarného umění II/2, 1989, Praha, str.629-661
Umělecké řemeslo pozdního baroka a rokoka v Čechách.
In: Dějiny českého výtvarného umění II/2, 1989, Praha, str.817-834
74. **Poche**, E.: *Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze*, Praha, 1955
75. **Poche**, E. : *Umělecké řemeslo renesance, manýrismu a baroku*
In: Praha na úsvitu nových dějin, Praha, 1988
76. **Rileyová**, Noël : *Dějiny užitého umění*. Praha, 2004

77. **Semerák**, Gustav – **Bohmann**, Karel: *Umělecké kovářství a zámečnictví*, Praha, 1979
78. **Sitte**, Camillo: *Ueber Technik und Ausbildung der Lundeisengitter der Renaissance*, Sien, 1885
79. **Soukup**, J.: *Soupis památek v okrese pelhřimovském XVIII.* Praha, 1903
80. **Šimák**, Josef V.: *Soupis památek v okrese turnovském XXXII.* Praha, 1930
81. **Špála**, F.J.: *Umělecké kovářství*. In: TVAR 1953, str. 97-98
82. **Šperling**, Ivo: *Výzdoba pražských barokních mříží*. In: Umění a řemesla, 1/1968, s.22-27
83. **Vaněk**, F. – **Hostaš**, K. – **Borovský**, F.A.: *Soupis památek v okrese klatovském VII.* Praha, 1899
84. **Velc**,F.: *Soupis památek v okrese slánském, XX*, Praha, 1904
85. **Vlček**, Pavel a kol.: *Umělecké památky Prahy. Staré Město, Josefov.* Praha 1996
86. **Vlček**, Pavel a kol.: *Umělecké památky Prahy, Nové Město, Vyšehrad.* Praha, 1998
87. **Vlček**, Pavel a kol.: *Umělecké památky Prahy. Malá Strana.* Praha, 1999
88. **Vlček**, Pavel a kol.: *Umělecké památky Prahy. Pražský Hrad a Hradčany.* Praha, 2000
89. **Vojtíšek**,V.: *Kaple pražská na Svaté Hoře.*
In: Památky archeologické 26/1914, str. 94-99
90. **Vonka**, Jaroslav: *Několik slov o kovářině.* In: TVAR, č.4, ročník 5, 1953, s. 110-114
91. **Winter**,Z.: *Řemeslnictvo a živnosti 16.věku (1526-1620) v Čechách*, Praha, 1909
92. **Winter**, Zikmund : *Dějiny řemesel a obchodu v XIV. A XV. století.* Praha, 1906
93. **Winter**, Zikmund : *Český průmysl a obchod v 16. věku.* Praha, 1913
94. **Wirth**,Z.: *Soupis památek v okrese vysokomytském,XVI*, Praha, 1902
95. **Wirth**,Z.: *Soupis památek v okrese chotěbořském, XXIII*, Praha, 1906
96. **Wirth**, Z.: *Soupis památek v okrese poličském XXII.* Praha, 1906
100. **Mohr**, Jan: *Zámky 15.-18.století ze sbírek Severočeského muzea v Liberci*,
Katalog výstavy v Liberci, 1985
101. **Vaněk**, F. – **Hostaš**, K.: *Soupis památek v okrese domažlickém XVII.*
Praha, 1902
102. **Zub**, Gleb: *Ozdobné ploty a mříže*, Praha, 1999

Prameny

1. Evidenční karty muzejní:
    - Muzeum hlavního města Prahy
    - Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze
    - Národní muzeum v Praze

  2. Restaurátorská zpráva inv.č.7716, sign. RZ3, NPÚ Praha :
    - restaurování renesanční kašny na Malém náměstí v Praze

  3. Evidenční karty movitých kulturních památek, Územní odborné pracoviště Národního památkového ústavu v hlavním městě Praze

  4. Horynová, Alena : Evidence a dokumentace exteriérových barokních a rokokových mříží : výstup z grantu Národního památkového ústavu v Praze, uskutečněného v letech 1996-2001
-

SEZNAM OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

- 1 : Dveřní závěs, katedrála Notre-Dame, Paříž, Francie, 13.století
- 2 : Nákres mříže, katedrála Saint-Denis, Francie, 13.století
- 3 : Mříž kostela v Ourscamp, Francie, 13.století
- 4 : Mříže, katedrála Valencie, Španělsko, 13.století
- 5 : Mříž, kostel Santa Trinita, Florencie, Itálie, 14./15.století
- 6 : Dveře, kostel Nanebevzetí Panny Marie, Vídeň, Rakousko, 15.století
- 7 : Mříž, kostel sv. Ulricha, Augsburg, Německo, 1470
- 8 : Nákres ukončení renesančních tyčí
- 9 : Balkónová mříž, palác Bevilacqua, Bologna, Itálie, kolem 1500
- 10 : Balkónová mříž, palác Bagatti Valsecchi, Milán, Itálie, 2.polovina 16.století, nákres
- 11 : Mříž. Katedrála v Seville, Španělsko, kolem 1530
- 12 : Mřížová brána před kostelem v Le Mans, Francie, počátek 16.století
- 13 : Vstupní mřížová brána do chodby zámku Ambrass, Rakousko, kolem 1570
- 14 : Vstupní brána do zámku Versailles, Francie, 1678
- 15 : Mřížové dveře na zámku Maisons sur Seine, Francie, 1642-51
- 16 : Domovní znamení, Rouen, Francie, kolem 1600
- 17 : Domovní znamení, Rouen, Francie, 16.století
- 18 : Návrhy balkónových mříží pro Nancy, Jean Lamour, 1752-55
- 19 : Kovaná kazatelna, Carnac, Francie, 18.století, Ronsin
- 20 : Francouzská schodišťová zábradlí, muzejní sbírky, Francie, 17.-18.století
- 21 : Schodiště, zámek Compiègne, Francie, 1786
- 22 a : Návrh na zahradní zástěnu vHampton Court, Jean Tijou, 1693
b : Mříž z Hamton Court, Londýn, 1689-1700
- 24 : Mříž, kostel sv. Ulricha, Augsburg, Německo, 1712
- 25 : Brána, Horní Belveder, Vídeň, Rakousko, 1721-23
- 26 : Mříž zámku Schlosshof u Vídně, Rakousko, kolem 1720, Johann Georg Oegg
- 27 : Mříž v katedrále v Burgasu, Španělsko, 1523
- 28 : Kovové pletivo, Uměleckoprůmyslové muzeum
- 29 : Pastofórium z kostela sv. Ducha v Hradci Králové, konec 15.století
- 30 – 33 : Fragment mříže z 2.poloviny 17.století, Národní muzeum
- 34 – 37 : Mříž 191.859, Národní muzeum
- 38 : Mříž 191.841, Národní muzeum
- 39 : Mříž 5.371, Národní muzeum
- 40 : Detail hlavičky mříží 191.841 a 5.371
- 41 : Mříž 191.840, Národní muzeum
- 42 – 43 : Detaily mříže 191,840
- 44 – 46 : Mříž 191.833, Národní muzeum
- 47 – 48 : Mříž 5.868, Národní muzeum
- 49 : Mříž 37.838, Národní muzeum
- 50 – 54 : Detaily 37.838
- 55 – 56 : Mříž 191.854
- 57 – 58 : Rameno 158.782, Národní muzeum
- 59 – 60 : Kytice 37.848, Národní muzeum
- 61 – 63 : Kříž 147.311, Národní muzeum
- 64 – 67 : Lunetová mříž 5.285, UPM
- 68 – 70 : Lunetová mříž 4.404, UPM
- 71 – 73 : Fragment zábradlí 5.278, UPM
- 74 : Závěs 101.531, UPM

75 : Řetěz na závěs 101.534, UPM
76 : Kříž, 4.288, UPM
77 : Kříž, 6.029, UPM
78 : Kříž, 3.987, UPM
79 : Detail 6.029
80 – 83 : Kříž, 3.977, UPM
84 – 85 : Detail 3.987
86 : Kytice z kostela sv. Salvátora, UPM
87 : Kytice z kostela sv. Salvátora, UPM
88 – 90 : Rameno, 5251, UPM
91 : Fragment mřížky, 2354, UPM
92-93 : Osmičková mřížka, 14109, UPM
94 : Mřížka 14110, UPM
97 – 98 : Okenní mříž, 5277, Čechy, UPM
99 – 105 : Mříž z Klementina, UPM
106 - 107 : Srovnávací detaily z kostela sv. Salvátora v Klementinu
108 – 111 : Světlík, 62779, UPM
112 : Chórová prepážka?, 7085, UPM
113 : Dvířka, 91670, UPM
114 : OK2705, lunetová mřížka, Liberec
115 : Osmičková mřížka, Liberec
116-119 : OK1464, mřížka, Německo, Liberec
120-122 : OK1467, světlík, Praha, Liberec
123-124 : Okenní mříž, Liberec
125 : OK2702, světlík, Rakousko, Liberec
126-127 : Rám z lékárny, Liberec
128 : Světlík kolem 1600, Muzeum hl.m.Prahy
129 : Mřížová výplň, 16.s., Muzeum hl.m.Prahy
130 : Pozdně renesanční kříž, Muzeum hl.m.Prahy
131 : Kříž, 17.s., Muzeum hl.m.Prahy
132 : Renesanční okno z Karlovy ulice, Muzeum hl.m.Prahy
133 : Zábradlí z dominikánského kláštera, Muzeum hl.m.Prahy
134 : Raně barokní kolébka, Muzeum hl.m.Prahy
135 : Barokní mříž z okna kostela sv. Jiří, Muzeum hl.m.Prahy
136 : Rokokový světlík, Muzeum hl.m.Prahy
137 : Studna, zámek Jindřichův Hradec
138 : Mříž portálu Adamova stavení, zámek Jindřichův Hradec
139 : Vrata pod velkými arkádami, zámek Jindřichův Hradec
140 : Telč, mříž kolem hrobky Zachariáše z Hradce
141 : Okna Kudrnova domu, Prachatice
142 : Hudební nika v sále na zámku Rožmberk
143 : Kovová kazatelna, kostel v Boskovicích
150 : Plzeň, mříž u boční fasády kostela sv. Bartoloměje
151 : Cheb, světlík čp.492/3
152 : Cheb, detail vrat kostela sv. Mikuláše
153 : Cheb, světlík radnice
154 : Lány, chórová mřížka kostela Jména Pána Ježíše
155 : Lysá n. Labem, vrata na hřbitov
156 : Mříž v průchodu, zámek Chotěboř
157 : Klášter Doksany, mříž na mostě, nákres

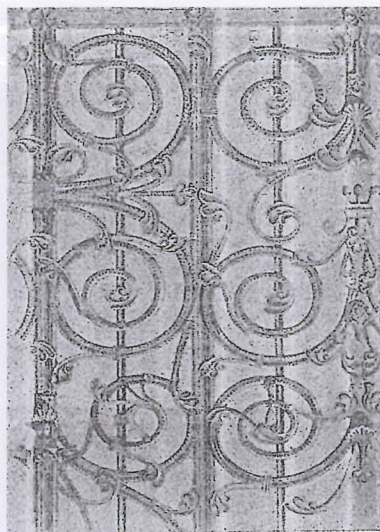
- 158 : Broumov, mříž v lodi kostela
159 : Broumov, mříž řečniště v refektáři
160 : Broumov, mříž před kaplí sv. Gertrudy
161 : Broumov, mříž před severní kaplí
163 : Plasy, bývalá prelatura, nyní zámek
164 : Plasy, detail schodiště v konventu
165 : Zámek Štěpánov, dveře na terasu
166 : Smečno, zámek, detail zábradlí na schodišti
167 : Smečno, výplň schodišťového zábradlí
168 : Dobříš, zámek, světlík nad hlavním vjezdem, nájezd.
169 : Kašna na Malém náměstí, Praha, 1560
170 : Královské mauzoleum, katedrála sv. Víta, 1573-89, Georg Schmidhammer
171 a-k: detaily mauzolea
172 a-c: motiv kladívek na mauzoleu
173 : Okno na jižní věži katedrály sv. Víta, 16/17 století
174 : Kostel sv. Tomáše, mříž před sakristií, 1596-1608
175 a- d : Dveřní mříže na schodišti staroměstské radnice v Praze, 16/17 století, M.Pacher
176 : detaily mříží na schodišti staroměstské radnice
177 : Premonstrátský klášter na Strahově, mříž u kaple sv. Voršily, 1628
178 : Mřížová vrata v kostele Panny Marie Pod řetězem, kaple sv. Jana Křtitele, před polovinou 17.století
179 : Studna na 2.nádvoří Pražského hradu, polovina 17.století
180 : Okna klementinské koleje, po polovině 17.století
181 : Loreta, vrata v 1.patře ambitu
182 : Panna Marie Vítězná, kazatelna, 1679
183 : Kostel sv. Františka z Assisi, mříže před kaplemi, po 1690
184 : Klášter sv. Jiří, kaple sv. Anny, mříže kolem náhrobků, kolem 1675
185 : Arcibiskupský palác, oválný světlík nad bočním vchodem, 2.polovina 17.století
186 : Jiřská 42/32, světlík, počátek 18.století
187 : Kostel sv. Salvátora, Klementinum, mříže před kaplemi Panny Marie Bolesné a sv. Jana Nepomuckého, kolem 1700
188 : Kostel sv. Salvátora, Klementinum, mříž před oltářem sv. Ignáce z Loyoly, kolem 1700
189 : Toskánský palác, světlík, 17/18.století
190 : Kostel sv. Voršily, mříže před oltáři, 1700-1.desetiletí 18.století
191 : Kostel sv. Salvátora, Klementinum, severní vrata, kolem 1700
192 : Karmelitská 378/17, světlík, 1704
193 : Clam-Gallasův palác, světlík, 1713-14
194 : Clam-Gallasův palác, balkón
195 : Klementinum – světlíky
196 : Klementinum – oválné mříže v průchodu z 1. na 2. nádvoří
197 : Vrata před Vlašskou kaplí a kostelem sv. Klimenta, 1715
198 : Kostel sv. Salvátora v Klementinu, jižní vrata
199 : Loreta : mříže před kaplemi v ambitu, kolem 1720
200 : Loreta, balkón na západní fasádě, 1.čtvrtina 18.století
201 : Jezuitské gymnázium, světlík, 1726
202 : Kostel Panny Marie Vítězné, mříž kaplí při vchodu, polovina 17. století
203 : Kostel a klášter sv. Tomáše, okna do Letenské ulice
204 : Mříže chórových kaplí v Katedrále sv. Víta
205 : Lázeňská 287/III, světlík, 1720-1730

- 206 : Tržiště 375/1, balkón, 1.polovina 18.století
216 : Okno staroměstské radnice, mříž kolem 1731
217 : Basilika sv. Jiří, mříž před kaplí sv. Ludmily, 30.léta 18.století
218 : Basilika sv. Jiří, zábradlí schodiště, 1731-35
219 : Kostel sv. Tomáše, oratoře v presbytáři
220 : Lázeňská 9, balkón, 2.čtvrtina 18.století
221 : Mostecká 13, světlík, 2.čtvrtina 18.století
222 : Kostel Nanebevzetí Panny Marie, Strahov, chórová mřížka, 1747
223 : Kostel Nanebevzetí Panny Marie, kazatelna a mříže před kaplí sv. Norberta a Pappenheimskou, 1747
223 : Břevnov, vrata v prelatuře, 1740, Josef Heinen
224 : Loreta, kostel Narození Paně, chórová mřížka, zábradlí kazatelny a balkón nad vchodem, kolem 1740
225 : Mříž před sousoším sv. Jana Nepomuckého, Pražský hrad, rokoko
226 : Pražský hrad, vrata purkrabství, 1.polovina 18.století
227 : Černínský palác, světlík a okno, kolem 1740
228 : Martinický palác, světlík a okno, kolem poloviny 18.století
229 : Kaple Všech svatých, Pražský hrad, chórová mřížka, dveře a okno v severní zdi
230 : Kaple Všech svatých, Pražský hrad, mříž před oltářem sv. Prokopa, 60.-70.léta 18.století
231 : Nostický palác, světlík, balkón, před 1762
232 : Arcibiskupský palác, balkóny do náměstí, 60.léta 18.století
233 : Pražský hrad, vrata do Míhulky, Vikářská ulice, 3.čtvrtina 18.století
234 : Pražský hrad, balkón Prezidentské kanceláře, po polovině 18.století
235 : Kaunický palác, balkón, 3.čtvrtina 18.století
236 : Kučerův palác, balkón, 70.léta 18.století
237 : Pražský hrad, mřížová vrata před 1.nádvořím, 80.léta 18.století
238 : Pražský hrad, vrata do reprezentačních prostor, průchod na 2.nádvoří, 80.léta 18.století
239 : Pražský hrad, vrata do Královské zahrady od Prašného mostu, 80.léta 18.století

Obrazová příloha

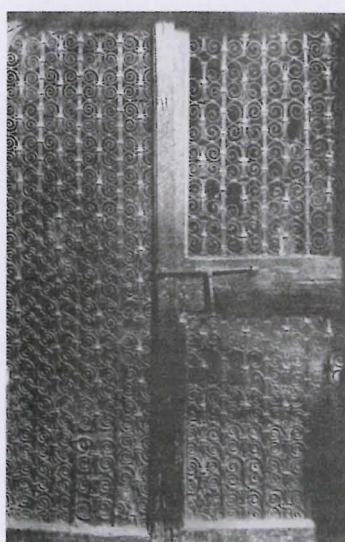
1 – Dveřní závěs, katedrála Notre-Dame, Paříž, Francie, 13.století

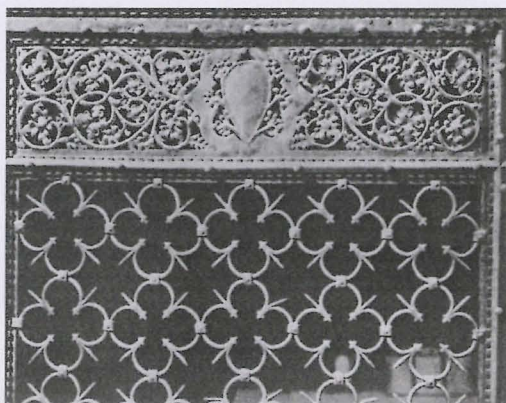
2 - Nákres mříže, katedrála Saint-Denis, Francie, 13.století

3 – Mříž z kostela v Ourscampu. Francie, 13.století

4 – Mříže, katedrála Valencie, Španělsko, 13.století

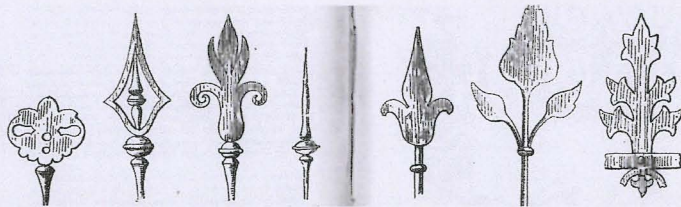
5 – Mříž, kostel Santa Trinita, Florencie, Itálie, 14.-15. století

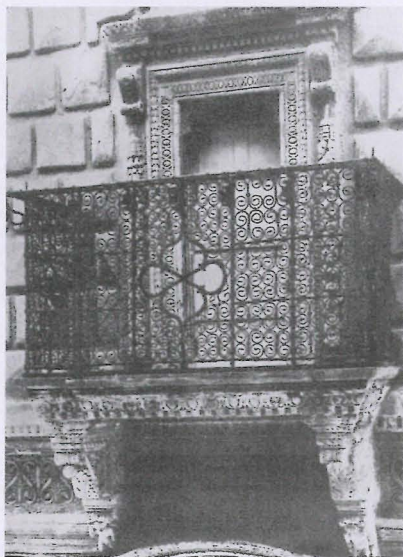
6 – kované dveře kostela Nanebevzetí Panny Marie, Vídeň, Rakousko, 15.století

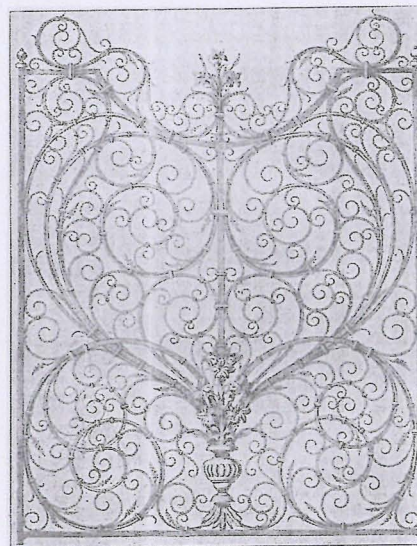
7 – Mříž, kostel sv. Ulricha, Augsburg, Německo, 1470

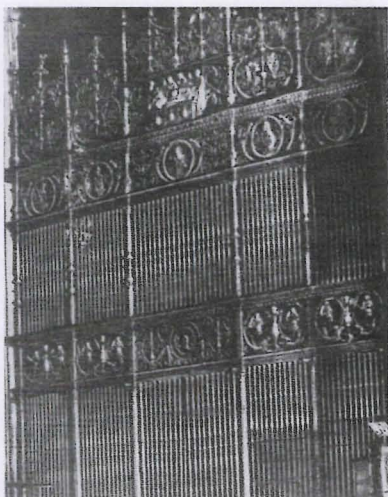
8 - ukončení renesančních tyčí různými zakončeními

9 – Balkónová mříž, palác Bevilaqua, Bologna, Itálie, kolem 1500

10 – Balkónová mříž, palác Bagatti Valsecchi Milán, Itálie, 2.polovina, 16.století

11 – mříž uzavírající tzv. capella mayor, katedrála v Seville, Španělsko, kolem 1530

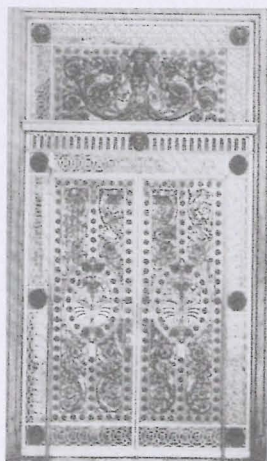
12 – mřížová brána, nádvoří kostela v Le Mans, Francie, počátek 16.století

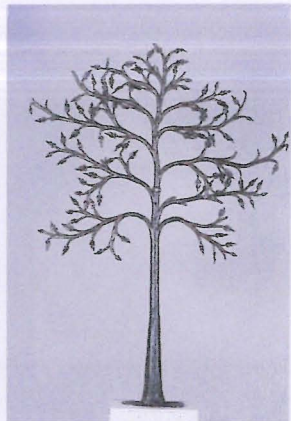
13- vstupní mříž do chodby zámku Ambrass, Rakousko, kolem 1570

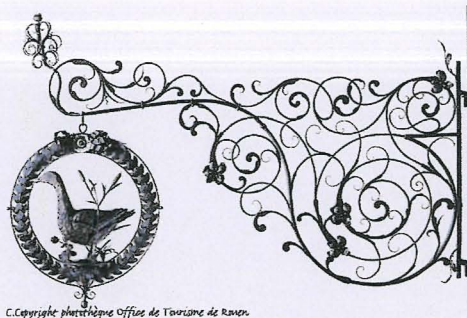
14 – Vstupní brána, zámek Versailles, Francie, 1678, Gabriel Luchet

15 – Mřížové dveře, zámek Maisons sur Seine, Francie, 1642-51, podle Jeana Marota

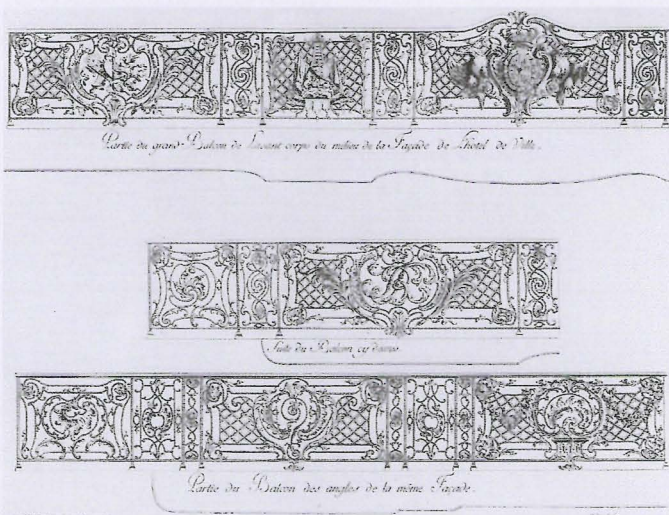

16 – domovní znamení, Musée le Secq des Tournelles, Rouen, Francie, kolem 1600

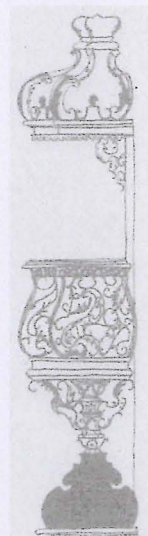

Copyright photographique Office de Tourisme de Rouen.

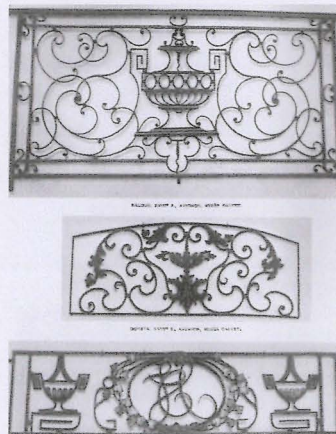
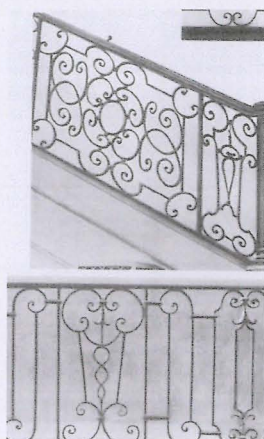
17 – domovní znamení, Musée le Secq des Tournelles, Rouen, Francie, 16.století

18 – návrhy balkonových mříží pro radnici Nancy, Jean Lamour, Nancy, Francie, 1752 - 55

19- kovaná kazatelna, Carnac, Francie, 18.století, Ronsin

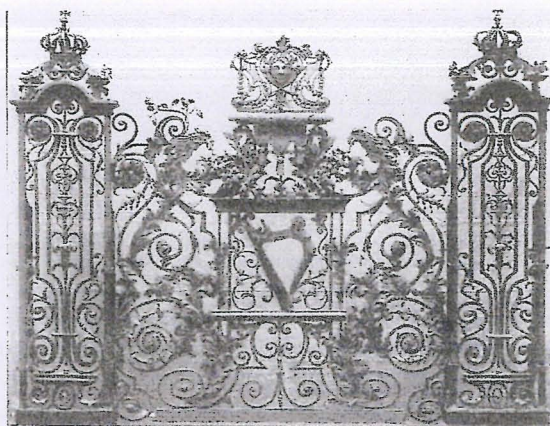

20 – Ukázky francouzských schodišťových zábradlí: vlevo – počátek 18.století, uprostřed konec 17.století, vpravo – 18.století.

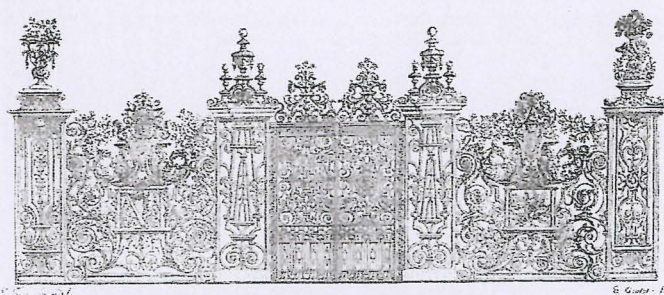

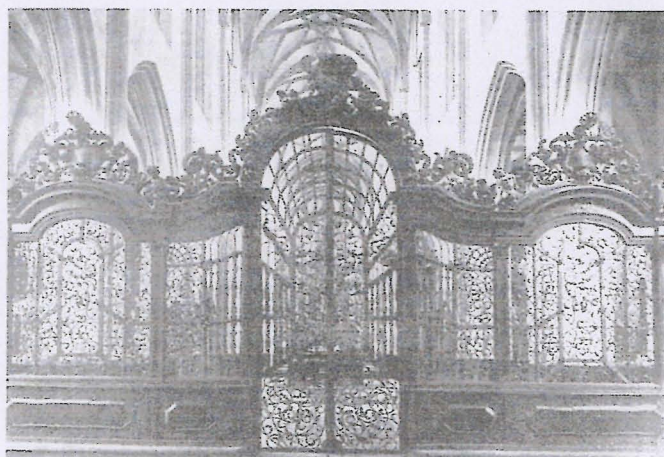
21 – Schodiště, zámek Compiègne, Francie, 1786

22b – Mříž z Hampton Court v Londýně, South Kens.-Mus., 1689-1700

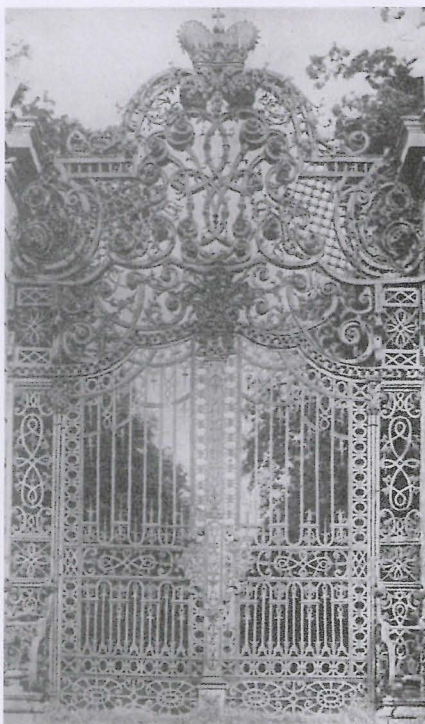
22a - Návrh na zahradní zástěnu, Hampton Court, Anglie, 1693, Jean Tijou

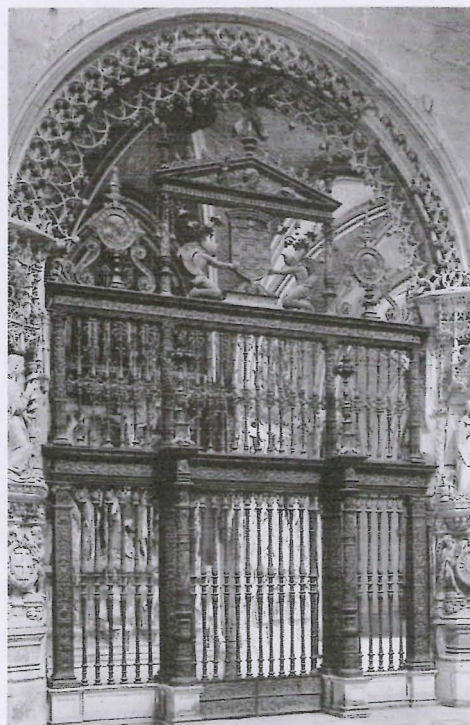
24 – mříž v kostele sv. Ulricha, Augsburg, Německo, 1712

25 - Brána, Horní Belveder, Vídeň, Rakousko, 1721-23

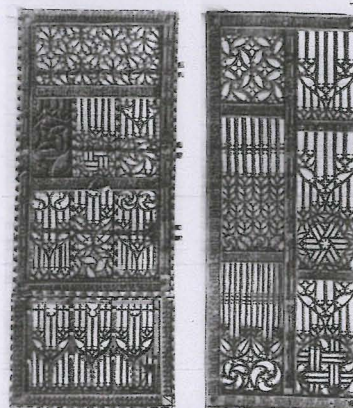
26 – Mříž zámku Schlosshof u Vídně, Rakousko, kolem 1720
Johann Georg Oegg

27 – Mříž v katedrále v Burgasu, Španělsko, 1523

28 – Kovové pletivo z kulatých prutů, Uměleckoprůmyslové muzeum, renesanční mřížka

29 – Pastofórium z kostela sv. Ducha v Hradci Králové, konec 15. století

30 - Fragment mříže, 2.poloviny 17.století, Národní muzeum

Detaily mříže č. 7.559

31

32

33

34 – mříž 191.859, Národní muzeum

35

36

37

38 – Mříž 191.841, Národní muzeum

39 – Mříž č. 5.371, Národní muzeum

40 – detail hlavičky mříží 191.841 a 5.371

41 – Mříž 191.840, Národní muzeum

42 – detail hlavičky

43 - detail zvlněné špice

44 – Mříž 191.833, Národní muzeum

45 – detail květu

46 – detail čabraky

48 – detail rozety

47 – mříž 5.868

49 – mříž 37.838

50 – detail

51 – detail

52 – detail

53 – mříž 191.847, Národní muzeum

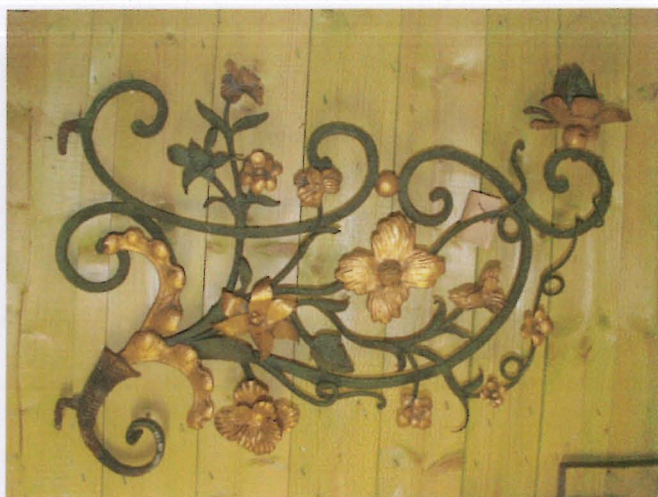
54 - detail

55 – mříž 191.854, Národní muzeum

56 - detail

57 – rameno 158.782 Národní muzeum

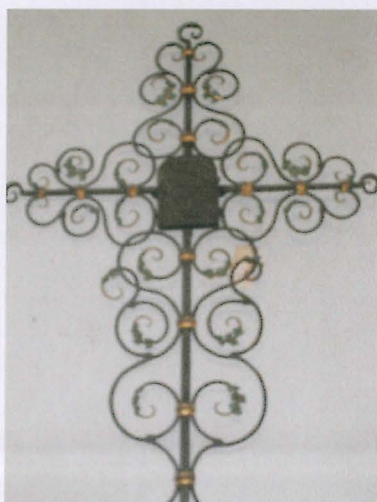
58 - detail

59 – kytice 37.848 Národní muzeum

60 – kytice en face

61- kříž 147.311, Národní muzeum

62 – detail

63 - detail

64 – 5.285, UPM

65 - detail

66 - detail

67 -detail

68 – 4.404, UPM

69 – detail

70- detail

5278

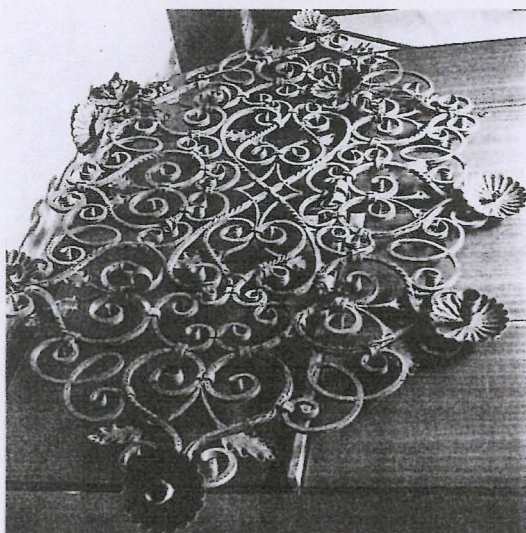
71 – 5.278, UPM, zábradlí, fragment

72 – detail

73 – detail

74 – 101.531 – závěs, UPM

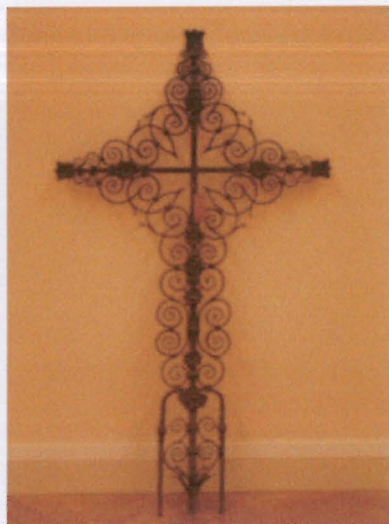

101534

75 – řetěz na závěs, UPM

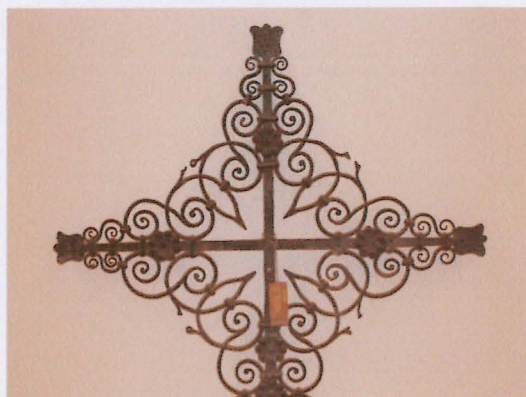
76 – 4.288, kříž, UPM

77 – 6.029, kříž, UPM

78 – 3.987, kříž UPM

79 – detail 6.029

80 – 3.977, kříž, UPM

81 – detail, 3.977

82 – detail 3.977

83 – detail 3.977

84 – detail 3.977

85 – detail 3.977

86 – kytice ze sv. Salvátora, 4.472

87 – kytice ze sv. Salvátora, 4.479

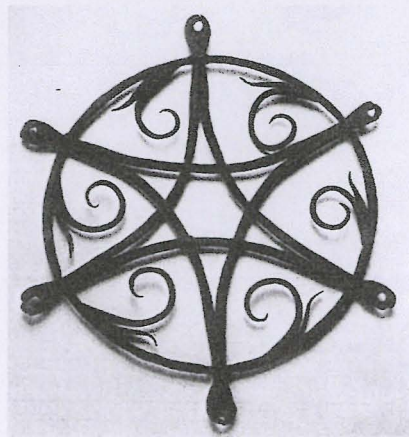
88 – rameno, 5.251, UPM

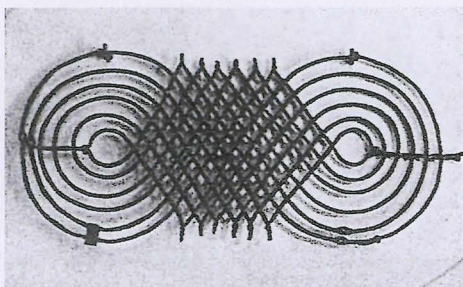
89 – detail, 5.251

90 – detail, 5.251

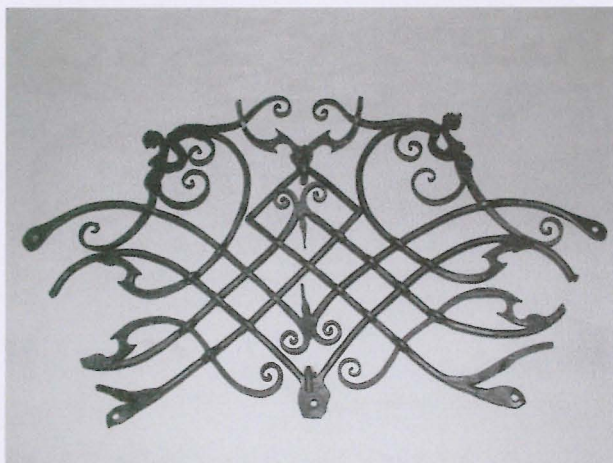
91 – mřížka, fragment, 2.354, UPM

92 – 14.109, osmičková mřížka, UPM

93 – detail

94 – 14.110, mřížka UPM

95 – detail

96 - detail

97 – 5.277 okenní mříž, Čechy, UPM

98 - detail

99 – mříž z Klementina, UPM

100 – detail

101 – detail

102 - detail

103 – detail

104 – detail, kostel sv. Salvátora

105 – detail

106 – detail z kostela sv. Salvátora

107 – detail: oltář Ignáce z Loyoly

108 – 62.779, světlík, UPM

109 – detail

110 – detail

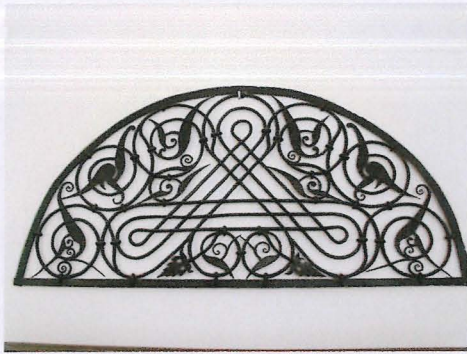
111 – detail

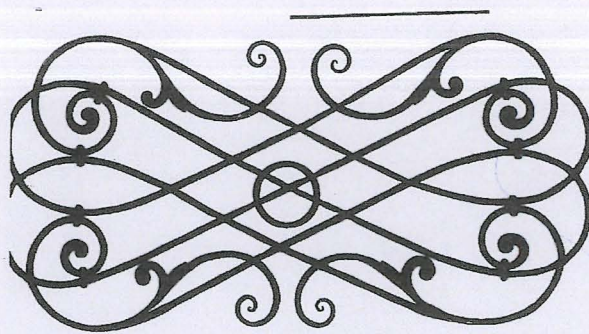
112 – 7.085, část mříže, UPM

113 – 91.670 , dvířka, UPM

114 – OK 2.705, Liberec, 2. polovina 16.století

115, Liberec

116 – OK 1.464, Německo, Liberec

117 – detail

118 – detail

119 - detail

120
-
OK
1.4
67,
svě
tlík
,

120 - OK. 1467, světlík, Praha

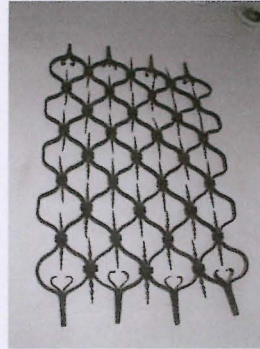

Praha, Liberec

121 - detail - zásek

122 - detail

123 - okenní mříž, 18.s.

124 - detail

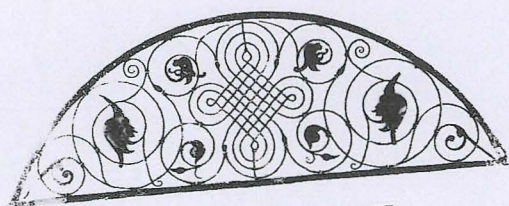
125 - OK 2. 702, Rakousko, světlík

126 - rám z lékárny

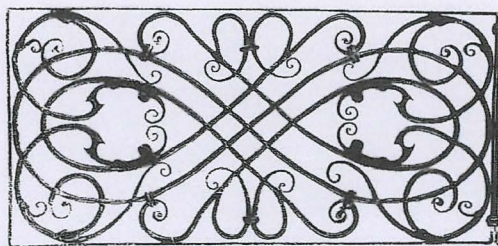

127 - detail rámu

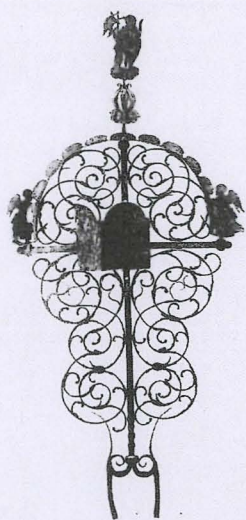

797

128 – světlík, kolem 1600

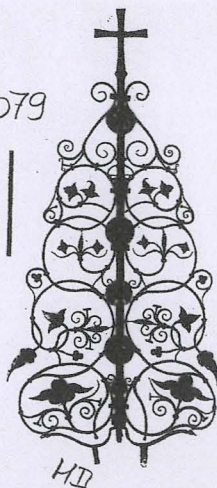

129 – mřížová výplň, 16.s.

130 – pozdně renesanční kříž

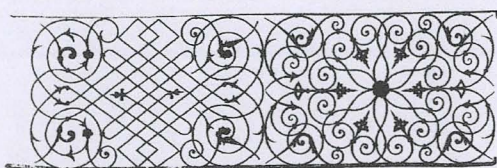
379

131 - kříž, 17.s.

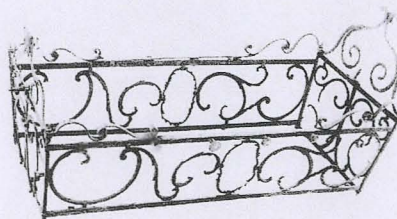

132 - Okno z Karlovy ulice

443

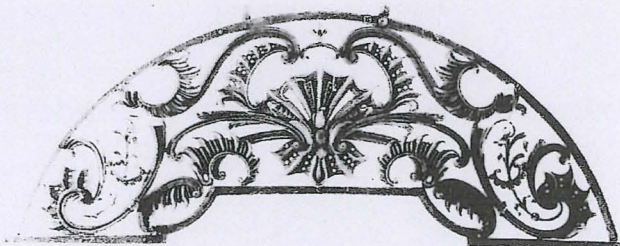
133 – zábradlí z dominikán. Kláštera

134 – raně barokní kolébka

135 – z okna sv. Jiří, baroko

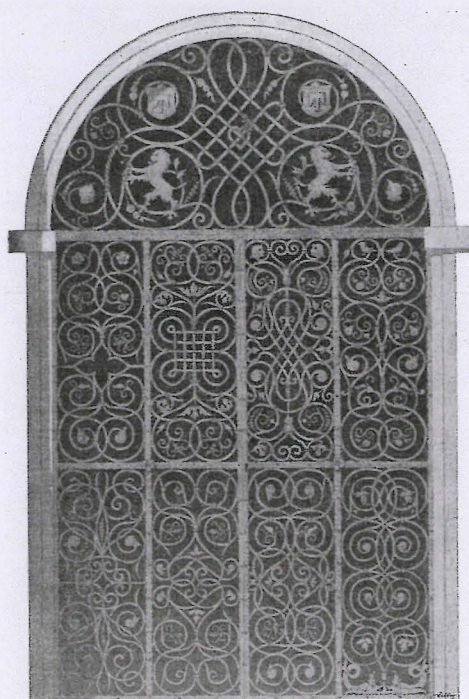
136 – rokokový světlík

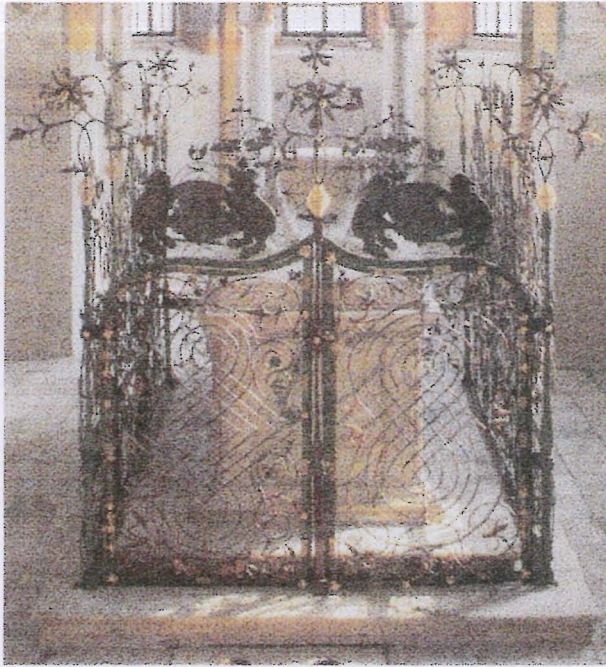
137 – Studna, zámek Jindřichův Hradec

139 – vrata pod velkými arkádami, zámek Jind. Hradec

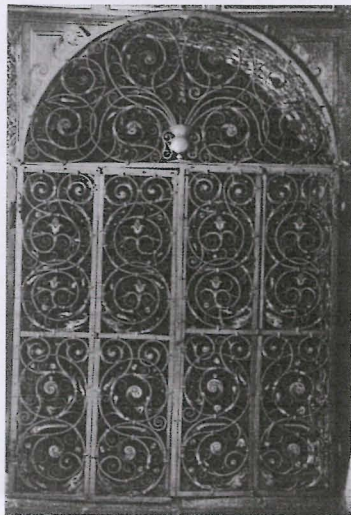
138 – portál Adamova stavení, zámek Jindřichův Hradec

140 – Telč, mříž kolem hrobky Zachariáše z Hradce

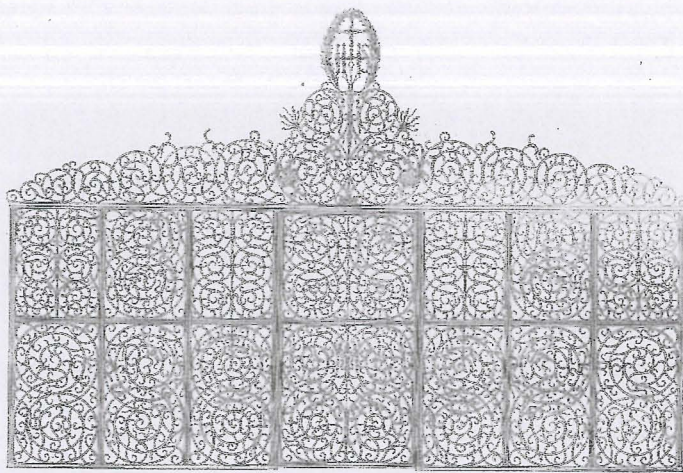
141 – Prachatice, Kudrnův dům

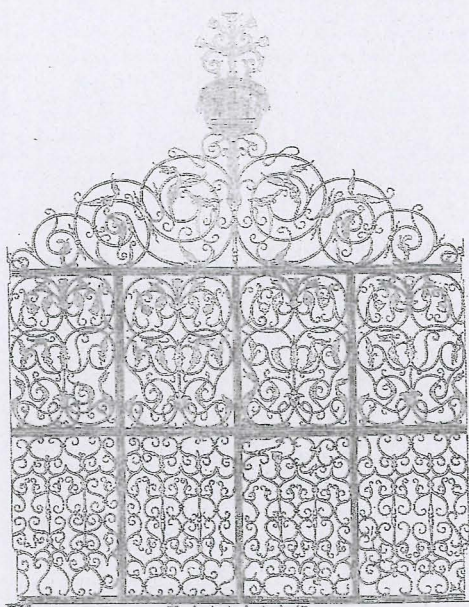
142 - Rožmberk, hudební nika

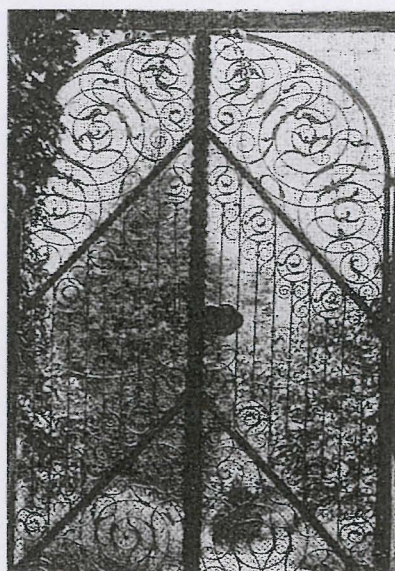
143-Boskovice, kazatelna

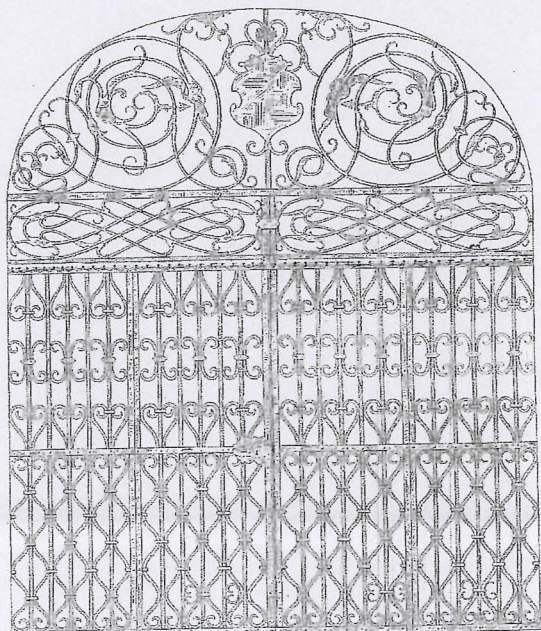
145 : Svatá Hora u Příbrami

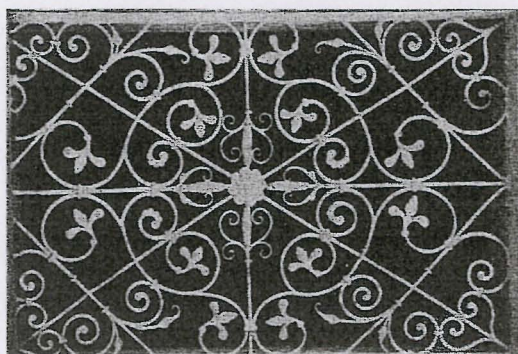
146 – Svatá Dobrotivá

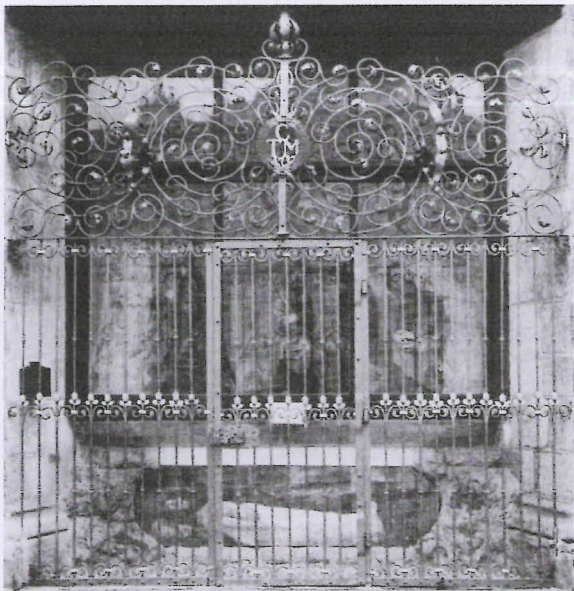
147 – Lojovice, mříž do parku

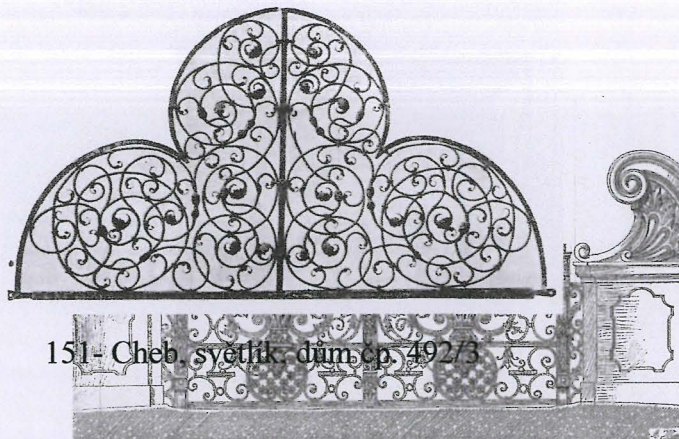
149 – zámek Kunratice, mříž vestibulu

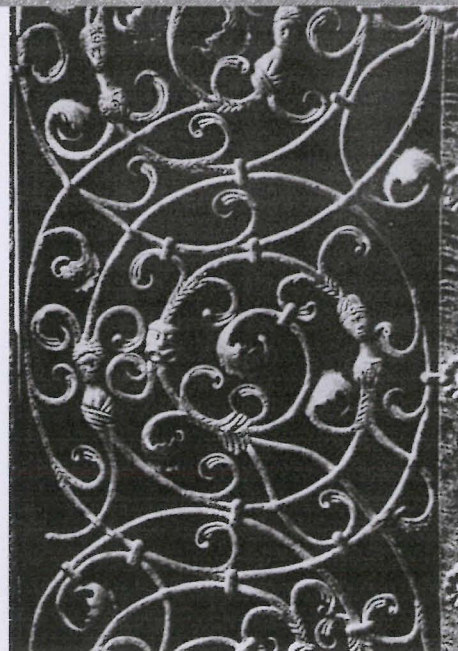
148 – okenná mříž, Vysoké Mýto

150 – Plzeň, mříž u boční fasády kostele sv. Bartoloměje

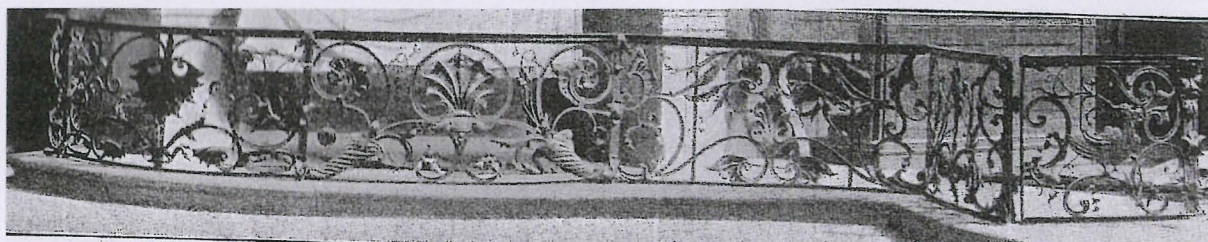
151 - Cheb, světlík, dům, čp. 492/3

152 – Cheb, detail vrat kostela

153 – Cheb – světlík radnice

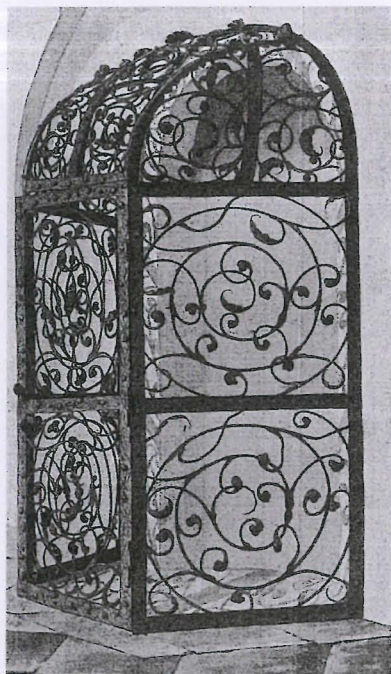

154 – Lánský : chórová mřížka v kostele Jména Pána Ježíše

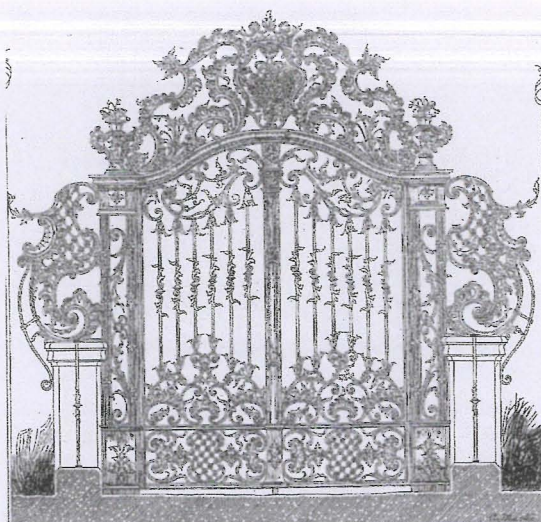

155 – Lysá n. Labem- vrata na hřbitov

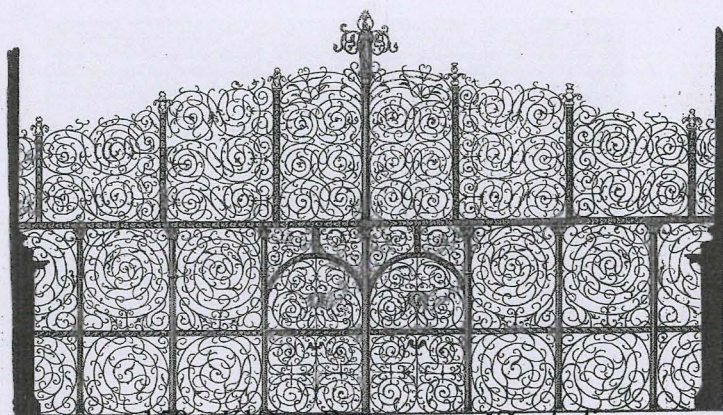

156 – Zámek Chotěboř

157 : Klášter v Doksanech, mříž na mostě

158 – Klášter Broumov: mříž v lodi

Obs. 80. Broumov. Klášter. kostel. Mříž v lodi. — Episc. du monastere. Gate dans la nef.

159

Broumov : mříž řečniště v refektáři

160

Broumov : mříž před kaplí sv. Gertrudy

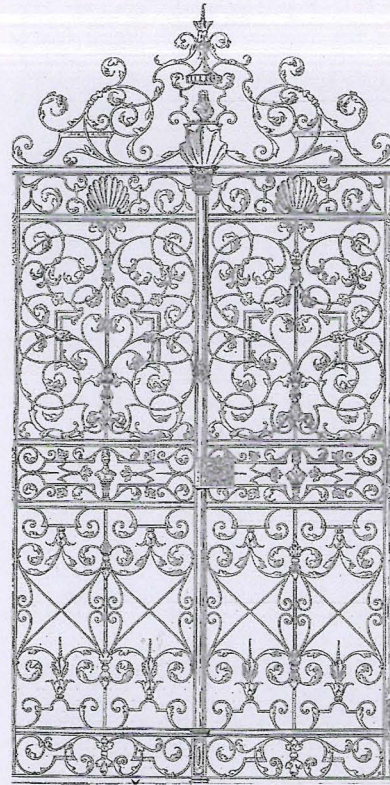

161

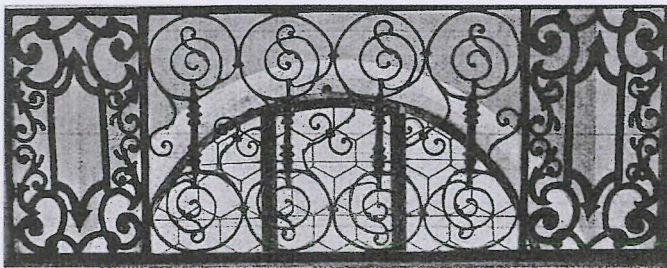
Broumov – mříž před severní kaplí

163 : Plasy – bývalá prelatura, nyní zámek

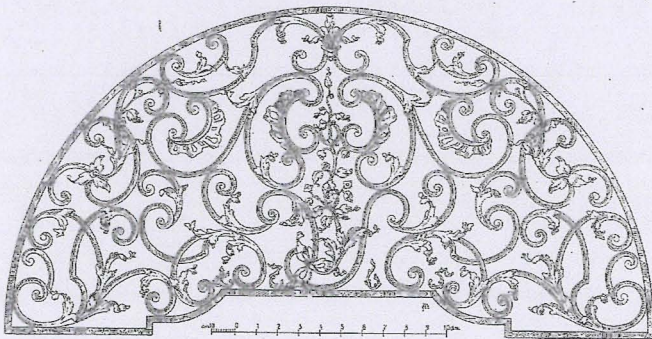
165 : Zámek Štěpánov, dveře na terasu

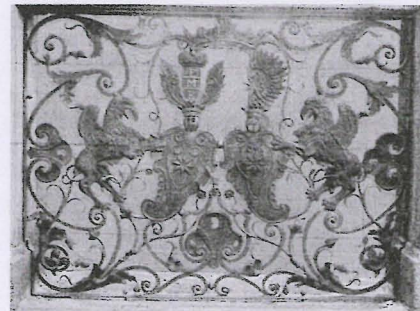
164 : Plasy, detail schodiště v konventu

166 : Smečno, zámek, detail

168 : Dobříš, zámek, světlík nad hlavním vjezdem

167 : Zámek Smečno, schodiště, výplň

169 – Kašna na Malém náměstí v Praze, 1560 a pozdější doplňky

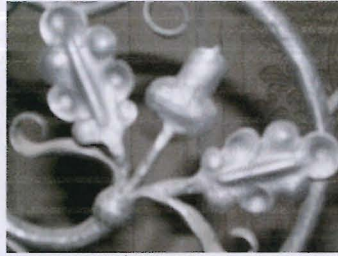

170 – Královské mauzoleum, katedrála sv. Víta, 1573-89, Georg Schmidhammer, západní strana, střední část

DETAILY MAUZOLEA : 171 a - k

a

b

c

d

e

f

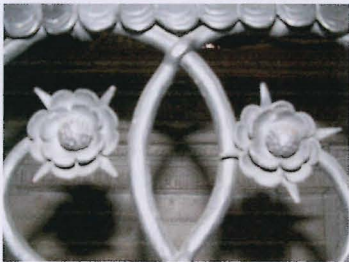
g

h

i

j

k

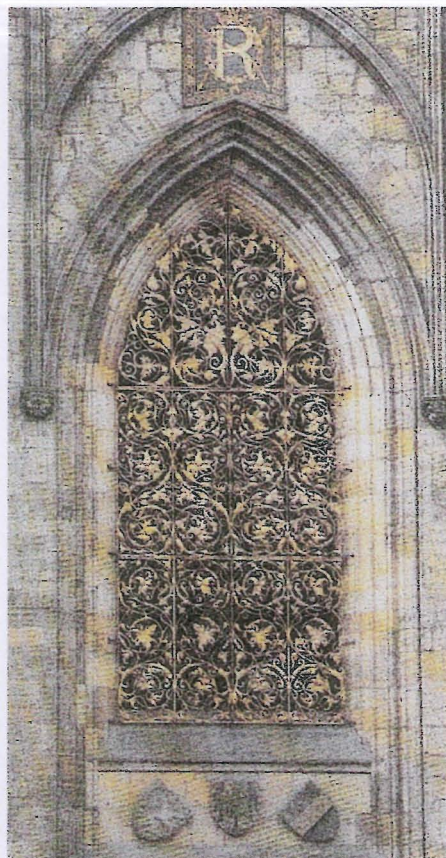
172 - kladi'vka - a

b

c

173 – okno v 1.patře jižní věže katedrály sv. Víta, přelom 16./17.století

174 – kostel sv. Tomáše, mříž vedle sakristie, 1596-1608

175 a – d : 4 dveřní mříže na schodišti staroměstské radnice, 16./17. století, M. Pacher

a

b

c

d

176 – detaily mříží na schodišti Staroměstské radnice

obr. 177

Kláster premonstrátů na Strahově:
Exteriér: Mříž severně od basiliky Nanebevzetí Panny Marie
1628, neznámý kovář

Obr. a - 1. mříž zleva

Obr. b - 1. mříž zprava

Obr. c - 2. mříž zleva

Obr. d - 2. mříž zprava

Obr. e - střední čtyřdílná vrata

178 – Dvoje mřížové vrata v severní boční lodi kostela Panny Marie Pod
řetězem, kaple sv. Jana Křtitele, před polovinou 17. století.
Obr. a - g

a

b

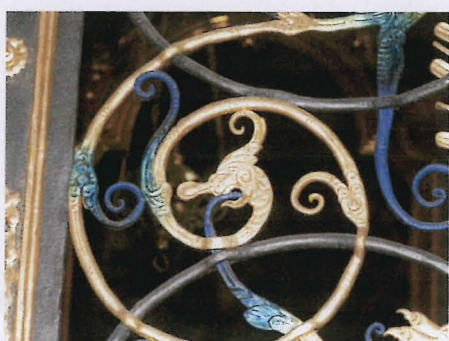
c

d

e

f

g

179 - mříž studny na 2. hradním nádvoří, Pražský hrad, pol. 17. století

180 – okna klementinské koleje, po polovině 17. století obr. a - e

a

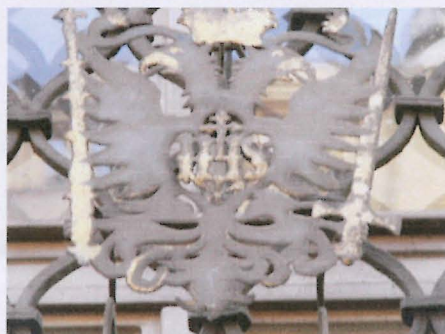
b

c

d

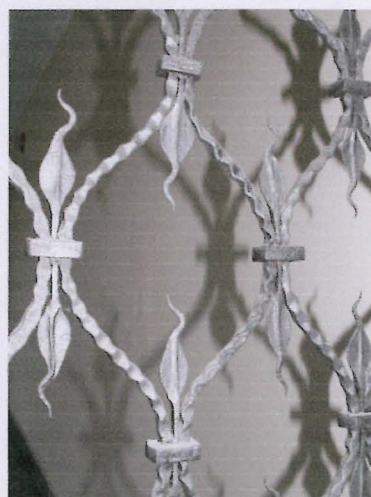
e

181 a – c : Loreta, vrata v 1.patře ambitu

b

c

182 a – b : Panna Marie Vítězná na Malé Straně, kazatelna, 1679

a

b

183 – kostel sv. Františka z Assisi, mříže před kaplemi, po 1690
obr. a - f

b - c : nástavec

d

a - dveře kaplí

e

f

184 a - c : Klášter sv. Jíří, kaple sv. Anny, mříže kolem náhrobků, kolem 1675

C – detail mříže kolem hrobu abatyše Kunhuty

B – mříž před výklenkem s hrobem bl. Mlady

185 – Arcibiskupský palác, světlík nad bočních vchodem, 2. polovina 17.století

186 – Jiřská 42/32, světlík, počátek 18.století

187 a : kostel sv. Salvátora, Klementinum, mříž před oltářem Panny Marie Bolestné, kolem 1700

187 b : mříž před oltářem Jana Nepomuského, kolem 1700

188 – kostel sv. Salvátora v Klementinu, mříž před oltáře, sv. Ignáce z Loyoly, kolem 1700

189 – Toskánský palác, Hradčany, světlík,
přelom 17./18.století

190 a: kostel sv. Voršily, mříž oltáře
Narození Páně, 1.desetiletí 18.s.

190 b : kostel sv. Voršily, mříž oltáře
Nanebevzetí Panny Marie, 1.desetiletí 18.s.

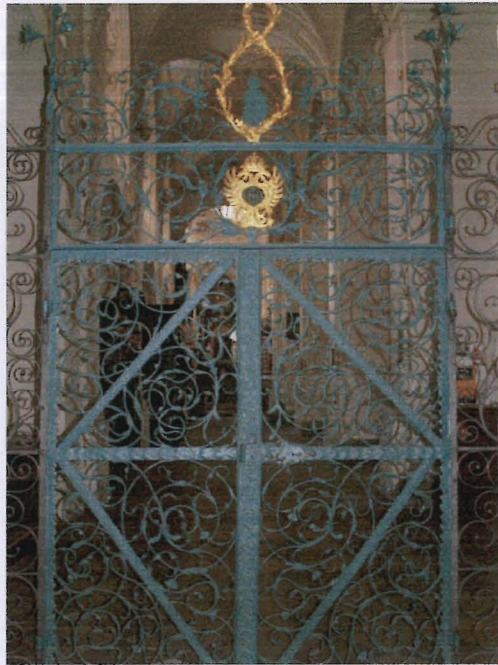
190 c : kostel sv. Voršily, mříž oltáře
sv. Anny, kolem 1700

190 d : kostel sv. Voršily, mříž oltáře sv.
Jana Nepomuského, kolem 1700

190 e : kostel sv. Voršily, mříž před
Ukřižovaným Kristem, kolem 1700

191 – kostel sv. Salvátora v Klementínu, severní vrata,
kolem 1700

191 b: nástavec severních vrat

191 c : detail

191 d : detail
středu nástavce

191 e : detail

191 f : detail

191 g : detail

192 a – Karmelitská 378/17, světlík, 1704

192 b – detail pravé části světlíku

193 – Clam-Gallasův palác, světlík, 1713-14

194 – Clam-Gallasův palác, balkon

195 a – Klementinum, světlík do Mariánského náměstí

195 b – Klementinum, světlík nad vchodem do 2. nádvoří

196 a – Klementinum, mříž nad vstupem do sakristie sv. Salvátora

196 b – Klementinum, protějšková mříž

197 a – vrata před Vlašskou kaplí, 1715

197 b – vrata před kostelem sv. Klimenta, Karlova ulice, 1715

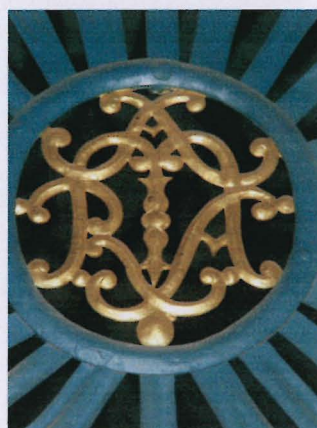
198 a : kostel sv. Salvátora v Klementinu, jižní boční vrata

198 b – vrchol nástavce

198 c – kostel sv. Salvátora v Klementinu, levá část nástavce severních vrat

198 d – kostel sv. Salvátora v Klementinu, střed nástavce

199 – Loreta : mříž před kaplí sv. Antonína Paduánského v ambitu, kolem 1720

200 – Loreta : balkon na západní fasádě, 1.čtvrтина 18.století

201 . Jezuitské gymnázium, světlík, 1726

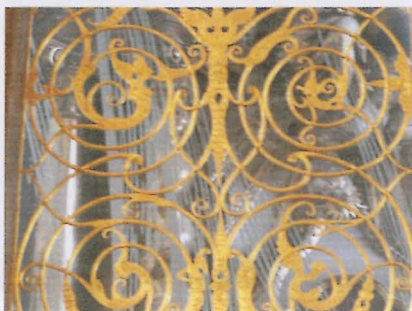
202 a – kostel Panny Marie Vítězné, Malá Strana, mříž kaple při vchodu. Polovina 17.století

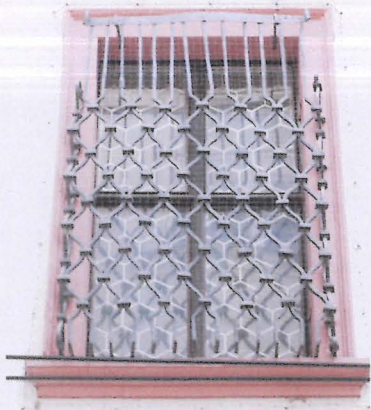
202 b – detail středu nástavce

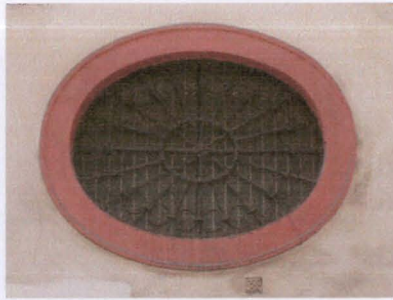
202 c – detail ve volutě

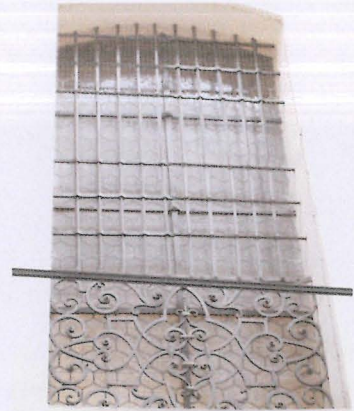
202 d – detail, výplň mříže

203 a – kostel a klášter sv. Tomáše,
okno do Letenské

203 b – kostel a klášter sv.
Tomáše, okno do Letenské

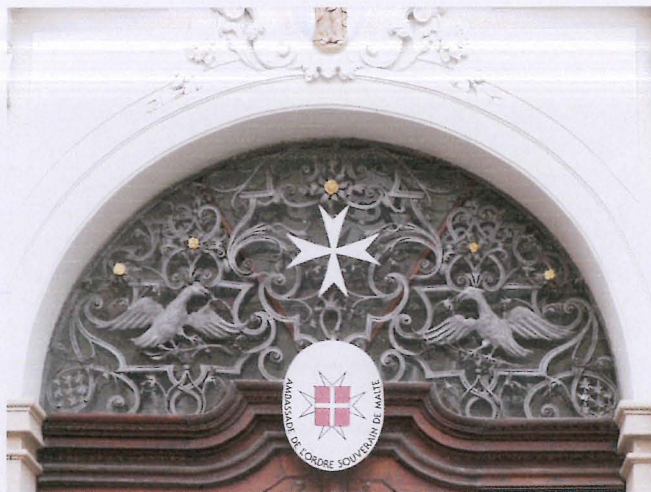
203 c – kostel a klášter sv.
Tomáše, okno do Letenské

204 a – chórová kaple Arcibiskupská, katedrála sv. Víta, 1733

204 b – chórová kaple Martinická, katedrála sv. Víta, 1748

205 – Lázeňská 287/III, světlík se znaky maltézského řádu

206 a : Tržiště 375/1, Malá Strana, balkón, 1.polovina 18.století

206 c - detail

206 b - detail

206 d - detail

216 – Okno Staroměstské radnice, mříž , 1731

217 a – basilika sv. Jiří, mříž před kaplí sv. Anny, levá část, 30.léta

217 b – basilika sv. Jiří, mříž před kaplí sv. Ludmily, pravá část

218 a – basilika sv. Jiří, zábradlí schodiště, 1731-35

218 b – basilika sv. Jiří, zábradlí schodiště, 1731-35

219 a – kostel sv. Tomáše, oratoř v presbytáři

219 b – kostel sv. Tomáše, mříž okna v presbytáři

220 – Lázeňská 9, Malá Strana, balkón, 2.čtvrtina 18. století

221 – Mostecká 13, Malá Strana, světlík, 2.čtvrtina 18.století

Kostel Nanebevzetí Panny Marie, Strahov:
interiér

222 a : Kostel Nanebevzetí Panny Marie,
Strahov, chórová přepážka, 1747,
neznámý pražský kovář, 1.díl zleva,
nástavec

222 b : Kostel Nanebevzetí Panny Marie,
Strahov, chórová přepážka, 1747,
neznámý pražský kovář, 1.díl zprava,
nástavec

222 c : Kostel Nanebevzetí Panny Marie,
Strahov, chórová přepážka, 1747,
neznámý pražský kovář, 2.díl zleva,
nástavec

222 d : Kostel Nanebevzetí Panny Marie,
Strahov, chórová přepážka, 1747,
neznámý pražský kovář, 2.díl zprava,
nástavec

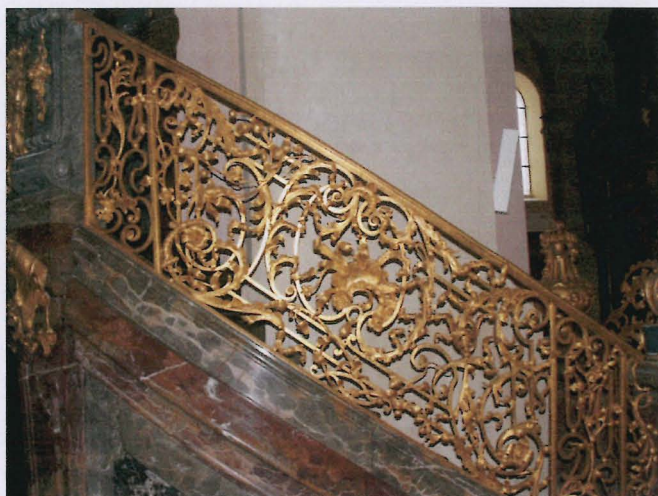

222 e : Kostel Nanebevzetí Panny Marie, Strahov,
chórová přepážka, 1747, neznámý pražský kovář,
dvoudílná středová dvířka

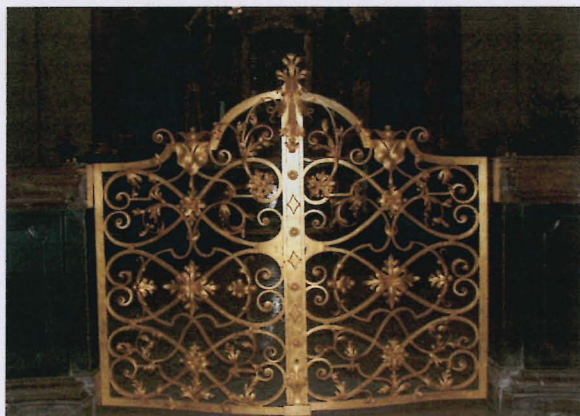
Kostel Nanebevzetí Panny Marie, Strahov:
interiér

223 f : Kostel Nanebevzetí Panny Marie, Strahov, dvířka kazatelny, 1747, neznámý pražský kovář

223 g : Kostel Nanebevzetí Panny Marie, Strahov, zábradlí kazatelny, 1747, neznámý pražský kovář,

223 h : Kostel Nanebevzetí Panny Marie, Strahov, dvířka do kaple sv. Voršily, 1747, neznámý pražský kovář

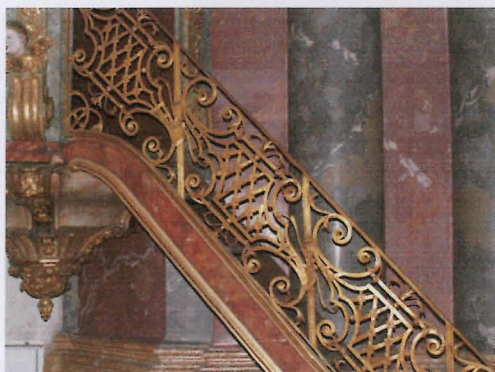
223 i : Kostel Nanebevzetí Panny Marie, Strahov, dvířka do kaple Pappenheimské, 1747, neznámý pražský kovář

223 – Břevnov, vrata v prelatuře, 1740, Josef Heinen, nástavec

223 b – Břevnov, vrata v prelatuře, 1740, Josef Heinen

224 a : Loreta, kostel Narození Páně, zábradlí kazatelny, kolem 1740

224 b – Loreta, kostel Narození Páně, část chórové mřížky

224 c – Loreta, kostel Narození Páně, balkónek nad vchodem

225 – rokoková mříž před sousoším sv. Jana Nepomuského, Pražský hrad

226 a – Pražský hrad, vrata purkrabství, 1.polovina 18.století

226 b – Pražský hrad, vrata purkrabství, nástavec

227 a – Černínský palác, světlík, kolem 1740

227 b – Černínský palác, okna, po 1740

228 a – Martinický palác, Loretánská, světlík, 1.polovina 18.století

228 b – Martinický palác, okna, 2.polovina 18.století

229 a - Kaple Všechných svatých, Pražský hrad, část chórové mřížky, po 1755

229 b – kaple Všechných svatých, detail mřížky

230 – kaple Všechných svatých, mříž před oltářem sv. Prokopa, 60.-70.léta 18.století

229 c – kaple Všechných svatých, mříž okna v severní stěně presbytáře

229 d – kaple Všechných svatých, dveře v severní stěně presbytáře

231 – Nostický palác, Malá Strana, světlík, před 1762

231 b – Nostický palác, balkón

232 a – Arcibiskupský palác, balkon do náměstí, nad středním vchodem, 60.léta

232 b – Arcibiskupský palác, jeden z dvou bočních balkonů směrem do náměstí, 60.léta

233 – Pražský hrad, Vikářská ulice, vrata do Míhulky, 3.čtvrtina 18.století

234 – Pražský hrad, balkon Prezidentské kanceláře, 3.nádvoří, po polovině 18.století

235 – Kaunický palác, balkon, 3.čtvrtina 18.století

236, Kučerův palác, Pohorelec, balkon do náměstí, 70.léta

237 a – Pražský hrad, vrata na 1. nádvoří, levá boční vrata, 80.léta

237 b – Pražský hrad, Vrata na 1. nádvoří, nástavec středních vrat, 80.léta

237 c – Pražský hrad, vrata na 1. nádvoří, pravá vrata, 80.léta

238 – Pražský hrad, vrata do reprezentačních prostorů, průchod na 2. nádvoří, 80.léta

239 – Pražský hrad, vrata do Královské zahrady od Prašného mostu, 80. léta